הצופה

היום — פרשת חיי שרה — יב שעי / שבת

	יב שעי	שבת
הפרק:	שמואל א' יג־יד	שמואל א' טו־טז
המשנה:	כלאים ג, ח־ט	כלאים ז, א־ב
הדף — בבלי:	סנהדרין ו	סנהדרין ז
ירושלמי:	בבא קמא יב	בבא קמא יג
ההלכה:	שו"ע שעב, סו"ס	שו"ע שעב־ב־ת"א
רמב"ם:	שכנים א־ג	שכנים ד־ו
הזריחה:	6.01	6.02
השקיעה:	4.45	4:44
סוף זמן ק"ש:	7.56	7.57

הדלקת הנר

	ע"ש	מוצ"ש
ירושלים	4.05	5.18
תל־אביב	4.23	5.20
חיפה	4.13	5.17
אילת	4.25	5.24
באר־שבע	4.21	5.18

משכנתאות חופשיות ולזכאים — מגוון תכניות חסכון — **בנק טפחות**

ב"ה, יום שישי, כ"א מרחשון תשמ"ח (13.11.1987) • שנה נ' • גליון 14532 • המחיר: 1.20 ש"ח, כולל מע"מ ✱ עתון התנועה העולמית של המזרחי והפועל־המזרחי ✱ מייסד ועורך ראשון הרב מאיר בר־אילן ז"ל

התאוששות: עליה לדולר ולמניות בוולסטריט

המיפנה: צימצום הגרעון המסחרי בארה"ב

ניו־יורק (רויטר־עתים) — בוולסטריט נרשמה אתמול עליה של הדולר ושל המניות באותה, לאחר שממשלת ארה"ב [illegible] בלתי צפוי בגרעון המסחרי של החודש ספטמבר.

מדד „דאו ג'ונס" של המניות התעשייתיות זינק בשיעור של 64 נקודות תוך עשרים הדקות הראשונות של המסחר, ואחר מכן ירד במעט ונוצב על יתרון של 57 נקודה לעומת הנעילה ביום הקודם.

הדולר, מצידו, „נסק" בשני פניו בים הגיע לשער של 1.6970 מארק ו־136.55 ין (לעומת 134.85 ין בנעילה ביום ג') ואחר מכן נסוג במעט.

גם בבורסה של לונדון עלו מדדי המניות לאחר שמיעת הבשורה הניבה מוושינגטון, הגיעו לרמה של 1,700 נקודות במדד של „פייננשל טיימס".

[illegible] כלומר עליה של 4.5 אחוז לעומת הנעילה ביום הקודם.

ירידה בגרעון המסחרי

בבורסה הגדולה של טוקיו וכן בפרנקפורט הופסק המסחר לפני שהגיעו הידיעות מארה"ב, אך עם זאת נרשמה בשתי הבורסות התאוששות. מדד „ניקיי" נסק בסוף בעליה של 509.74 נקודות, שהן 2.4 אחוז, ועמד על 21,546.50 נקודות, ואילו מדד המניות של „קומרצבנק" המערב גרמני עלה ב־6.7 נקודות בסך הכל נרשמה בו עליה של 11.2 נקודות בימים האחרונים.

הבשורה שעודדה את וולסטריט ואת המשקיעים בלונדון היתה דו"ח מטעם משרד המסחר של ארה"ב בה צויין כי הגרעון המסחרי בחודש ספטמבר הסתכם ב־14.08 מיליארד דולר — כלומר ירידה ניכרת ובלתי צפויה, לעומת הגרעון בסך 15.68 מיליארד דולר שנרשם באוגוסט.

בסך הכל ניתן לאמר כי שער הדולר עלה מאז יום ג' כאשר הגיע לשפל של 1.6475 מארק ו־133.13 ין. ההתאוששות החלה ביום ג' ב־

(סוף בעמוד 2)

רופאי קופ"ח ימשיכו בעיצומים בשבוע הבא

השביתה רופאי בתי החולים של קופ"ח הכללית [illegible] להמשיך בעיצומים גם בשבוע הבא בכל בתי החולים והמרפאות החוץ.

הרופאים החליטו להשבית לסירוגין את חדרי הניתוח ומרפאות חוץ בכל בתי החולים.

ביום ראשון הקרוב יעבדו בתכונת שבת בתי החולים כרמל בחיפה וסורוקה בבאר שבע. מרפאות החוץ יהיו סגורות.

ביום שני יעבדו בתכונת שבת ביה"ח העמק בעפולה, מאיר בכפר סבא ושלוותה במגדיאל.

ביום שלישי יעבדו בתכונת שבת בתי החולים קפלן ברחובות, שלביה בירושלים ובית לוינשטיין ברעננה.

בימים שני ושלישי תופעלנה מרפאות החוץ וחדרי הניתוח יהיו סגורים בכל בתי החולים ויבוצעו רק ניתוחי חירום. ביום רביעי יעבדו בתכונת שבת ביה"ח השרון בפתח תקוה, בית חולים גהה ובית החולים הסיעודי הרצפלד בגדרה.

ביום חמישי יעבדו בתכונת שבת ביה"ח בלינסון, בית רבקה והראשונה בחולון ויוספטל באילת.

בימים רביעי וחמישי יסגרו מרפאות החוץ ויפתחו חדרי הניתוח.

עתון סובייטי: ימשכו המגעים עם ישראל

הם לא יהיו שלבים לחידוש היחסים

מוסקבה (ע"צ) — עתון סובייטי כתב אתמול, כי המגעים בין נציגים סובייטיים וישראליים יימשכו, אך הם לא יהוו שלבים לקראת חידוש הקשרים הדיפלומטיים בין ברית המועצות וישראל, שנותקו לפני 20 שנה בעקבות מלחמת ששת הימים.

העתון „סובייטסקיה רוסיה" הדגיש, כי מגעים אלה חייבים להיות לפי אותה מתכונת כמו הפגישה בין שר החוץ הסובייטי אדוארד שווארדנאדזה לבין עמיתו שמעון פרס בספטמבר בניו יורק. היתה זו הפגישה הראשונה בין שרי החוץ של שתי המדינות מאז 1967 מועד הניתוק בין בריה"מ וישראל. הוא הוסיף כי המשך המגעים גם יהיה על פי המתכונת של הפגישות בין נציגים סובייטיים וישראלים שהיו באפריל ברומא ובאוגוסט בבון.

העתון מזכיר כי משלחת קונסולרית סובייטית, משלימה עתה את עבודתה בישראל. משלחת זו, שהגיעה לראשונה לתל־אביב ב־12 ביולי, באה כדי לבדוק את הרכוש הסובייטי [illegible] על ידי רוסיה לפני 1917 ולפתור את הבעיות הקשורות בשהותם של אזרחים סובייטיים בישראל.

העתון הדגיש כי „משימה טכנית" זו איננה „שלב ראשון לקראת חידוש הקשרים הדיפלומטיים" בין שתי המדינות.

עוד כתב כי העמדה המסורתית של הקרמלין היא כי חידוש הקשרים יכול להתבצע רק במסגרת הסדר במזרח התיכון „על בסיס התקדמות ממשית לקראת זימון ועידה בינלאומית".

חשודים בנסיון לרצוח איש שב"כ

בבית המשפט הצבאי בשכם הוגש כתב אישום נגד שני תושבי קלקיליה, האשמים שזממו לרצוח איש שב"כ.

הנאשמים, אחמד עודה וגאלת ג'בה, בני 25, נאשמים כי גילו את כתובת המגורים של איש השב"כ, זממו לפגוע בו, בעזרת נשק אותו קיוו להשיג מידי עבריין המקורב אליהם. לנאשמים מיוחס בכתב האישום גם מספר נסיונות לפגוע בכלי רכב ישראליים בעזרת בקבוקי תבערה. הנאשם אחמד עודה תכנן לפגוע גם בחיילי צה"ל על ידי הנחת מסמרים [illegible] שהיו מיועדות לחיילי צה"ל.

„אוקטובר": קציני חיל האוויר תיכננו הפיכה בסוריה

קהיר (עתים־מזרח) — תא מחתרתי שהיה מורכב מ־70 קצינים נתגלה בחיל האוויר הסורי. השבועון המצרי „אוקטובר" הוא שגילה זאת, מוסיף, כי הוא היה מצוי על סף ביצוע הפיכה לפני שהתגלה.

לדברי השבועון, ראש לשכת הביטחון הלאומי בסוריה אחמד דייאב ידע על קיום התא אך לא דיווח עליו במשך זמן מסוים. לכן הודח מתפקידו והועבר לתפקיד של שגריר סוריה במוסקבה. במקומו נקבע כי יהיה ראש ממשלה סוריה עבד ראוף קאסם.

„אוקטובר" מציין כי התרחשות זו היא שהניעה את הנשיא לבצע את השינויים בממשלתו, ולא רק התמורות הכלכליות.

„דבר מה קורה כעת בסוריה" — קובע בעל הטור סיד נאצר, שהופיע ב־3 בנובמבר בשבועון „אר קמבר". אך הוא מוסיף, כי אין לך אירועים כתוצאה מהמשבר הכלכלי בלבד. הכפיה, אמר במאמר, איננה כמו שנאמר במשבר הכלכלי התמור שהפך את הדולר אשר היה שווה 7 לירות סוריות לשווה ערך ל־30 לירות סוריות ואין היא נובעת מהשחיתות אשר הפכו לשם נרדף בשנים האחרונות. אפילו לא הבעת אי־אמון של מועצת העם ב־4 שרים והגשתם למשפט באשמת שחור ושוחד.

לוי: אין משבר בחקלאות שאיננו בר־פתרון

„לדעתי אין כל משבר בחקלאות שאיננו בר־פתרון. אולם הדרישה לערבות הממשלה איננה באה בחשבון משום שהיא סותרת את [illegible] של החקלאים לתת את חלקם בפתרון המשבר". דברים אלה אמר אתמול סגן רה"מ דוד לוי, בתשובה לשאלת כתב עתים בסביבתו.

השר אישר, כי ניהל שיחה עם שר הקליטה יעקב צור [illegible] לכנס ישיבת ממשלה, שתחליט על פתרון בעיית חובות המושבים והקיבוצים וכי הוא תומך בכך עקרונית. [illegible]

הסכם שכר עם הנדסאי רשות השידור

מאת שלום צוריאל, סופרנו בירושלים

אמש נחתם הסכם שכר עם העובדים ההנדסאים ברשות השידור.

ההסכם נחתם בין הנהלת הרשות לבין הסתדרות ההנדסאים והטכנאים והוא כולל בתוכו תוספת שכר של 6% החל מ־1.4.86 הפעלת נוידות השידור הארכת יום השידור עד שעה 1.00 בלילה. כן יאפשר ההסכם הכנסת שינויים בסידורי העבודה ההנדסה ברדיו.

נוידות השידור משבתות למעלה משנה. עם חידוש העבודה בשלוחי זה יאפשר ההסכם החדש שידור הי של אירועים חדשותיים ומפלגתיים שבעבר ניתן היה לסקר רק במידה התרחשו עד השעה 5.00 אחה"צ. כמו כן יתאפשר סיקור חי של אירועים ספורטיביים כמו כדורסל וכדורגל.

המגייע, עם ההסתדרות המקצועית ארוך כשבועה חדשים ובמהלכו אף השביתו העובדים את השידורים.

ד"ר בגין לא יתמודד בבחירות ב„חרות"

„זה בלתי אנושי ומיותר לתבוע [illegible]" [illegible]

אמר ד"ר בני בגין, בהרצאה שנשא אתמול בפקולטה למשפטים של אוניברסיטת תל אביב בפני כחברים סטודנטים.

האם יתמודד ד"ר בגין על אחד התפקידים הבכירים במפלגה ההרות לקראת הבחירות? לדבריו אין לו כוונה כזו. „אני עוסק במחקר בדברי [illegible] לי זמן [illegible] עד 88—89, כך שלא אשא בהתמודדות בבחירות אינני משתתף בה".

תחזית מזג האוויר

יתרבו העננים ובלילה יתכן גשם בצפון הארץ.

תשקף לשבת: מעונן חלקית בדרך כלל עם אפשרות לגשם מקומי בשעות הבוקר בצפון הארץ.

טמפרטורות הצפויות החזויות: ירושלים 11—20, רמת הגולן 12—21, צפת 12—18, חיפה 14—22, טבריה 15—25, נצרת 13—22, עפולה 10—25, שומרון 13—21, תל אביב 12—22, נמל התעופה בן גוריון 11—23, יריחו 12—26, עזה 13—22, באר שבע 9—25, אילת 10—28.

הפיסגה העניקה לסוריה חופש פעולה בלבנון

המונופול של דמשק בלבנון נשאר מוחלט

ביירות (ע"צ) — ועידת הפיסגה של רבת עמון העניקה יפוי כוח ערבי לסוריה בלבנון [illegible]

[illegible] „בתיר מדינה" תפקיד דומה לזה של סוריה — נמסר ממקורות במשלחת הלבנונית.

בחוגי האופוזיציה הפרו־סורית בלבנון מציינים, כי „המונופולין של דמשק בלבנון נשאר מוחלט". לדברי ה„פיקוח" שכביכול נמסר למלך חוסיין, והנשיא ג'מאייל „נחל כשלון אישי ברבת עמון".

בתחום הכלכלי קיבלה לבנון, השרויה במשבר חמור, הבטחות גרידא. זאת לדברי שהמשלחת הלבנונית קיוותה לסיוע פיננסי ניכר. בין היתר הצביעה השארית של סיוע ערבי בסך 1.6 מיליארד דולר.

ערפאת נפגש עם חוסיין

רבת עמון (ע"צ) — המלך חוסיין קיבל ביום ג' לפני המהדיים לשיחה את מנהיג אש"ף יאסר ערפאת — על כך נמסר ממקורות יודעי דבר ברבת עמון.

שני האישים קיימו שיחה לא ארוכה במהלך ביקור נימוסין שערך ערפאת בביתו של חוסיין ב„כלון פלהוי" משם נערכה ועידת הפיסגה הערבית.

בתום ד' אמר המלך חוסיין במסיבת עתונאים, כי ירדן מוכנה לחדש את הדיפלומטיה עם אש"ף, „בתנאי שנחדש אותו (את הדיפלומטיה) במקום שבו נפסק".

יאסר ערפאת, אמר ברבת עמון כי השיחה שניהל באותו יום עם המלך חוסיין פתחה פרק חדש ביחסים בין אש"ף וירדן.

2.5 מיליארד דולר מחיר הפיוס בין סוריה לעירק

כוויית (עתים־מזרח) — „אל־ראי אלעם" הכוויתי מסר, כי סוריה תקבל 2.5 מיליארד דולר בתמורה לפיוס עם עיראק.

העתון מסר, כי על כך סוכם במסגרת הפגישות שהתקיימו בין הנשיא סאדאם חוסיין לנשיא אסאד אצל המלך חוסיין.

מכשול חדש בשיחות פירוק הנשק

לונדון (רויטר־עתים) — דיפלומטים מערביים אישרו ביום ה' כי נוצר מכשול חדש בשיחות המעצמות להביא לחתימת הסכם אמריקאי־סובייטי לאיסור הטילים הגרעיניים לטווח בינוני.

חלק מן הדיפלומטים אף הביעו את החשש, כי המכשול החדש עלול להביא לדחיית פגישת הפיסגה בוושינגטון.

[illegible]

הדחת ילצין תאט את הרפורמות בבריה"מ

לונדון (רויטר־עתים) — [illegible] של בוריס ילצין, ראש המפלגה הקומוניסטית במוסקבה, [illegible]

[illegible]

במלאת שלושים ליום לפטירת בעלי אבינו וסבנו

ד' אברהם יעקב ויצמן ז"ל

תתקיים **אזכרה** אי"ה, ביום ד', כ"ו חשון תשמ"ח (18.11.87), בבית הקברות „סגולה" בפתח תקוה בשעה 4.00 אחה"צ.

אוטובוס יצא מרח' טבריה 14 בבני־ברק בשעה 3.30 אחה"צ.

לאחר תפילה ערבית תתקיים אזכרה בבית הכנסת „אהל אברהם". ברח' הרב קוק בב"ב.

המשפחה

עברו ארבע שנים לפטירת עטרת ראשנו הרב הגאון

יצחק שמידמן זצ"ל

נעלה לקברו בבית העלמין סנהדריה בירושלים ביום שלישי, כ"ה מרחשון, תשמ"ח (17.11.87) בשעה 3.00 אחה"צ.

נפגשים על יד הכניסה לבית העלמין בשעה 2.45 אחה"צ.

בערב שלפני כן, אי"ה ליום שלישי, כ"ה מרחשון (16.11.87) יתקיים

טקס חלוקת פרסים

מקרן ע"ש רבנו, בשעה 8.15 בישיבת „תורת חיים פרי יצחק", שנוסדה על ידו, ב„אידרא" בבית בפפר, ירושלים.

אוטובוסים לישיבה: 5, 6, 14, 21.

הרבנית פיינה שמידמן
יכל בני המשפחה בישראל,
בארצות־הברית וקנדה

המפעל האנגלי הגדול לקורנפלקס „קלוגס" ייצר רק „כשר למהדרין"

מפעל „קלוגס", המייצר קורנפלקס לסוגיו במנצ'סטר שבאנגליה, נהפך לכשר למהדרין ביוזמת מחלקת כשרות היימא של הרבנות הראשית לישראל, לאחר מהפך במוצרי החלב והפסקתם למשגיח צמוד ממנצ'סטר.

[illegible]

תמונה של ואן גוך נמכרה במחיר שיא של 53.9 מיליון דולר

„יציריו המהוללים" של ואן גוך „האירוסים", שאותה צייר בבית החולים לחולי נפש לפני 98 שנים, נמכרה ביום ד' במחיר שיא של 53.9 מיליון דולר. היתה זו התמונה שנמכרה במחיר הגבוה ביותר אי פעם במהלך מכירה פומבית.

התמונה נרכשה באמצעות הוראה טלפונית ע"י סוכן אירופי, שפעל בשם אספן ששמו אינו ידוע — נאמר בהודעת בית המכירות הפומביות „סותבי".

קריאות הפתיחה נשמעו באולם המלא מפה אל פה, שעה שתוך פחות משתי דקות העלה המחיר מ־15 מיליון דולר הגיע ל־49 מיליון דולר. לאחר שעל המחיר כשלבים נוספה תוספת של 10 אחוזים, קהמיסיון לבית המכירות הפומביות, המחיר הכולל הגיע איפוא ל־53.9 מיליון דולר.

בחודש מארס השיגה תמונה אחרת של ואן גוך, „החמניות", שיא קודם של 40 מיליון דולר. שלושה חודשים לאחר מכן נמכרה תמונה נוספת של הצייר ההולנדי, „גשר טרינקטאיל" במחיר של 20.24 מיליון דולר.

רופאים אמריקאים וסיניים פיתחו שיטה חדשה לטיפול בסרטן השלפוחית

רופאים אמריקאים וסיניים הודיעו כי פיתחו טכניקה חדשה לשימוש בלייזר להשמדת גידולים אצל חולים שלקו בסרטן שלפוחית השתן בשלבים המתקדמים של המחלה.

הטכניקה החדשה שזכתה לכינוי „תראפיה פוטודינאמית" השמידה את הגידולים אצל 9 מבין חולים סיניים — אמרו הרופאים, יתר על כן, בשאר המקרים, פרט לאחד הצטמק הגידול הסרטני בצורה ניכרת.

[illegible] 45,400 אזרחים אמריקאים יחלו מדי שנה בסרטן שלפוחית השתן ו־10,600 מביניהם מתים מדי שנה כתוצאה מהמחלה זו.

[illegible]

חברה יפנית פיתחה מערכת ממוחשבת צבעונית ראשונה מסוגה בעולם

[illegible]

בית ספר ממ"ד „מוריה" בתל־אביב

אזכרה

למורה בתיה הלוי ז"ל

תיערך אי"ה ביום רביעי, כ"ו במרחשון תשמ"ח (18.11.87) בשעה 7.00 בערב בבית הספר, ברח' צייטלין 24, במלאת שלושים לפטירתה.

- שיעור בספר תהלים — על ידי הרב נחמה לייבוביץ
- הספד [illegible]
- [illegible]

הנהלת בית הספר וחבר המורים

במלאת 9 שנים לפטירתו של יקירנו המנוח

ד' משה גרינברג ז"ל

מנהל אמנה

נעלה לקברו ביום חמישי כ"ז בחשון תשמ"ח, 19.11.87 בשעה 3.30 אחה"צ בבית העלמין בכפר סבא.

אחרי האזכרה יערך ליום עיון לזכרו בבנין „משמר השבה" באמנה.

המשפחה — בית אמנה

מרכז לחינוך הדתי בישראל

הצגת בכורה על

מרן רבי יוסף קארו זצ"ל

במלאת 500 שנה להולדתו

תתקיים אי"ה ביום שני, כ"ו מרחשון תשמ"ח (16.11.87), בשעה 17.00, באודיטוריום ע"ש הופנר, רח' הלל 5, קרית בית ירושלים.

צוות ההצגה **יצחק שיק ושלמה אורבך — אורטל שיק** הפקה

מתאים אותה לגילאי הצופים.

מוסדות, ארגונים ובתי־ספר המעוניינים להזמין את ההצגה יפנו למשרדי המרכז לחינוך דתי במחוזות הבאים:

ירושלים	02-248113
תל־אביב	03-441531
חיפה	04-662514

ההצגה שכל תלמידי בתי הספר ראוי ורצוי שיחזו בה

„לונדון בהישג ידך"

655 $ 8 ימי טיול וקניות בעונת ה־SALE

חצי פנסיון „למהדרין" — גלאט

ח' — ט"ו טבת (מ־29.12 — 5.1)

לפרטים: רחל — 02-528410

המרכז לשרותי חשבונאות ממוכנת ירושלים

★ רישומי פקודות יומן להנהלת מחושבת ידנית
★ התאמות בנקים, לקוחות וספקים
★ דוחות בספרים שונים
★ תקציבים
★ הכנת משכורות
★ שרותי משרד שונים

שרות אמין ודיקני ★ מחירים נוחים

פרטים בטלפון 02-861214

בלינצ'ס הונגרי ביתי

מסעדה חלבית

בשרה למהדרין מן המהדרין — ללא חשש שביעית

בהנהלת א. חסידה

מבחר גדול של בלינצ'ס, מרקים, סלטים ועוד
ארוחות הביתה ✱ ארועים עד 50 איש

רח' הצורפים 18, יפו העתיקה • אוטובוסים 10, 46

פתוח: 18.00—24.00; 12.00—15.00

יום ו' סגור — מוצאי שבת פתוח

מבצע בימים ראשון ושני 15% הנחה

מסעדה גן תלבית במרכז ירושלים

כשר למהדרין • מגוון מאפים • קינוחים מפתיעים • גלידות • בלינצ'ס ועוד ✱ פתוח א'—ה' 11.00 — חצות, 11.00—15.00 ומוצ"ש. ✱ רח' יואל סלומון 6 (סמוך לכיכר ציון), ירושלים, טל' 02-242549.

כתיבה במכונה

בשיטה עיוורת

תלמדו ב־12 שעות

בבית ספר למסחר

„רימון"

ת"א, דיזנגוף 85

טל' 03-281985

לחבר ההנהלתנו

משה אישון ורעיתו

ברכת מזל טוב לבבית להולדת הנכדה

האיגוד העולמי של עתונאים יהודים

האזינו

מחר במוצש"ק, בשעה 22.00, לגלי צה"ל בתכנית על מרן ר' יוסף קארו זצ"ל במלאת 500 שנה להולדתו.

לרגל ההצגה המופקת ע"י המרכז לחינוך הדתי ואורטל שיק הפקנת

טיולי „למהדרין" של אירופה טורס EUROPA TOURS

טיולי חנוכה וחורף

אירופה הקלאסית — ספרד ופורטוגל | חופשה בשוויץ — חופשה בלונדון

בכל מסלולינו שתי ארוחות ליום, כשרות למהדרין (ברוב המסלולים „כדת״א" מלונדון)

פרטים ורישום בכל משרדי הנסיעות המורשים. [illegible]

של הצופה

החלטות הפסגה

ועידת הפסגה הערבית ברבת עמון נסתיימה בהחלטה השיגרתית הרגילה הקוראת לעולם הערבי להתגייס לפעולה משותפת נגד ישראל. אך בהחלטות אחרות של הפסגה כלולות כמה הארות והערות, שיש בהן כדי ללמדנו על השינויים המתרחשים בעולם הערבי.

דגל ישראל על הישיבות

שוחררו 4 תושבי גוש קטיף שנעצרו בחשד של הריגת תלמידה מפגינה

השופט: חומר הראיות הוא קלוש

ראש המיעצה האזורית חוף עזה, ראובן רוזנבליט:

לפעול נגד מיידי אבנים וחוסמי כבישים ולא נגד מתישבים יהודיים

אליף מרדכי: מיתר למתנחלים להשתמש בנשק להגנה עצמית

„חרות" השעתה שניים מחבריה בעיריית הרצליה

מאת שאול שיף, כתב „הצופה"

חילוקי דעות על היחס לישראל גרמו לקרע במפלגת „הירוקים"

ח"כ הרב דרוקמן במברק אל שר המשטרה בר-לב:

האשמים בפרשת דיר בלח הם זורקי האבנים

הקואליציה תדון בשבוע הבא בהרכב הוועד המנהל ברשה"ש

מאת שאול שיף, כתב „הצופה"

התפרעות תלמידים בעזה; חייל מילואים נפצע קל

נלכד אסיר שנמלט מ„מעשיהו"

הוקמה תנועה נגד פרסומי תועבה

3 צעירים ערביים הגישו עתירה להפסקת עינויים

שווייץ מגרשת שלושה לובים

ב.מ.וו. מוכנה עקרונית לקניות גומלין בארץ

חבילת תוכנות נמכרה לקניה

המרכז העולמי של התנועה יפעל להקמת קואליציה „מקיר אל קיר" בהסתדרות הציונית

לשבור החבית ולשמור יינה

בקצה העט / מאת צ"ב

ישראל בין איראן לעיראק

אוניברסיטה יהודית דואגת לאספקת בשר חזיר ללא יהודים

התאוששות

(סוף מעמוד ראשון)

קרייסקי מצטער

מסורבי עליה במוסקווה תבעו לבטל את הדרישה לאישור-הגירה מצד ההורים

תושב עזה נפצע בהתפוצצות מטען חבלה

יש לך חנות במקום מרכזי בבני-ברק?

ברח' עקיבא או בסמוך,

בוא ועשה עסק ללא השקעה!

✡ אם הנך מעונין בפתיחת סניף „קשת" מרכזי ובלעדי הנותן תעסוקה ופרנסה ללא צורך בהשקעה כספית.

✡ אינך חייב להיות בעל מקצוע, או נסיון קודם בענף.

אנו מעוניינים בקשר אתך!

קשת DRY CLEANING נקוי יבש

המפעל הגדול בישראל לניקוי יבש ולניקוי ותיקון שטיחים

לפרטים נא לפנות: „קשת" בע"מ, טלפון 03-9233566

אוניברסיטת בר-אילן

הקתדרה ליידיש ע"ש רינה קוסטה

העצרת השנתית בשפת יידיש

ע"ש ... מקאמבן

תוקדש לשנה ה־15 לפטירתו של המשורר יעקב פרידמן

בתכנית:

ד"ר יוסף בר אל: ...

פרופ' גרשון ויינר: ...

האמן הרץ גרוסברד: ...

הזמרת הקנדית: יהודית לכטר, ...

הכניסה חינם

עליות מתונות במניות

מאת מרדכי זפט

מגמה חיובית שררה אתמול בשוק המניות. נקבעו 251 עליות שערים, לעומת 61 ירידות בלבד, ובתוך 120 מניות אחרות נסחרו ללא שינוי בשער.

במשתנים היו עליות בין אחוז לכ־3 אחוזים.

היקף ההמרות במניות הגיע לכ־3 מיליון שקל.

אתמול בבורסה

ידיעות הבורסה

✱ איתיס — הפסד מותאם של 665 אלף שקל במחצית השנה, לעומת רווח של 347 אלף שקל בינואר — ספטמבר אשתקד.

✱ רפקו — ההפסד הצפוי יהיה כ־20 מיליון דולר.

✱ גולן — דיבידנד במזומן בשיעור 10%.

✱ כנין — חברת האם, בנק משכן, יקנה מבנק את מרבית הנכסים לרבות תיק האשראים והזכויות. בהבורה יקבל משכן עליו את כל

לראשונה בישראל: „פק"מ עולה" בבנק לאומי

בנק לאומי הודיע על מוצר חדשני בתחום הפקדונות השקליים הלא צמודים, „פקים עולה" — הוא פקדון לתקופה של 3 חודשים עם אפשרות להארכה כדי 3 חודשים עד למקסימום של שנה אחת.

הריבית המשולמת על הפקדון מבוססת לראשונה בישראל על ריבית המקים — מלוה קצר מועד — המונפק על ידי בנק ישראל. הריבית תהיה בגובה התשואה של המקים ל־3 חודשים ועוד 1% לשנה — כיום, 17.25% לשנה.

בתום 3, 6, או 9 חודשים, יוכל הלקוח לפדות את הפיקדון אך אם יחליט על המשך ההפקדה — תשתנה הריבית מדי 3 חודשים לפי אותה נוסחה של מקים 1%+ לשנה, אך רק אם הריבית עלתה ביחס לרבעון הקודם. אם הריבית תהיה במגמת ירידה לא יהיה שינוי בשיעור הריבית, והפקדון ישא את הריבית הגבוהה שנקבעה ברבעון הקודם.

כך, יהנה הלקוח מריבית משתנה, אך רק בכיוון כלפי מעלה וכל ירידה, אם תהיה כזו, במשך שנה שלמה, לא תחול עליו. גם הסכום המינימלי לפקדון יהיה נמוך, 2,000 ש"ח, וכך יהפוך מכשיר השקעה חדש ואטרקטיבי זה למעניין עבור כלל ציבור הלקוחות.

הפקדון החדש יופעל החל מיום ג', 17.11.87 בכל סניפי בנק לאומי.

● בית משפט השלום בחיפה ציווה אתמול להקור את הלדתו של נער בן 17 שטען, כי שוטרים היכו ובעטו בו, במהלך חקירה ולפיכך הוא נאלץ להודות בהפרצויות לבתי ספרים. הנער היובא בפני השופט שמריב רגב.

והתחייבויות הן ישולם במזומן 2.5 מליון שקל.

שערי המניות

חברה	השער	השינוי בנק'	ב־%
סהבות 0.1	1616	+ 16	+ 1.0
פ.בי.	8420	+ 20	+ 0.2
אידי.בי.	101500	— 290	— 0.3
איגוד	76350	+350	+ 0.5
דיסקונט א'	130200	—100	— 0.1
מזרחי ש'	42100	+100	+ 0.2
פועל' ע'	69340*		
כללי	176260	+ 10	(+)
בליל סטוק	44070*		
כימיקן 1.0	58441	—199	— 0.3
אדנים	22074	+1200	+ 5.8
פתמיש	2360	+ 70	+ 3.0
מפתות רגילות	22550	+300	+ 1.4
פירב	8207	+200	+ 2.5
סקורים	1100*		
שופרסל	11250*		
גבים 0.5	3950	+ 50	+ 1.3
ישפרו	3650	+150	+ 4.3
ישרס	19600	+500	+ 2.6
מגרב	1200*		
גאות־אביב	3630	+ 10	+ 0.3
פוליגון	9200*		
אורדן 10.0	8800	+300	+ 3.5
בבליס	408	+ 10	+ 2.5
אלקו ש'	4090*		
אלקטרה 0.5	1560*		
כלל אלקט'	2452	+ 60	+ 2.5
אי.פי.	1865*		
מדול השי	570	+ 8	+ 1.4
דשנים 0.5	1640*		
חיפה כימיקי	916	+ 17	+ 1.9
פרוטארום	46600	+2300	+ 5.2
פולק 5	1237	— 25	— 2.0
כור	7399	—201	— 2.6
אבמא	22500*		
כתר השי	882	+ 20	+ 2.3
מי השי	30420	+1600	+ 5.6
יצוא	11600	+ 40	+ 3.5
ירדן	1435	+ 14	+ 1.0
מי השקעות	2260	+ 80	+ 3.7
ממה 0.5	5720*		
אורדע־פריגט משתנים	853	+ 78	+10.1
הבינלאומי	8019	+ 19	+ 0.2
הסנה	242*		
דלק	2481*		
אפריקה 1	37451*		
אזורים	1010	+ 3	+ 0.3
נכסים	2857*		
הכשרה	68562	+168	+ 0.2
כלל נדליין	754*		
פולגת 4	830	+ 2	+ 0.2
קופ' פת 1	4472*		
סבע	10610	+ 78	+ 0.7
ים המלח	2558	+ 6	+ 0.2
פטרוכימים	886*		
מפעלי נייר	354248	+866	+ 0.2
כלל תעשיות	243*		
תברה 1	4329	+ 32	+ 0.7
דיסי השי	2170*		
כלל ישי	1360	+ 3	+ 0.2

* ללא שינוי בשער

„הייתי רוצה שנשים תהיינה יותר שותפות בתהליכי היצירה"

דברי ראש הממשלה יצחק שמיר, בפגישתו עם יועצתו החדשה למעמד האשה, עו"ד אתיה שמחה

עו"ד אתיה שמחה נכנסה השבוע לתפקידה כיועצת רה"מ למעמד האשה.

יצחק שמיר, שקיבל אתמול את היועצת, אמר כי צריך להגדיל את מעורבות הנשים בכל תחומי החיים בישראל, ובעיקר בתחומים החברתיים. „הייתי רוצה שנשים תהיינה יותר שותפות בתהליכי היצירה והיצירה. יש שטחים רבים שבהם הרשות יכולה לתרום יותר מהגבר. יש לפעול למניעת קיפוחה של האשה, להראות באיזו מידה נשים יכולות לתרום יותר ויותר לחברה".

רה"מ הזכיר, שזה לא כבר היתה אצלו משלחת של נשים צעירות, „והן טרודות ויש למצוא דרכים כיצד להקל עליהן".

עו"ד שמחה הביעה את תקוותה, כי תצליח לקדם את מעמד האשה בישראל ולמלא את הציפיות שתולים בה.

רה"מ השיב, „אני סומך עלייך".

עו"ד אתיה שמחה כבר שימשה בעבר בתפקיד זה בשנים 1983—1984. היא עסקה בעבר בייצוג נשים בערכאות שונות בוללי בתי משפט ־ מורחיים ודתיים, והיתה חברת ההנהלה העולמית של נשים וציגת ושיגור במוסדות האו"ם בחינה. כמו־כן היא משמשת יו"ר הוועדה הבינ"ל של לשכת עורכי הדין, ופרסמה הבורות ומחקרים בנושא מעמד האשה בעברית ובשפות אחרות.

הכנסת ס"ת לבית־הכנסת בשיכון החדש בקריית־שמואל

מאת א. צבי גבעון

בהשתתפות ציבור מורכב מוותיקי השכונה, צעירים ותושבי ה„שיכון החדש" בקריית שמואל — היפה הוכנס ספר התורה לבית הכנסת המרכזי של השכונה.

את ספר התורה הספק עזר לסיים הסופר תושב המקום ר' חיים ויס ז"ל, שנפטר לפני כשנתיים. בגלל המיבנה נשאו מתפללי בית הכנסת יה.שבי השכונה ללא כל עזרה מבחוץ. רוב התושבים הם ניצולי השואה שבאו ארצה עם קום המדינה.

ספר התורה הועבר מביתו של הרב המקומי יקיבא הכרמי תחת לחופה בשירה וריקודים להיכל הקבע. ניצח על הטקס גבאי בית הכנסת שמריהו ינקוביץ, שזו לו הפעם השלישית של הכנסת ספר תורה לבית הכנסת המרכזי האשכנזי בשכונה.

פרס זכויות האדם לשופט העליון לשעבר צבי ברנזון

פרס לזכויות האדם ע"ש אמיל גרינצווייג ז"ל, שנרצח בעת הפגנת „שלום עכשיו" בשנת 78, יוענק ב„יום זכויות האדם הבינלאומי", שיתקיים בחודש דצמבר, לשופט העליון בדימוס צבי ברנזון.

הנהלת האגודה לזכויות האזרח בישראל, בראשותו של השופט חיים כהן הודיעה פה אחד על הענקת הפרס למר ברנזון, בשל תרומתו כשופט בית המשפט העליון במשך חצי יובל שנים, לקידומן של זכויות היסוד וחירות הפרט בארצנו ובמיוחד בתחום המשפט המינהלי.

הפרס יוענק, כבכל שנה בעצרת לציון יום זכויות האדם הבינלאומי.

הנצחת שם ר' לסלוי ז"ל בבית־כנסת בקרית יעקב הרצוג בכפר־סבא

מעמד קריאת שמו של זקן תנועת תורה ועבודה, ר' יעקב לסלוי ז"ל, על הבניין המרכזי בקמפוס — בית הכנסת ובית המדרש, יערך בכ"ב בכסלו, בקרית יעקב הרצוג, חטיבת הביניים הארצית של מדרשיית נעם.

דברים לזכרו יאמר ד"ר יוסף בורג, נשיא התנועה העולמית של המזרחי הפועל המזרחי.

יפתח ויברך פרופ' יעקב באומן, כיום יו"ר מועצת ההנהלה של מוסדות מדרשית נעם.

באותו מעמד יוכרז על הקמת קרן מלגות למען תלמידי מוסדות מדרשית נעם, לזכרו ולעילוי נשמתו של ר' יעקב לסלוי ז"ל. קרן זו הוקמה על־ידי „חוג ידידי המדרשיה", בנק המזרחי המאוחד בע"מ, חברה קדישא גחש"א תל־אביב—יפו וגופים ציבוריים נוספים.

הנצחה זו תהווה ההנצחה המרכזית לדמותו האצילה של אחד מבוני־בוניה של התנועה הדתית־לאומית.

מועצה אזורית „נחל־שורק"

המועצה מעונינת

בעובד סוציאלי בחצי משרה

דרישות — עובד סוציאלי בשיר, שומר מצוות.

המועצה משתתפת באחזקת רכב בהתאם לגודל המשרה, לפי המוהג המקובל במועצה.

המועמד(ת) יפנה למשרדי המועצה בשעות הבוקר.

את ההצעות יש להגיש עד התאריך — 27.11.87 בשעה 8.30.

לטלפון: 08-591673 / 591167

מרדכי הרניג

ראש המועצה

בתנועה

אמונה — תנועת האשה הדתית לאומית

פרשת השבוע

בהמשך שינקין רח' המערכה 40 ת"א המרצה: מר בן־ציון מזרחי.

במנין הנוער הדתי קרית שלום המרצה: הרבנית סגל.

בדרך הבצחון בבית הכנסת ביום שני 11.15 לפנה"צ ע"י הרבנית גילדשטיין.

יום שני

שיעור התנ"ך עם הרבנית גולדשמיט בשעה 8 בערב בבצרון.

חוג לאבל

בשעה 8.30 בערב בביתה של הח' מרים תמיר רח' ברנדייס 32 ת"א. המרצה ד"ר מיכל לביר הנושא: היחס לארץ ישראל בתורה.

יום שלישי

שיעור התנ"ך עם הגבי מרים עץ חיים בשעה 4.30 אחה"צ במועדון אמונה רח' דיזנגוף 209 תל־אביב.

יום רביעי

חוג התנ"ך עם הגבי מלכה אופיר בשעה 8 בערב בהמשך שינקין רח' המערכה 40 תל־אביב.

חוג גורן

בביתה של הח' חיה הוכמן תמרצה: מר יהודה דומניץ. הנושא: לקראת הקונגרס הציוני.

חוג דורמבוס

יתקיים ביום שלישי 17.11.87 בשעה 5 אחה"צ בביתה של החבי רבקה דורמבוס רח' המלך כורש 12 תל־אביב. הנושא: מעמד האשה בישראל. המרצה: הרבנית רבינוביץ.

בני ברק — בבית הספר מוהליבר בשעה 4.00 פרשת השבוע מפי החי שמואל בורקס.

במועדון שחל שכון ה' בשעה 11 פרשת השבוע הרב יוסף שרמן במועדון גיל הזהב רח' דניאל 3 בשעה 4 פרשת השבוע — הח' משה גורן.

יום ראשון

בני ברק — בבית העוצמ"ו רח' רבי טרפון בשעה 7 החוג לתנ"ך — המורה לאה אלכסנדרוב.

בבית מגני בשעה 8 בערב חוג להתעמלות בהדרכת יהודית פוני.

במועדון החברה ע"ש מלכה כהן בשעה 4 אחה"צ חוג לציור. חברות חדשות מוזמנות להשתתף.

יום שני

בני ברק — במועדון החברה ע"ש מלכה כהן ד"ל רח' אסתר המלכה 8 בשעה 7.30 מפגש חברות וותיקות (ציבור החברות מוזמן) — עבודות יד — בהדרכת הח' יפה גנזבורג.

בני תקוה — חוג הורים יפתח איה במפעל אמונה בשעה 20.00 מנחה רבקה הרשקוביץ.

יום שלישי

גבעת שמואל — יתקיים אי"ה מפגש חברות בפעוטון אמונה בשעה 20.00 בתוכנית הרצאה בנושא התמודדות גבוהה עם בעיות התנהגות ילדים בתקופתנו. מרצה: רבקה הרשקוביץ. פותחת: אישה זונשיין.

רמת השרון — מפגש חברות בהנהלת הסניף יתקיים עם הגבי לידיה זוהר בתוכנית „הערכות אמונה בחודש האירגון", פותחת הח' ציונה כהן. המפגש בשעה 17.00 בבית כהן רח' יצחק שדה 51.

יום רביעי

בני ברק — בבית הח' צפורה וינגנסקי, רח' הרצוג 20 בשעה 8 מפגש חוג חברתי בנושא מעמד האשה במשפט העברי — הח' אבישי ברקוביץ.

בני ברק בקרית הרצוג בבית הספר נוה שרה הרצוג רח' גניחובסקי 8 בשעה 8 בערב חוג להתעמלות לחברות.

בני ברק שכון ה' אצל משפחת אילני שדרות הפלוגה הדתית בשעה 8 בערב חוג מלאכת יד בהדרכת הח' יפה גזנבורג.

תל אביב

השבת, בבית הכנסת הגדול בתל־אביב

יעבור לפני התיבה חזן אורח. לפני קבלת השבת, השער ברמבים, מפי נשיא בית הכנסת מר אברהם הצרוני יצ"ו בהלכה: „שלוחים ושותפים", א'—ב', בנושא: „תקפות השליחות של אליעזר".

זמני התפילות: מנחה: 4:30. שחרית: 8:00.

אוהל שם

בשבת בשעה 10.30 הרצאת הרבנית הסופרת ג. רבינוביץ.

בשעה 4.00 עונג שבת הרצאת י. אגור על פרשת השבוע, בלווי שירה באת החזן סיטרין.

במוצ"ש הרצאת ד"ר כהנא במוריה.

באמצע השבוע ערבי עיון בחודרת הרב ד"ר ש. ז. כהנא בבני ברית ובמועדוני מוריה על הנושא: האבות והאמהות בישראל.

חיפה

בבית הכנסת לנוער בביה"ס „יבנה — נצח ישראל"

התפילות בליל שבת לפי זמני הדלקת נרות, ובשבת בבוקר ב־8.15. לפני התפילה ב־7.30 שעור בתלמוד מפי הרב ישעיהו נגר, רבו של בית הכנסת. לפני הקריאה לימוד משניות לזכרם של תלמידי ביה"ס שנפלו במערכות ישראל.

בית הכנסת הפועל המזרחי (רח' החלוץ 59, חיפה)

בשבת בשעה 7 בבוקר יתקיימו 2 שיעורים בתנ"ך ובגמרא מפי מרן הם המר, בשעה 10.30 שיעור בחוג רמבים מפי יוסף קריספר.

ביום הזכרון של הרה"ג ר' ברוך פרידמן ז"ל

במלאת שנתיים להסתלקותו של המחנך הדגול, הרב ד"ר חיים ברוך פרידמן ז"ל, ההנהלה עצרת בבית הכנסת הכרמל המרכזי, רח' אילנות 18, במקום שהנפטר שימש כרב ומרביץ תורה 37 שנה בהתנדבות, ביום ראשון כ"ג מרחשון תשמ"ח (15.11.87), בשעה 5.00 בערב, להתייחד עם זכרו ולהעלות קווים לדמותו. ישאו דברים: מוה"ר מרן שאר־ישוב כהן שליט"א, רבה הראשי של חיפה וראש אבות בתי הדין. מוה"ר קרונא דוד כץ שליט"א — רבה של שכונת הדר־הכרמל. מר ישראל לבנון — יו"ר המועצה הדתית וכן משה שטכמן — סגן ראש העיר.

קשיים בספיים למועצת פועלי חיפה

מאת א. צבי גבעון

מועצת פועלי חיפה נתקלת באחרונה לקשיים כספיים. עד כדי כך, שהיא החליטה למכור את חלקה ב„אוהל" ברחוב הרצל במרכז הדר הכרמל. הסניף „בנק הפ.ע.ת. הנושא העיקרי הוא אגף הכנסה ומס רכוש, שכוח חדשים לא הועברו אליו גבויי העובדים.

מועצת פועלי חיפה מקווה על ידי במכירת הקולנוע להשיג כ־2 מיליון ש"ח שיספיקו לסלק את חובותיה.

תיקון

בכתבה „בתי־ים של מעלה", שפורסמה בים ששי שעבר, חל שיבוש: בין פעילי התנועה בבתי־ים בפרק שנות הארבעים צוין שמו יהודה פרידמן, בזכור הסניף דאז וכיום סגן ראש המועצה הדתית בת־ים, אך שמו שובש בטעות ליהודה פרינץ.

ליד הבימה בבנייה — כניסה בינואר 3 לוקסוס + מעלית + חניה + מחסן

03—889928 בבית

03—259881 בעבודה

שערי חליפין במט"ח

בנק המזרחי המאוחד

שערי קניה ומכירה של בנקנוטים והעברות במטבע־חוץ ליום 12.11.87 עד למחרת בשעה 12.30 לעסקות בדולרים עד לסך 1,000 דולר וביתר המטבעות עד שווי 500 דולר. יהיו כמפורט להלן:

בנוסף לשערים דלהלן יש לגבות עמלה בשיעור של 0.75%

המדינה	המטבע	יחי'	שער קניה (שקים והעברות)	שער מכירה (שקים והעברות)	שער קניה (בנקנוטים)	שער מכירה (בנקנוטים)
ארה"ב	דולר	1	1.5602	1.5797	1.53	1.61
בריטניה	לישט	1	2.7592	2.7937	2.70	2.85
שוודיה	כתר	1	0.2561	0.2594	0.24	0.26
שווייץ	פרנק	1	1.1264	1.1406	1.10	1.16
קנדה	דולר	1	1.1819	1.1967	1.14	1.22
פינלנד	מרק	1	0.3759	0.3806	0.36	0.39
גרמניה	מרק	1	0.9266	0.9382	0.90	0.96
דנמרק	כתר	1	0.2397	0.2428	0.23	0.25
הולנד	גולדן	1	0.8213	0.8316	0.80	0.85
איטליה	לירה	1000	1.2589	1.2747	1.17	1.30
דרא"פ	רנד	1	0.7910	0.8009		
אוסטרליה	דולר	1	1.0648	1.0781	1.00	1.11
אוסטריה	שילינג	10	1.3045	1.3208	1.27	1.35
צרפת	פרנק	1	0.2730	0.2764	0.25	0.28
נורווגיה	כתר	1	0.2426	0.2457	0.23	0.25
יפן	ין	100	1.1472	1.1615	1.12	1.18

מגן דוד

טלפון חירום 101 · ירושלים, בית־שמש, תל־אביב, חיפה, נהריה, עכו, חדרה, הרצליה, כפר־סבא, נתניה, קרית־שמונה, צפת, ראשון לציון, באר־שבע, אופקים, דימונה, ערד, אילת.

ירושלים — טל' 523133, בית־שמש — 811288, תל־אביב — 460111, רמת־גן, גבעתיים, בני־ברק — 781111, פתח־תקוה — 9231112, קריית־אונו — 344442, חולון — 803133/4, בת־ים — 585555/6, חיפה — 512233/4, נהריה — 923333, 979333, עכו — 912333, קריית־טבעון — 931401, קריית־ביאליק — 721817, חדרה — 063-22333, הרצליה — 541333, כפר־סבא — 33222, טבריה — 067-90111, קריית־שמונה — 067-44334, בית־שאן — 065-8722, עפולה — 065-93333/4, חצור הגלילית — 067-36333, קצרין — 067-61333, נצרת עלית — 065-73333, מגדל־העמק — 065-4006, רחובות — 054-451333, אשדוד — 055-51332/3, אשקלון — 051-23323, לוד — 054-229133, רמלה — 054-221022, קריית־גת — 051-881333, קריית־מלאכי — 055-8233, ראשון־לציון — 942333, שדרות — 051-97074, באר־שבע — 057-78333, אופקים — 923022, נתיבות — 941033, דימונה — 59333, ערד — 957222, ירוחם — 80133, מצפה־רמון — 88333, אילת — 059-72333, צפת — 067-30333.

שערים יציגים

להלן השערים היציגים ל־12.11.87 של

דולר ארה"ב	1.5699
מר"ג	0.9309
ליש"ט	2.7752
פר"ש	0.2743
ין יפאני (100)	1.1565
פל"ה	0.8279
פר"ש	1.1351
כת"ש	0.2580
כת"נ	0.2443
כת"ד	0.2414
מר"פ	0.3787
דולר קנדי	1.1913
דולר אוסטרלי	1.0711
רנ"ד	0.7932
פר"ב (10)	0.4454
שיל אוס' (10)	1.3240
לירה איטלקית (1,000)	1.2646
לירה אירית	2.4757
פזטה ספרדית (100)	1.3832
יחידת מטבע אירופית	1.9212
דינר ירדני	4.4742
לירה לבנונית (10)	0.0273
לירה מצרית	0.7359

בתי חולים

ירושלים — שערי צדק (ילדים, פנימית, הדסה עין כרם (נשים, כירורגיה, אורטופדית, עיניים, א.א.ג.).

תל־אביב: לוקה (ילדים) איכלוב (פנימית, כירורגית).

נתניה: לניאדו.

לוח ירושלים

✱ בגבעת שאול, כתב סופר 28 נותרו דירות בנות 4 חדרים דירה אחת של 3 חדרים 521535, 02-225916.

בגבעת שמואל

חברת „דניאל"

מציעה

בבן גוריון/הציונות

דירות ברמת ביצוע מעולה 5 חדרים + מעלית שבת + סוכה

03-5448280

03-233924 — בערב

דירה למכירה בחיפה בקרית שמואל

במקום מרכזי בהזדמנות

2 + פ"א + טלפון קיב

04-712919 אחה"צ

ירדין

גלי צה"ל

05.45 פרקי אבות; 05.55 באופן מיהודי; 06.00 את פתיחת השידורים; 06.05 „צלילי בוקר"; 06.30 „תקוים צין"; 07.07 תוספת בוקר; 08.00 ביקר טוב ישראל; 09.05 בילוי נעים; 11.05 „קולה של אמא"; 12.05 „סגדלים"; 14.05 „גבר אצה 87"; 15.05 „הדרך".

מוצאי שבת

18.05 „גלגלי צה"ל"; 20.05 „קראסי כאן"; 21.30 שירים עבריים; 22.05 „מסורת מסורית"; 23.05 „צרשים מדינה"; 00.05 ציפורי לילה מארה; 02.00 מבזק ידיעות; 02.05 לא רוצים לישון; 05.05 צלילי בוקר.

טלוויזיה

[illegible]

08.00 טלטקסט — עד כאן; 08.05 שעת כושר; 08.15 קשת יענן; 08.40 ספרות יסודי — מסך לספרות; 09.00 מוסיקה — ד'—ו'; 09.20 לשון ותקשורת — ב'—ה'; 09.45 הגיל הרך — רחוב סומסום; 10.15 חשבון ו'; 10.40 מדעי הטבע — יסודי; 11.00 חברה ותרבות — יסודי; 11.30 אזרחות — ז'—ט'; 12.00 חברה ותרבות על יסודי; 12.30 מוסיקה — על יסודי — העשרה.

13.15 האוניברסיטה הפתוחה; 13.45 סלטקסט — דפי מידע; 13.50 זה זה — שידור חוזר; 14.35 תבונה ורגישות; 15.05 מפגשי בראשית — פרשת חיי שרה; 15.30 ערב חדש — מוסף לשבת.

הערוץ השני

מוצאי שבת

17.30 המלך ארתור; 18.00 „רחל לינדזי בצדרית"; 19.30 ג'אן צרפתי; 20.00 תצ"דה — „גלי עולם"; 21.00 פרס.

בתי מרקחת

יום שישי

ירושלים — קופ"ח של ההסתדרות הכללית, כרפאת רוממה, רח' המ"ג 28, טל' 523191.

תל אביב — סיניסה, רח' אבן גבירול 83, טל' 246003; בבי, רח' דיזנגוף 174, טל' 222386.

פתח תקוה — קופ"ח הכללית, רח' חיים עוזר, טל' 905271.

חולון — הורי, רח' סוקולוב 60, טל' 842433.

חיפה — ק. אליעזר, ככר מאירהוף 6, טל' 511707.

בני ברק — רמת גן — רח' ביאליק 51 רמת גן טל' 721514.

יום שבת

ירושלים — קופ"ח של ההסתדרות הכללית, רח' חורי, הר הזיתים, רח' הר הזיתים, טל' 287480.

תל אביב — הבימה, רח' דיזנגוף 17, טל' 288465; מעין חיים, רח' סניף צהלון, צד ירושלים 98 יפו, טל' 814939.

חיפה — מגור, רח' המגינים 97, טל' 524113.

פתח תקוה — קופ"ח הכלית, רח' חיים עוזר, טל' 905271.

חולון — עצמאות בת־ים, רח' בלפור 75, בת ים, טל' 865583.

בני ברק — רמת גן — הרצל, רח' הרצל 52, רמת גן, טל' 722372.

מוצאי שבת

ירושלים — קופ"ח של ההסתדרות הכללית, מרפאת רוממה, רח' המ"ג 28, טל' 523191.

תל אביב — נצח ישראל, רח' נצח ישראל: בין עד' הן לכבר מסריק, טל' 226545; במעין חיים, סניף צהלון, עד' יפו, ירושלים 98, יפו טל' 814939.

חיפה —

החברה לנאמנות של בנק לאומי לישראל בע"מ

נאמן

קרן אברמוביץ צייטלין ומכון „צומת" — צוותי מדע ותורה — אלון שבות

מכריזים על:

פרסים ספרותיים לתורה ומדע

פרס ראשון 1000 דולר

פרס שני 500 דולר

ומזמינים מחברים להשתתף בתחרות לקבלת הפרס

„על יצירה בעברית או באנגלית העוסקת בשילוב תורה ומדע הן בחיי המעשה והן במשור ההסברתי וקרוב תורת ישראל ומצוותיה לציבור שתונך על ברכי המדע". (מתוך התקנון)

מחברים מוזמנים לשלוח את יצירותיהם ב־5 עותקים עד ח' כסלו תשמ"ח, 29.11.87, לנאמן הקרן: החברה לנאמנות של בנק לאומי, יבנה 30, תל־אביב.

מרכז ועדת הפרס

הרב ישראל רוזן

ראש מכון „צומת" — אלון שבות

הוצאת אוניברסיטת בר־אילן

ספרים חדשים

סתרי תפילה והיכלות

מ' בר־אילן

הספר עוסק בזיקת הגומלין שבין התפילה והפיוט הקדום לבין ספרות ההיכלות, תוך מגמה לחשוף תהליכי התפתחות שונים שאירעו בסידור והמנהגי התפילה. 192 עמ'. כריכה קשה.

מחקרים במדרשי ההלכה ובספרות התלמודית

ח"י לוין

הספר דן במשמעויות הפרשניות וההלכתיות והגבות במדרשי ההלכה ועוקב אחרי השתלשלותם והוראתם של מושגים ומונחים הלכתיים בספרות האמוראים. 206 עמ'. כריכה קשה.

מן החדר אל המחשב — מאה שנות הוראת קריאה עברית בישראל

מ' גיליס

ניתוח ביקורתי של התפתחות הוראת הקריאה העברית, שיטותיה השונות והשינויים, המתמקד בקשר בין הלשון המדוברת ללשון הכתובה; ובין המיומנות לבין הבנת הנקרא, על רקע התנאים והשינויים בכל תקופה — מחוזי הדור עד לעידן המחשב. 388 עמ'. כריכה קשה.

ילדים שאינם רוצים לחיות — מהדורה שניה

י' אור־בך

ספר חלוץ בנושא, החוקר את תופעת ההתאבדות בקרב ילדים, על היבטיה השונים, בספר, בירור צורות הביטוי של הנטייה להרס עצמי, גלגוליה השונים, וכירור השאלה מדוע נבחרת צורת התנהגות זו — ההתאבדות — על פני צורות אחרות של אי הסתגלות; ונסיון להבנת תפיסת המוות אצל ילדים. 274 עמ'. כריכה קשה.

תורה עם דרך־ארץ — התנועה, אישיה והגותה

מ' ברויאר (עורך)

עיון ודיון במשנתיהם של ר' שמשון רפאל הירש, ר' עזריאל הילדסהיימר ותלמידיהם. הוגי תנועת „תורה עם דרך ארץ", שדגלה בשמירת תורה והמצוות במקובל בדורות שעברו, בתוך השתלבות בחיי החברה והמודרנית, בתחום התרבות ההכללית. 284 עמ'. כריכה רכה.

אישים וכיוונים —

פרקים בתולדות המודיאל החינוכי של „תורה עם דרך ארץ"

א' שטרן

פרופ' אליעזר שטרן — שוזר מעריב עמוקות בהוגי הדור לדורות — מיכם במוקדיו, שיטות המשקפות לדעתו את ייחודה של תורת הדורות ביהדות. 160 עמ'. כריכה רכה.

מסדרת תרבות והוראה

יסודות בהוראת המקרא

מ' ארנד

דיון במגוון שאלות יסוד הנוגעות להוראת התנ"ך. כגון: מתוחם של פשט ודרש, מחקר המקרא ימודעי, הפרשנות המסורתית, ועוד. ומקומם אל כל אלה בהוראת התנ"ך בישראל. 144 עמ'. כריכה רכה.

מבוא לספרי שובת ציון במקרא

ש' הכהן

בירור המושג „שובת ציון", כפי שהוא עולה מהמקורות המקראיים השונים; ותיאור התקופה ההסטורית ובעלה ציפיות משיחיות כפי שהיא משתקפת בספרי המקרא וכן המסורות הדרושות של חז"ל. 96 עמ'. כריכה רכה.

כתבי־עת

דעת 19 — כתב־עת לפילוסופיה יהודית וקבלה

מ' חלמיש, עורך

עלי ספר (יד) — כתב־עת לביבליוגרפיה ולחקר הספר העברי

ש"ז הבלין, עורך

הפצה להנויות: **א. ערמוני בע"מ.**

בלפור 4 ת"א, טל. 03-292026.

והוצאת **אוניברסיטת בר־אילן** טל. 03-718401

ORS

עבודה זמנית וקבועה

בע"מ

דרושים

■ **מתורגמן** עברית/פורטוגזית למשרה חלקית בב"ב, בשעות עבודה גמישות.

■ **חרט/רתך מקצועי** לעבודה על מחרטה, למשרה מלאה בת"א.

■ **עובד ייצור טכני** לעבודה על מכונה למשרה מלאה בת"א.

■ **נער לעבודת אריזה** למפעל בת"א.

■ **כורך מתלמד** (רציני בלבד) לעבודה בכריכייה.

דרושות

■ **מזכירה** לניהול משרד בהרצליה, עיבוד תמלילים עברית/אנגלית, ידע בהנה"ח יתרון. למשרה מלאה.

■ **מזכירה כללית** ידע בעיבוד תמלילים על וורדמיל למשרה מלאה בב"ב.

■ **פקידה** למשרד פרסום.

■ **פקידה** עם ידע בהדפסה ונסיון בביטוח למשרה מלאה בת"א.

■ **קלדנית** על P.C.I.B.M עם ידע בתוכנת לוטוס.

■ **מנהלת מדור שכר** עם ידע בחישובי נורמות ופרמיות, למשרה מלאה בב"ב.

■ **תופרות** 1. נסיון בתפירת כובעים. 2. ביצועים בעור. 3. לתפירת אוברלוק בבית.

* * *

העובדים בחברתנו נהנים משכר גבוה ומתנאים סוציאליים מלאים!

טל' 03-702148

בני־ברק רח' ירושלים 10

אן. אר. אס... זה עובד!

בוגר כיתה ח' ט'

מה אתה רוצה להיות כשתהיה גדול?

בוא לפנימיה הצבאית

שליד ביה"ס הריאלי העברי בחיפה והישיבה התיכונית „אור עציון" במרכז שפירא.

ההרשמה לפנימיות הצבאיות

החלה ומסתיים ב־28 בפברואר 88.

מוזמנים להרשם לכיתות ט', י' תלמידים מוכשרים, בעלי אזרחות ישראלית, הלומדים בכיתות ח', ט'. פרטים והרשמה בכל לשכות הגיוס האזוריות בימים א'-ה' בשעות 07.30 - 12.30 וביום ו' בשעות 07.30-10.00.

בעת ההרשמה על המועמדים לבוא עם הוריהם (או אפוטרופסים) ולהביא עמם תעודת זהות וכן מקור + צילום של תעודות:

כיתה ז' - מועמדים לכיתה ט'.

כיתה ח' - מועמדים לכיתה י'.

הפנימיות הצבאיות מזמינות את תלמידי כיתות ח', ט' והוריהם ליום פתוח בפנימיות, אשר יתקיים בשתי הפנימיות הצבאיות

בתאריך 17 בנובמבר 87 בשעה 17.00.

הפנימיה הצבאית בחיפה ליד „בית בירם" אחוזה, חיפה (קוי אוטובוס 21, 24, 37, 91 מתחנה המרכזית בחיפה).

הפנימיה הצבאית „אור עציון" במרכז שפירא, קוי אוטובוס: מתל אביב קו 301, מירושלים קו 437.

חוברת הסברה ניתן לקבל ע"י פניה ללשכת הגיוס או לה.צ. 19105 צה"ל או לטלפון 03-803086

רננות

המכון למוסיקה יהודית

משרד החינוך והתרבות

המרכז לשילוב מורשת יהדות המזרח

האגף לתרבות תורנית

המשרד לענייני דתות

הרשמה לבית הספר לחזנות

הננו שמחים להודיע על פתיחת ההרשמה לשנת תשמ"ח לבית הספר המרכזי לחזנים בנוסחים השונים של עדות ישראל שייפתח אי"ה בחודש טבת בהיכל שלמה, ירושלים.

יתקבלו מועמדים מתאימים:

לכתת חזנות צעירים גילאי 14—12

לכתת חזנות בוגרים מגיל 18 ומעלה

לאחר בחינות וראיון אישי ע"י ועדה מקצועית.

תכנית הקורס כוללת את כל מקצועות ההכשרה: דינים, פיתוח קול, טעמי המקרא, פיוטים, תפילות שבת לפי המקאמים ועוד.

הקורס מתקיים פעמיים בשבוע בשעות אחה"צ ובערב.

לבוגרים שיעמדו בדרישות המכון תינתנה תעודות.

הקורס מקנה גמול השתלמות למורים.

להרשמה יש לפנות ל„רננות" המכון למוסיקה יהודית, היכל שלמה, רח' המלך ג'ורג' 58 ירושלים. טלפון 02-248761 חוץ 108 בימים א, ב, ג, ה. בין השעות 1—9 לפנה"צ.

פרטים נוספים במקום.

הצופה

עיתון יומי

HATZOFE

DAILY

המו"ל הצופה בע"מ

העורך: משה אישון. מקרבת ומנהלה: תל־אביב, רח' המסגר 66, טל' 336056. ת"ד 2045. חשבון בנק הדואר 441144.

סניף ירושלים: רח' בן־יהודה 3, ת"ד 1148, טל' 02-234910. בערב: טל' 02-639524. סניף חיפה: רח' ארלוזורוב 1, טל' 04-663628. בערב: 04-717146.

דפוס העשור בע"מ ת"א

אין המערכת אחראית לתוכן המודעות המתפרסמות

המשטרה נערכת להפגנות שבת בי"ם עם חידוש הקרנות הסרטים

עד למועד ישיבת בית־המשפט בסוף החודש, מותר לבעלי בית אגרון להקרין סרטים בשבת

הפגנות השבת שהפכו לתופ־עה קבע בירושלים, יערכו ככל הנראה גם בשבת הקרובה. זאת הרות שסרטים ומופעים מו־ים להתקיים בליל שבת בירושלים. הקרנות הסרטים יתקיימו בבתי ה־קולנוע בית אגרון, סינמטק, קולנוע אורלנע ובית יצחק, כמו כן יתקיימו בליל שבת בירושלים כופעי אמנות באולם צוותא ו"בית שמואל" — המרכז הרפורמי בקיבוץ רמת רחל.

החלטת בית משפט השלום בי־רושלים ביום ד' האחרון מאפשרת לבעלי בית אגרון להמשיך ולקיים הקרנות סרטים בקיום, עד למועד ישיבת בית המשפט בסוף החודש.

ביום שבת אירע צפויות הפגנות של חרדים באיזור בניש בר אילן בירושלים. בבניש המקשר את הר־בניה לציר עם השכונות הצפוניות של העיר, בבית המשמש כצורך התבורה סואן להבעת כלי רכב. המשטרה נערכת לקראת הפגנות ד' הערה הגדל שצפויות בבקום. במקורות משטרתיים נמסר, עם זאת לכתוב עתידי כי מתמכת ירוד־דה בהיקף הכבנות התורדים בי־מקום.

נפתחה הוועידה ה־28 של חסידי חב"ד

אמש נפתחה הוועידה הארצית השנתית ה־28 של חסידי חב"ד בישראל. לועידה באלפיים צירים החסידים מ־125 סניפי חב"ד בארץ התכנסו באולפי קיבר בבתיים.

הועידה עבדה השנה בסימן "שנת הקהל" שעליה הכריז הרבי מלובביץ בקבה של פעילות לאחדות אביותיה של עם ישראל.

הועידה נפתחה בהקראת מכתבו הביתר של כבוד האדמו"ר מלוב־ביץ שליט"א למשתתפים בכינוס ה־כינוי. המכתב הוקרא לבאי הועידה על ידי הרב ישראל לייבוב יו"ר צירי חב"ד בארץ. במכתבו אומר הרבי בין היתר: "יהי רצון שיהיה הכינוס — כינוס אביתי, הקהל ד' אחדות אמיתיים של כל המשתתפים בו. במכתבו כמשיך הרבי ואומר "יהי רצון שיתקבלו החלטות טובות ובתוקף ובאופן שתבואנה במעשה בפועל, שהוא העיקר.

בועידה ברכו רבנים ואישי ציבור וביניהם הרבנים הראשיים של בתי־ים ויבנב חב"ד מבוה דיונת מיוחד בהבוחד בחצר הרבי במשך תודש החיי.

בכינוס גם נשמעו דיווח על פעי־לות חב"ד בארץ ובחו"ל כפי נציגים שהגיעו באופן כיוחד לכינוס. גם על פעילות חב"ד בבריה"מ שמעו המשתתפים מפי הרב יצחק כוגן, הידוע כצדיק מלנינגראד שעלה אר־צה לפני מספר חודשים מבריה"מ והתיישב בקריה החב"דית החדשה בירושלים.

הועידה קיבלה מספר החלטות ו־ביניהם החלטות על הגברת הפעילות במשך שנת זו. כן קיבל הכנס הח־לטה הקוראת לממשלת ישראל לא לוותר ויותר כלהוא על אף שעל מארצו הקדושה, הנוגדת את דעת תורתנו הקדושה. כן פנה הכינוס לממשלת ישראל וכן לחברי הכנסת לעשות הכל כדי למנוע את התה־בוללות הנוראית ונשואי התערובת הפוגעים בעם היהודי בתוצאות ול־פעול בכל כוחם לתיקונו חוק "מיהו יהודי" כיהיר בגיור כהלכה.

הכינוס שנערך ביום כי השון ש־הוא יום הולדתו של האדמו"ר ה־חמישי לבית חב"ד, רבי שלום דב בר, הסתיים בשעה מאוחרת של הלילה בהתוועדות חסידית.

ישיבה חגיגית במועצת סניף יפו לרגל הוצאת ספרו של הרב משה פרידמן

ישיבת מועצת סניף הגיגית של סניף יפו, הוקדשה השבוע לכבוד הרב משה זאב פרידמן לרגל הוצאת ספרו "קרבן משה". לאחר תפילת ערב חגיגית, פיו־ט וקטעי חזנות אשר הושמעו מ־פי חברי מועצת הסניף, פתח שלמה בוקאי — יו"ר מועצת הסניף את הערב המלגש ועמד על מעלותיו של הרב הקשיש, והעלה על גם את תרומתו לציבור חומות הדת ביפו. ביקאי, אשר פתח בדברי תודה, ס"ם באיחולי ברכות של בריאות הגוף והנשבה, לרב פרידמן. מזכיר הסניף רפאל נחכבי, אשר דאג ל־מעמד המיוחד, ביורך את הרב ד' ביקש לציין את הקשיים הרבים של רב בישוב כיפו, אשר בו האוכלו־סיה הבקומית מעורבת ביהודים ד־ערבים, והשמירה על שבת והינוך דתי מקבלים מימדים אחרים.

משה חניא — ראש המחלקה ל־תרבות, העניק לרב פרידמן שי מ־התנועה לאות הוקרה והערכה, עמד על הקשר ההדוק בין הקורבן ד' סמלך לבין משה המנהיג העניו ד' האוהב, ואיחל לרב אריכות ימים ובריאות טובה.

הרב פרידמן, אשר קם והודה ב־התרגשות לחברים על עצם ההתיי־חסות, ביסר לנוכחים על ספרו ה־שני אשר נמצא בבבש הדפוס ו' ביקש: "יש לעשות הכל, שיש תהווה אבן שואבת לאוכלוסיה ה־דתית, הבה נעשה הכל, כי את "וורד יפו" הכתוב בספר יונה, נה־פוך ל"בעליה".

בסוף הערב חולק לכל החברים עותק מספרו של הרב, עם הקדשה אישית לכל הנוכחים.

חתם את הערב ב"מי שברך" ר' חיים שמיסה, אשר אף הוא שוקד על הוצאת ספר משלו.

הרב בן־ציון נשר – רב המרכז הקהילתי הגדול בת"א

וכן רבם של שני בתי־הכנסת „איחוד שיבת ציון" ו„חוג הנוער הדתי"

הרב בן־ציון נשר נבחר ה־שבוע ע"י האסיפות הכלליות של מתפללי שני בתי הכנסת "איחוד שיבת ציון" ו"חוג ה־נוער הדתי" בתל־אביב לכהונת רב המרכז הקהילתי ושני ה־כנסת.

זאת אחרי שיועדה מיוחדת ש־מונתה לצורך זה עסקה במשך שנ־תיים בראיון מועמדים רבים ל־תפקיד החשוב לאחד החשובים ד' הציבורים ביותר בציבור. והמליצה על בחירתו.

בחירתו של הרב נשר לתפקידו החדש כרב המרכז הקהילתי הדתי הגדול והפעיל ביותר בתל־אביב־רבתי, נתקבלה בשמחה ובאהדה רבה ויזכה לברכתם של ראשי ה־ד' שבאזור.

צבור הדתי בצ"ר וברכתו האי־שית של הרב הראשי הגרו"ד הלוי שליט"א.

הרב ב"צ נשר, נולד בת"א בשנת תש"י: לאביו הרה"ג ר' יצחק נשר זצ"ל מגדולי רבנים והדיינים ב־ת"א, ולאמו מרת חסידה בת הרה"ג ר' ב"צ פלמד זצ"ל רב ב־ת"א. התחנך בת"ת "אהל־יעקב" ו' בישיבה קטנה של ישיבת היכל ה־תלמוד בת"א.

בשנת תשל"ד עם פטירת אביו זצ"ל נבחר למ"מ כרב אוורי בצפון ת"א, ונתנה ע"י המועצה הדתית כרב פוסק בשכונות. כמו"כ הוא עומד בראש כולל אברכים "שיח יצחק"; ורבם של בתיה"כ הגדולים "גבורת ישראל" ו"גבורת ציון", ד' מרביץ תורה בבתי כנסת נוספים באזור.

נחנכו תשמישי קדושה בישיבה אדר"ת בבת־ים ע"ש מנחם דוישט ז"ל

ביום אלה נערך בישיבת אדר"ת בבת־ים, טקס הנוכת ארון־קודש, עמוד תפילה, במה וספרייה — נדבת נפטר היקשל. בנותיה זבה יעקב — לזכר של בעלה ואביהם מנחם דוישט ז"ל.

ראש הישיבה, הרב יעקב יודין, העלה קווים לאישיותו הדגולה של הנבוה הזקוב, להתחזקות התורנית בית בקורו עם ריעיתו בישיבה — והלוקי להרים את ה־פרשים הקודמים הנ"ל, עם הסד־בת בניית בית המדרש החדש של הישיבה.

בין היתר ציין את נדיבות לבו של המנוח, שהצטיין בכעלת צדקה וחסד — ביחוד לטוהדית תורה. הזכיר בין היתר, כיתאר של ה־בנות לבמשפחת דבלי תמיד בי־הבל והישר הקראשית בבירקה.

פתח הנהגה בשם פרויידבר, מנהלה האדמיניסטרטיבי של ה־ישיבה.

עתירה לבג"ץ:

מדוע „מושבניקים" שאינם חברי האגודה החקלאית לא יוכלו לבחור לוועד

קבוצת תושבים ממושב שדה יעקב שבעמק יזרעאל, הגישה עתירה לבג"ץ נגד שר הפנים וועד מושב שדה יעקב.

בעתירה הם דורשים לאפשר ל־תושבי המושב שאינם חברי האגו־דה החקלאית לבחור ולהיבחר ל־וועד המושב.

כידוע, על פי צו המועצות ה־מקומיות שתיקן שר הפנים, ועד האגודה החקלאית שבמושב הוא גם הוועד המוניציפלי.

רצד זה נבחר רק על ידי חברי האגודה החקלאית והוא מנצל את סמכותו להעמיד תקציב מוניציפלי שמטיב עם חברי האגודה החקל־אית למרות שהתושבים, שאינם חקלאים מחויבים במסים, שהוא מטיל עליהם ללא יכולת להשפיע על השימוש בכספים שגבו מהם.

יש לציין כי הקמת ועד מוניצי־פלי במושב, אליו יכלו לבחור ו־להיבחר, כל תושבי המושב, כולל אלה שאינם חברי האגודה החקל־אית, התרים למהפכה רצינית ב־מבנה המושבים בארץ שהתהוו ל־צרכים בעיני התנועה ההתיש־בותית.

הולך־רגל נדרס למוות בחיפה — מקרה רביעי השבוע

מסעוד דידי (71), נהרג ב־יום רביעי בערב בהאגות דרכים שאירעה בשבאית שכונת נוה־שאנן בחיפה.

האיש חצה את הכביש בכבצר חציה, כאשר לפתע הגיחה לקראתו מכונית "אוטוביאנקי" ופגעה בו. דרסי נפגע באורח קשה, הועבר לבית החולים "רמב"ם", שם מת מפצעיו. כצבור מספר שעות. גוע המכונית נעצר לחקירה.

במשטרה נמסר, כי זהו המקרה הרביעי שבו נהרג בחיפה הולך רגל, כאשר חצה את הכביש, ב־תקופה של 10 ימים. ב־3 במנובמבר נהרגו שני גברים בני 83 ו־44. הראשון נהרג בקריית־ים והשני בשדי פל"ים בחיפה. בו ביום נפ־צע קשה בתאונה גבר בן 54, שבה מפצעיו בבית־החולים.

● האגף לחינוך התיישבותי במשרד החינוך והתרבות העניק ציון לשבח להתלמידת בית הספר כפר גלים, דיאנה צרפתי, שהקרה את מעמד צאצאי הקפים ונתנה על כך עבודת גמר כחלק מבחינת הבגרות שלה בנדעי החיים.

בית החולים בקור חולים ירושלים

ברכות מזל־טוב

להולדת הבנים/הבנות

אורני יואל וחנה	— בן	חורר משה ויהודית	— בן
אקריש מכאל וחנה	— בת	חמיר מרדכי ומינה	— בת
איזן מרדכי ונחמה	— בת	טל־יעקב יצחק וברכה	— בן
אלבז אמנון וחוה	— בת	יצחק אליהו וג'ורג'יה	— בן
אברהם הושע ורבקה	— בן	יהודה בורים חנה	האומים
אבגי יורם ופני	— בת	כהן יצחק ואסתר	— בת
אלפסי בני ותהילה	— בן	כהן ישראל הליה	— בת
אבוטביל אליהו וענת	— בת	לפשיץ שמעון ויהודית	— בת
אדיר דניאל ואסתר	— בן	לוי מיכאל ויעל	— בן
אליאב אברהם ותמה	— בת	מיזאן שמעון ומרים	— בן
אלמקיס ניסים ומיכל	— בן	מלכין אבינועם ומלכה	— בן
אחעבך אליהו ואנבא	— בן	נסים חיים ויהודית	— בן
בוכן נסים ושמחה	— בן	סטול ראובן וחנה	— בן
בן שושן יעקב וסלביה	— בן	סינה משה ורבקה	— בת
ביטון גאם וכובי	— בן	עמר משה ובת־שבע	— בת
בוקשטן משה והילה	— בן	פרץ יהודה ורחל	— בת
ברזואר יהושע וחנה	— בת	פרידמן ישראל ורחל	— בן
בן משה ירמיהו ואסתר	— בת	צינתורס דוד וברכה	— בן
בראון יעקב ולאסא	— בן	רוטמן יוסף ורחל	— בן
בנז יוסף וחנה	— בת	רווה יוסף ורות	— בן
גור־אריה אריה וכובבה	— בן	רוטמן אברהם ומלכה	— בן
גפנר יעקב ועפורה	— בן	שובקס צבי ויהודית	— בן
דויטש שלמה ואסתר	— בת	שהואת דוד ורחל	— בן
זלג משה וחיה	— בן	שטיינברגר אברהם וריחל	— בת
חסון דניאל ואורלי	— בן	שפיר אליהו ואורים	— בת
חייאם מאיר ומזל	— בת	שחור אברהם וגיטה	— בן
חוסני יצחק וחנה	— בן	שושא יקותיאל וגיטה	— בת
ואדאקיבוסה אהרון ושמחה	בן	שרייבר מאור ובהיה	— בת
ויס ברוך ורבקה	— בן		

יזכו ההורים לגדלם לתורה, לחופה ולמעשים טובים

ההנהלה

● כ־250 מומחים מתחום ה־שיקום הרפואה, מהם כ־50 מחו"ל, ישתתפו בשבוע הבא בכינוס ה־בינלאומי על שיקום נפגעי ראש במיבם נוירופסיכולוגי. אשר יתקיים בת"א. הכנס, אשר אורגן ע"י המכון הלאומי לשיקום נפגעי ראש — מרכז רקנטי לשיקום — היה ראשון מסוגו בארץ.

דירה למכירה בצפון תל־אביב על עמודים 3 חדרים + סוכה ביום 03—284595, בערב 03—450551

לישיבת נחלים דרושה פקידה טל' 2—9328951, 9328555

בחיפה, בהדר בסביבה דתית 2½ + טלפון 04-641267 03-478172

הוצאת ספרים קה"ת

ת"ד 3 כפר חב"ד — 03-984100

(בשעות הערב 08-584605 — 03-984769)

בית אגודת חסידי חב"ד כפר חב"ד 770

בשורה טובה לחובבי תורה

הננו שמחים להודיע בזה לקהל הרחב, שוחרי הדעת, כי לרגל „שנת הקהל" הננו מכריזים על

מבצע הנחות מיוחד של

10 תשלומים חודשיים

למשך שנת תשמ"ח

כך יזכה כל אחד ואחד להתבשם מטוב טעם החכמה האלוקית מתוך מאות רבות מספרי רבותינו הקדושים מאורי דור ודור — בחסידות, בהלכה ואגדה, עצה והדרכה, לגדול ולקטן, בתוכם הספרים הידועים „כתר שם טוב" ו„מגיד דבריו ליעקב".

וכן עשרים וחמישה ספרי תורת החסידות שנדפסו לאחרונה — מתוך כתבי יד — לאדמו"ר הזקן שיעורים בספר התניא ביידיש ובלשון הקודש שו"ע אדה"ז. סדרה חדשה של מאמרי אדמו"ר האמצעי מתוך כתבי יד. ספרים רבים מאדמו"ר הצמח צדק ואדמו"ר המהר"ש.

עשרות ספרי מאמרי־ההמשך הידועים לכ"ק אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע, ואגרות הקודש שלו.

ספרי מאמרי ושיחות הקודש וסדרת האגרות קודש של כ"ק אדמו"ר הריי"צ. במו"כ שמחים אנו לבשר שניתן לרכוש במבצע הנ"ל שבעים וחמישה ספרי כ"ק אדמו"ר שליט"א, בהם אוצרות בלומים בהלכה, אגדה וחסידות.

סדרת ה„ליקוטי שיחות" וספרי ההתוועדויות, מאמרי קודש וביאורים בש"ס, הגדה של פסח, ביאוריו לפירוש רש"י ופרקי אבות, תשובות וביאורים בהלכה.

כמו"כ ניתן לרכוש ספרי תולדות אדמו"ר חב"ד, שיחות לנוער, אלבומים מפוארים, ספרי תפילה — בהם הסידור הנודע סידור תורה אור, קלטות ותמונות — וספרים רבים באנגלית.

את הספרים ניתן להשיג לפי הכתובת דלעיל וכן אצל

כהן — מאה שערים 70 ירושלים

בימ"ס עין יעקב — שוק מאה שערים, ירושלים

תפילין בית א־ל — רח' מלאכי, ירושלים

מרכז הספרים — רח' הרצל, בני ברק

וכן ב־185 סניפי בית חב"ד ברחבי הארץ.

הכמות מצומצמת וכל הקודם זוכה

בברכה הוצאת קה"ת כפר חב"ד

את הספרים ניתן לרכוש גם

בה"ב

ב־40% הנחה במזומן

המעוניין לקבל קטלוגים, יפנו לפי הכתובת דלעיל

אגד התנועה של המדינה

13 משפחות גרות בקיבוץ חנתון, יש להן קו של אגד.

אם לא שמעת עד היום על קיבוץ חנתון, אין זה פלא. הישוב הוקם לפני שלוש שנים בגליל התחתון ומתגוררות בו 13 משפחות.
קו 16 של אגד מגיע למקום ומשרת אותן.
לא פעם האוטובוס מוביל נוסע אחד ויחיד. אבל קיבוץ חנתון אינו מנותק, וכמוהו 382 ישובים זעירים בכל רחבי הארץ ובכל חלקיה.

אגד מאפשר את קיומם, בהיותו הקשר בינם לבין המרכז. זוהי ההשקעה של אגד בפיתוח הארץ, השקעה כבדה אבל חיונית.
אם בכל זאת תרצה להגיע ביום מן הימים לקיבוץ חנתון, יש מי שיקח אותך. אגד.
האם חשבת פעם שאגד הוא חלק בלתי נפרד ממפת ההתיישבות החדשה בישראל?

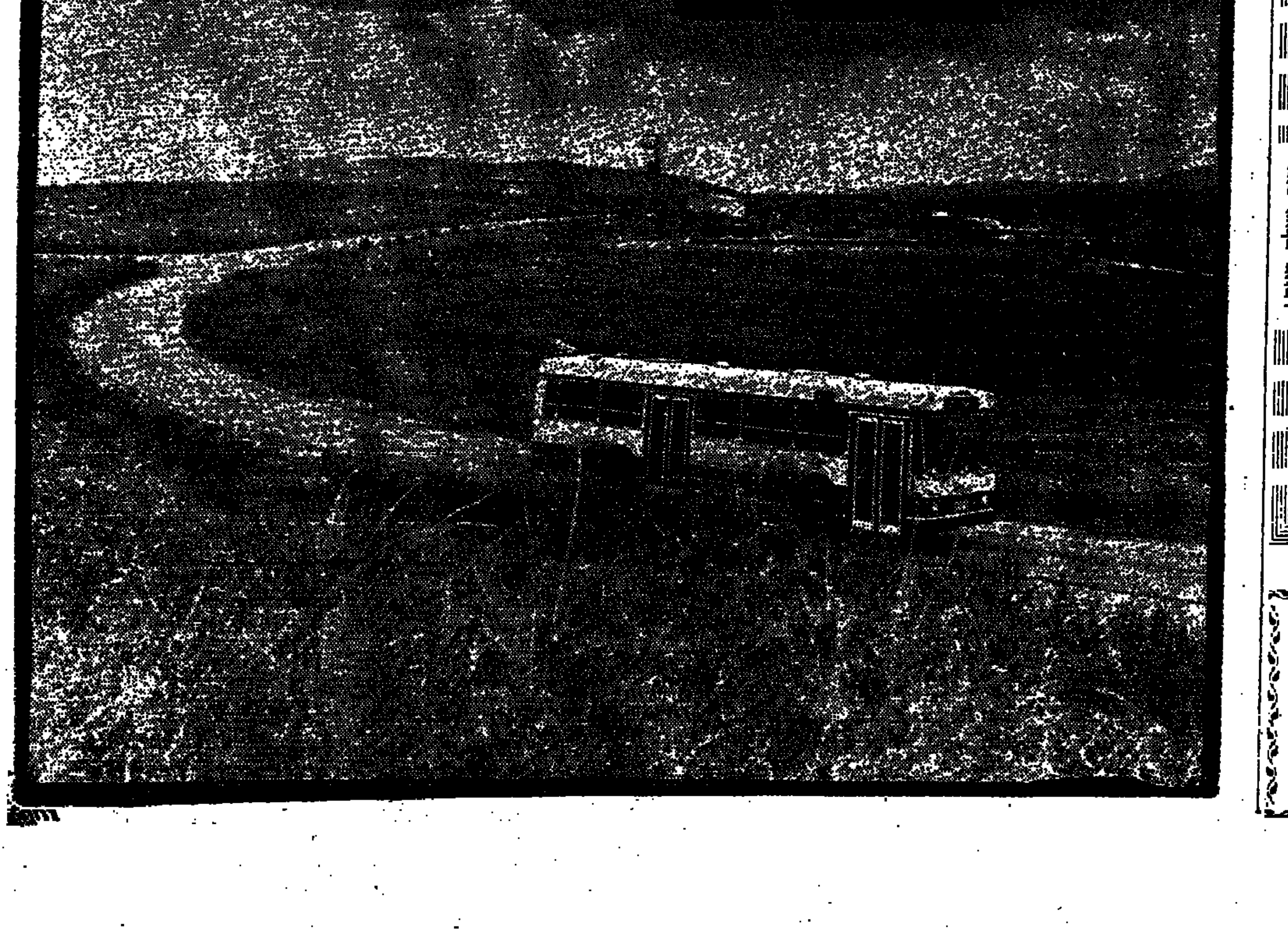

מוסדות צאנז בני ברק

הנהלת מוסדות צאנז בני ברק מקדמת בברכה את הרחבת השרותים במרפאות לניאדו ברחוב הגר"א 10.

להלן ימי ושעות קבלה:

מרפאה פנימית ואונקולוגית:
— ימים א', ד', משעה 17:00—19:00.

מרפאה קרדיולוגית:
— יום ג', משעה 17:00—19:00.

מרפאה אורולוגית:
— יום ד', משעה 09:00—11:00.

מרפאה פנימית:
— יום ב', משעה 16:30—18:30.

מרפאת נשים ומילדות:
— ימים א' — 17:00—19:00; ג', ה' משעה 16:30 — 18:30.

ליתר פרטים וקביעת תור, ניתן להתקשר לטלפון מס' 03—790152

עצומה

קח חלק פעיל נגד הקטל

אל מר **חיים קורפו** שר התחבורה

באמצעות **יצחק שפירא** יוזם מבצע

„חיים בדרכים"

ת. ד. 1939 חיפה 31019

טל. 740759 — 04-660639

אני הח"מ אזרח מדינת ישראל, תובע בזה ממשרד התחבורה לאמץ ולהנהיג בארץ את שיטת הרימזור הנהוגה באירופה, למען יופחתו תאונות דרכים וישמרו חיי אדם.

גזור ושלח תיכף

שם ....

כתובת ....

ת. ז. ....

חתימה ....

☐ לכבוד מר יצחק שפירא. אבקש לשלוח אלי מדבקה „די בתאונות" בצירוף הסברים אודות שיטת הרימזור שנהוגה באירופה.

☐ אני מוכן להחתים אזרחים נוספים על עצומה זו, נא להמציא לי טפסים מתאימים.

קרן הפרסים התורתית

ע"ש הרה"ג ר' מנחם ב"צ זקס זצ"ל והרבנית חנה ע"ה

פרסים לפעילות תורתית - תשמ"ח

אנו מתכבדים בזה להודיע לציבור כי המועד האחרון להגשת מועמדות לקבלת הפרסים הוא י"ב בכסלו ש.ז.

הפרסים מוענקים לפעילים בהפצת תורה ויהדות לציבור ופרס לספרות הסברה דתית.

הצעות בצירוף המלצות, נא להעביר לקרן הפרסים התורתית, ת. ד. 6501 ירושלים.

ספרים, נא להעביר בשני עותקים

אוניברסיטת בר אילן

הפקולטה למדעי היהדות

המחלקה לתנ"ך

משתתפים בצערו של מר

יוסף פליישמן ומשפחתו

במות אחיו

יצחק ז"ל

בנחמת ציון וירושלים תנוחמו
ולא תוסיפו לדאבה עוד.

ההנהלה, הועד, סגל העובדים המורים והתלמידים

לישיבה תיכונית בירושלים דרוש דחוף מורה למחשבים (מגיש לבגרות) טל' 02—424536 02—422572

אולמי דולפין ת"א

מתחדשים!

מבצעים למתחתנים מינואר 88

פרטים בטל' 03-5610644-7

כשר למהדרין

לוח הזמנים הרוזז במו"מ המדיני

מאת יעקב אדלשטיין

במו"מ המדיני במזרח התיכון, כבר ברור שלוח הזמנים הרוזז לשנה הבאה ו־ זאת משום שוועידות הפסגה הן ציון דרך לכל מהלך. ועידת הפסגה הערבית הסת־ יימה השבוע, אך ועידת הפסגה המעצמ־ תית עוד לא התחילה, ובה יסתמן לאן הרוח נושבת בין שתי המעצמות הגדולות, שייתכן שידונו גם בנושא המזרח התיכון. שליט ברית המועצות גורבצ'וב הזיז את לוח הזמנים הבינלאומי כאשר החליט שוועידת הפסגה הבין־מעצמתית תקיים מושב נוסף במאי או ביוני 1988, וייתכן שבמושב זה ידונו בנושאים שלא הספיקו לדון במושב הראשון שיתחיל ב־7 בדצ־ מבר 1987.

יש לזכור כי בארה"ב ובישראל, יערכו בחירות. בשנת בחירות, אין מקום למו"מ מדיני. כך ששנת 1988 לא תוכל לשמש מפתח לבוא מדיני. שתי ה־ מפלגות הגדולות, הליכוד והמערך, ינהלו מערכת ב־ חירות סביב נושא הוועידה הבינלאומית, כאשר ה־ ליכוד מתנגד לה והמערך מסכים לה ואף דוחף לק־ ראתה. בשנה כזו של בחירות אין אפשרות למו"מ מדיני. הממשל בארה"ב שיכנס אף הוא למערכת בחירות יתקשה לנהל מו"מ מדיני כאשר המועמדים לנשיאות יתחרו ביניהם על הצהרות ידידות לישראל כדי לרכוש קולות הבוחרים היהודים.

בשלב זה ברור ששר החוץ, ג'ורג' שולץ, הבין שאין הוא יכול לנהל מו"מ מדיני במזרח התיכון רק עם שמעון פרס לבד. הוא זקוק גם להסכמתו של יצחק שמיר. זו היתה טעות מלכתחילה מצד הממשל, לנהל מו"מ עם חוסיין באמצעות פרס בלבד. לכן עשה הממשל מאמצים להפגיש את שמיר עם חוסיין לאחר שנוכח שפגישות פרס לא הביאו את התועלת. יש גם הצעות להפגיש את שמיר עם נציגים סובייטיים. לאחר שפרס נפגש באו"ם עם שר החוץ הסובייטי. למרות ההכחשה של שמיר כי הסכים לצורה אחרת של ועי־ דה, כגון לוועידת חסות של המעצמות, בנוסח ועידת ז'נבה משנת 1973, יש ידיעות שאכן הסכים ששולץ יבחן הצעה כזו בצד הסובייטי. מתוך הנחה שהם לא יקבלו אותה. שולץ לא העלה נושא זה בשיחותיו במוסקווה בשל המשבר שהתרחש במו"מ על פגישת הפסגה, ולכן לא היה טעם לדבר על נושאים אח־ רים, גם בשל כך הוזז לוח הזמנים.

הערבית. אך סוריה ולוב דרשו להעמיד את סכסוך ישר־ ראל־ערב כנושא שווה לנושא האיראני.

השאלה אם הזמן פועל לרעת ישראל או לטובתה, בשל הזזת לוח הזמנים, עדיין נתונה במחלוקת. אב־ גם נכון כי בשל מלחמת איראן־עיראק, נוצר כיום מצב נוח למו"מ, משום שירדן משוחררת מלחצים מצד עיראק שכנתה, ומצד מדינות אחרות העסוקות במשבר המפרץ הפרסי, אבל אין לדעת מה ילד יום במחנה הערבי. מלחמה זו בין איראן לעיראק תימשך הרבה שנים, גם לאחר שתיפסק, אין להניח שיחזור השקט באיזור. המלחמות כאן אינן פוסקות גם במצב של שביתת נשק פורמלית.

יש להניח שבישראל יעמוד נושא השלום במרכז הוויכוח המדיני, במערכת הבחירות לכנסת, ולא נושאים פנימיים שנויים במחלוקת. בתחרות כזו יהיה קשה אחר כך ליישר ההדורים ולהגיע להבנות, שכן העמדות יתחדדו והן יזוזו לעבר קיצוניות. כיום ברור ששמיר הצליח לבלום את יוזמת פרס, בכל הנוגע לוועידה בינלאומית. אף בלימה זו קיבלה סיוע מצ־ מדת ברית המועצות, שמסרבת לקבל את התנאים ל־ השתתפותה בוועידה, והם: אי מעורבות במו"מ ואי־ שיתוף אש"ף. ברית המועצות עומדת על שני התנ־ אים הללו. כפי שהודיעו לאחרונה דוברים מטעמה. במצב זה גם פרס לא יוכל להסכים לוועידה בינל־ אומית שתהיה מעורבת במו"מ, שכן גם הוא מוכן לוועידת חסות בלבד. או כעין מטריה, ולא לוועידה של מעורבות המעצמות. גם הוא מעוניין שבמצב של מעורבות תעמוד ישראל במצב קשה, משום ש־ עמדותיה לא מקובלות גם על ארה"ב בהרבה נושאים.

● הזדמנות אחרונה

במהלך החודש הזה ימשכו המגעים בין המעצמות לקראת אפשרות שילובו של המזרח התיכון בפגישת הפסגה רייגן־גורבצ'וב. סגן שר החוץ האמריקני מייקל ארמקוסט, ייפגש עם עמיתו הסובייטי, יולי וורונצוב, לדיון בסכסוכים אזוריים ובתוכם גם המזרח התיכון. הפסגה היתה ההזדמנות האחרונה להביא לכינוס בינ־ לאומי במהלך שנת 1988. השבוע רמז ראש הממשלה מר שמיר כי ירדן הגיבה בקרירות להצעה שהעביר לה שולץ בדבר ועידת חסות של שתי המעצמות בלבד, וכי גם נשיא מצרים חוסני מובארק לא גילה התלהבות להצעה זו בפגישה עם נציגי ארה"ב. כמו כן הגיעו דיווחים לירושלים שלא חל כל מפנה בעמדה הסוב־ יטית הנוגעת ייצוג אש"ף בוועידה שלא תהיה מס־ גרת טקסית בלבד.

השבוע ניסה ארגונו של אבו ניזאל להסב את תשו־ מת לב הוועידה ברבת עמון לארגוני הפלשתינאים, על ידי תפיסת יאכטה בהודיעו שבה נמצאים ישרא־ לים. אולם התברר שלא מדובר בישראלים, אלא ב־ צרפתים ובלגים. כך שם את עצמו ללעג בפני הצי־ בור. עם זאת המחישה ההוטיפה את הסיכון שבו נתון האיזור, כל עוד משתוללים בו ארגוני המחבלים. כל־ חמת איראן־עיראק הסיטה את דעת הקהל מישראל־ ערב, ובכך הנמיכה את רמת המטיות של ארגוני ה־ טרור. הם מבקשים שוב לצוף על פני השטח, כדי להיות תמיד בחדשות ולא להישאר באלמוניות.

יוזמת השלום נכנסה לקיפאון ובלי ועידה בינל־ אומית, אין רעיונות חדשים למו"מ כלשהו. המפתח נמצא בידי הסובייטים. מטרתה של ברית המועצות היא להציג רגל כאן, ולא להשתתף בטקסים. בלי שתינתן לה הזכות להיות מעורבת במו"מ ולכתוב לרצונה, אין לה מה לעשות בוועידה בינלאומית או בוועדת חסות. היא יודעת כארה"ב מתוך מנוף למסגרת הוועידה, והיא תכוון את המהלכים. לכן אין לה עניין בתמרון כדי שהיא תישאר מחוץ לתמונה כפי שקרה בשנת 1973 כאשר התכנסה ועידת ז'נבה. ושר החוץ קיסינ־ ג'ר הביא הסכמים מוכנים לתמיכה לאחר שערך מסע דילוגים מוקדם. אין להניח שאפשר לעשות תמרון כזה לברית המועצות פעם נוספת לאחר שלמדה לקח מן הפעם הקודמת.

בחוגי מקורבי ראש הממשלה שמעון פרס מאשימים את שולץ שנכנע לשמיר בעניין הוועידה. כך בזבז את הישגו של פרס שהגיע להסכמה בפגי־ שתו עם חוסיין. אך המהלך של פרס היה מלכתחילה פרוץ ויומרני, בהעדר הסכמה מצד שמיר ובוודאי בהעדר הסכמה מצד ברית המועצות.

● חוסיין מעוניין ללכת בנפרד

בוועידת הפסגה הערבית שנערכה השבוע ברבת עמון ניסו השליטים לקרב את המבודדים בין היריבים המסורתיים. נעשה פגישת פיוס בין אסאד הסורי לסאדאם חוסיין העיראקי, שזה שנים אין ביניהם ק־ שרים. למרות שבעת הפיוס הודיע דובר סורי כי לא חלו שינויים בעמדה בעניין מלחמת איראן־עיראק. [illegible] כאסד כבר יתמוך בעיראק, כמו כן נערכה פגישת פיוס בין המלך חוסיין לבין יאסר ערפאת. כאן המחלוקים לא פחות גדולים. חוסיין נטש את קש־ ריו עם ערפאת לאחר שהאחרון התכחש לכל הסכ־ מים עמו על מו"מ משותף. חוסיין מעוניין כיום ללכת בנפרד ולא עם אש"ף. בעוד שערפאת תיאר את הפ־ גישה עם חוסיין כהתפייסות, נמנעו מקורות ירדניים מלהגדירה בצורה כזו וראו בכך פגישת חברים בלבד. ערפאת הרחיק לכת בתיאור את הפגישה כנסיון להת־ אים אסטרטגי. חוסיין אינו מעוניין כיום לתאם את מהלכיו עם ערפאת. ההצהרה של מנהיגים ערביים ב־ [illegible] שמכוונת לוועידת הפסגה, ושאלה התמו אישים הסובבים, יש בה צידוד בירדן ולא באש"ף. למרות תשלום מס שפתיים לאש"ף. עיקרה של ועידת הפסגה צריך היה להיות גיבוי איראן והרחקתה מן הזירה.

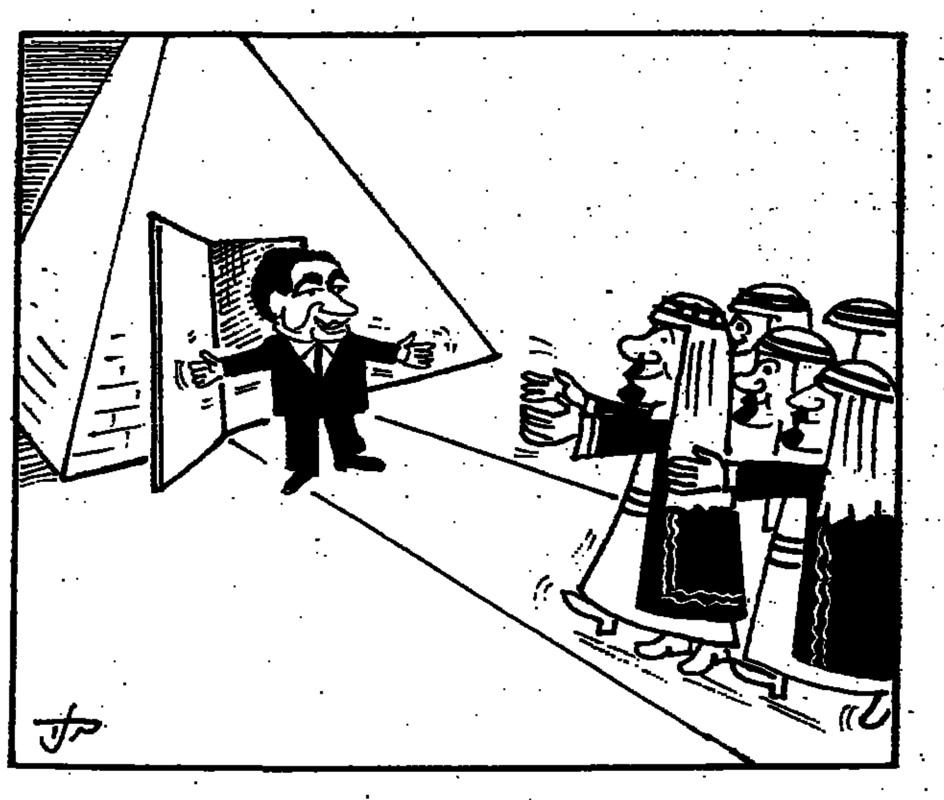

ובוי ישפיע על בוי?...

האיום הדמוגרפי נוכח נצח ישראל

מאת דוד טלזנר

א. להדאיג אך לא לייאש

חזות קשה נשף עלינו „הקונגרס היהודי לדמו־ גרפיה", שהתקיים באחרונה בירושלים. אמנם, הרגש הקשה על המצב הדמוגרפי בישראל שבארצות הגולה, אבל המסר מפיגה גם על עתידה של האוכלוסיה היהודית במדינת ישראל. הנתונים הדמוגרפיים של „עם העולם" שלנו לא היו בהם הרבה מן החידוש, שכן ידוע ידענו על התמעטה ההולך של הדמוגרפיה היהודית בגולה: התבוללות, נישואי־ תערובת הגיעו לממדים מבהילים, המכרסמים את יסודות קהילות ישראל ומחשפים את הישוקי קיומן.

גם מדינת ישראל איננה מחוסנת בפני גניפי מגמה זו: הילודה בין היהודים מצטמצמת, בשעה שבין הערבים היא מתגברת, ונוסף לכך — הרי בהקהלים אנו ב„שטחים" המוסמים באוכלוסיה ערבית של למעלה ממליון נפש. כל זה גלוי וידוע. אלא שקונגרס זה ניסח את המצב העגום בשפה ברורה ובדיוק סטטיסטי. [illegible] זכאית לברכה ולעידוד, ולוואי שהחלטותיה יבוצעו בביצוע מוצלח, שכן סטטיסטיקה המדוייקת היא מהלכת עלינו אימים ויש בה כדי להדאיג את כל שלומי אמוני ישראל.

להדאיג — כן, אבל לא לייאש, שהרי הדמוגרפיה מעולם לא הרעה את גורלנו. האיום הדמוגרפי כי־ עולם לא היה כל כך חמור כמו בראשית כניסתנו לזירה הבין־לאומית. הרי אברהם אבינו, שאיתו אנו עושים הכרה בפרשתנו, פרשת חיי־שרה, יחידי היה מול כל האנושות. הרי השפט ללפני את מצבו הדמוגרפי של המונח „אברהם העברי": „כל העולם כולו מעבר אחד והוא מעבר אחד" (ב"ר, מב). הצעד הראשון הזה מתגלם שהתנתקים הדב־ רים האוצרים אותו מכל צד. למעשה, אברהם אבינו הוא אשר קבע והפגין את מובנו של העיקרון ההסטוריוסופי „ובגויים לא יתחשב" (במדבר כג, ט), אשר עליו הצביע בלעם הרשע באפיון בעל הסיכוח איתנה ביותר. הגורם הדמוגרפי לא הרתיע אותו.

ב. „מציאות" ואמונה

המציאות היא, אמנם, נצדדת, כל סיפרי לאברהם העברי; מגרה עליו הדמוגרפיה המכרעת. „ביקש מקום לקבור את שרה — ולא מצא, עד שקנה בארבע מאות שקל" (סנהדרין קיא, א). על רקע זה יש להבין את „הפרוטוקול" המפורט בהעיסקה שביצע אברהם אבינו ברכישת מערת המכפלה „מאת בני חת לאחוזת קבר". מחז"ל עד אחרון מפרשי המקרא העמיקו והתעתאים להריגה שבסיפור הזה, שכן „הרבה גופי תורה לא ניתנו אלא ברמיזה", וכאן — הרחבת הדיבור לפרטי־פרטים של הבדיקה בין אברהם ואדוני הארץ.

מוזהות זו בבטא בחריפות בעל „אור החיים" הק': „למה הוצרך אברהם לדבר אל בני חת, גם להאריך כל האמור בעניין? וכי מי שהיה צריך לקנות אחוזת קבר, או שדה אחד יהודיעו או המשיכות, — יהיה צריך להרעיש הכל ויישבוהו". תשובתו היא „שהוצרך לדבר לכולן ולכל ההמד אתו, כדי שיתאל קנינו כפי הדין", שהרי בצרת המכפלה „אין ערוך אליה" בקדושה העליונה, „שכפילה בזוגות" (רש"י).

התוקף „המשפטי" של רכישה בצרה המכפלה „בכסף מלא" על ידי אברהם אבינו, הוא רק פן אחד, עיקרי, של הטרנסאקציה, שמשמעותה העליונה היא, איפוא, עמוקה ובקיפה יותר. בכבם שכתי נראים, אמנם, דבר"י חז"ל, כי אברהם אבינו התקשה להשיג מקום קבורה לשרה אשתו, ולכן נבנה הדבר לאחד כבטיגנותי כתשוקים: הרי כתוב שכל אחד מבני חת התייחם באדיבות אבירית כלפי „נשיא אלוקים" זה והציעו לו: „במבחר קברינו קבור את מתך! איש ממנו לא יכלה ממך מקבר מתך". אלא, שחז"ל חדר בעבד לגאבד בגלוי תהבחי־ בכוונתו של אברהם אבינו בהיותו את נדיבית לבם של בני חת, כפרשנו — בעקבות חז"ל — חספד לפניני את כוונת אברהם אבינו: הוא לא רצה — לסביר אברבאל — לקבור את הצדקת בין קברות החתים, „אבל ביקש קבורה ביחודה לצדקה בארץ ישראל הקדושה וגבעלה [illegible] ..." — נכתב הסיפור הזה ב־ תורה".

ג. החזון של אברהם אבינו

טעם אחר נותן ר' יודן ברבי שמעון: „זה אחד מג' מקומות שאין אומות העולם יכולין להונות את ישראל. ... מערת המכפלה, ... קבורתו של יוסף (ב"ר עט, ז). ...

[illegible]

(10 ...)

הצביון [illegible]

שיחה עם השר יוסף (יוסק'ה) שפירא על עידוד ההגירה וההתמודדות על מקום הראשון ברשימת התנועה הדתית־לאומית בבחירות לכנסת הבאה

תכניתי עשויה להגדיל מספר יהודי המדינה ב־40 אלף לשנה

מאת שאול שיף

ההתפייסות במפד"ל מאפשרת ע־ תה בחינה עניינית של הצעות שטרם נדונו בוועידת המפלגה, על הדרכים לשמירת הרוב היהודי במדינה. מסת־ בר, כי לשר יוסף (יוס'קה) שפירא תוכנית מקפת בעניין זה והוא מפרט אותה בשיחה איתי, ואין הגדה ללא כופתאות: השר שפירא משיב בגלוי לב על השאלה העוסקת בהתמודדות הצפויה על הנהגת המפד"ל ועל נוש־ אים אקטואליים אחרים.

בשעלה מעבע שפבר, השבר, עניין עידוד ההגירה של קודמים ביטש, בטפם מאלף קיימת מאפשר ג תכנית מנובשת לעתיך הגבייה הדמוגרפית בישראל. האמנם כן? ומהי התכנית?

התכנית שאני מציע כוללת מספר אלמנטים, שיכולים יעלו את מספר היהודים בארץ־ישראל ב־40 עד 50 אלף איש בשנה, יהיו לך השפעה בעניין זה בעצרה.

עליה מארצות מצוקה: אינם גלויות מצפים לגאולה, בהיותם על בני ביליין הודיה: אירן — 25 אלף יהודים; אתיופיה — עשרות אל־ פים; סוריה — הניפה אלפים וכן תימן.

[illegible]

ומה בדבר עידוד הגירתם של בני שאינם יהודים?

לא דיברתי על „טרנספר"

המונח „טרנספר" לא הוזכר כלל על־ידי. הדבר היחיד שאמרתי ואני חושב שהוא נכון, התייחס לתושבים הלא־יהודים ביש"ע. אם יש ביניהם כאלה שאינם מוצאים את אושרם תחת שלטון ישראל ואינם מוכנים להיות תחת שלטונה של מדינת ישראל ומבקשים להגר לארצות אחרות, ישנה חובה הומנית להקל עליהם לצאת את הארץ.

תהליך הגירתם של לא־יהודים מיש"ע החל זמן קצר אחר ששת הימים, עם עליית ירדן המשך עד היום. אינני מציע לפתוח מחדש ההגירה או לעודד הגירה בהיקף כלשהו — תוכניות שהציעו ממשלות קודמות והדברים ידועים.

[illegible]

אין דרך טובה יותר משיטת הבחירות הדמוקרטיות

[illegible]

מי שיעמוד בראש הרשימה יצטרך ללכד את כל הכוחות

[illegible]

הציונות הדתית בהווה, בתנועה הציונית 50 אחוז ויותר בין המצביעים בעליה ובהתיישבות. (סוף בעמוד 11)

בשולי אירועים

מאת יצחק דויטש

שלומיאליות בשביתת התקשורת

הדומיה הממושכת בתקשורת האל־ קטרונית מחייבת חשבון נפש בציבור העיתונאים ומוסדות האיגוד המקצועי שלו.

אחד מראשי האיגוד המקצועי, זאב יפה, יצא בימים אלה נגד המבקרים והציג אותם תחת הכותרת: „העיתונאים כאויב עצמם". אומר יפה: „ביום שפרצה השביתה ברשות השידור, עוסק קומץ עיתונאים בעתונות הכתובה במהומה בי־ קורת על עמיתיהם השובתים. בעצם כתיבתם הם יוצרים את הרושם כאילו לא קיימת אחדות בין כלל עתונאי ישראל בעת מאבק מקצועי. מנגד עומדים פוליטיקאים שונאי תקשורת, שמחים על שמלאכתם נעשית בידי אחרים".

כדי להסיר ספק: „שמץ העתונאים" במקרה דנן כולל את כותבי המאמרים הראשיים ב־ „הארץ", פובליציסטים בעתוני ערב, בעתונים יומיים אחרים. התמוה הוא שהמבקר איננו סובל ביקורת. אלה שמסיתים נגד פוליטיקאים ואנשי ציבור על רגישותם לביקורת ונטיותם שלהם לדכא אותה, הם המתקוממים נגד ביקורת כאשר היא מופנית נגדם; כאילו לעתונאים יש איזה מעמד מועדף ובהם אסור לגעת. זאב יפה אומר: „האמת היא כל אותן כתבות נכתבות ע"י קומץ קטן של עיתונאים. הם אינם מייצגים את ה־ ציבור הרחב של העתונאים המתייצב שכם אחד לימין חבריו השובתים". כותב שורות אלה יכול להעיד כי הביקורת היא צמוקה וכוללת גם שכבים רבים ברדיו ובטלויזיה. זאב יפה יודע לספר כי „בעצם ימים אלה מועברים לעיתונ־ אם השובתים סכומי כסף גדולים שנתרמו ע"י רוב העתונאים. האיגוד הארצי ביקש מחבריו כי ביום התשלום המשכורת יתרמו כל עתונאי לעזרת השובתים. הרישום הוכיח כי עד לאחר תשלום השכר תרמו למעלה מ־93 אחוז מהעי־ תונאים לעמיתיהם השובתים". כמי שכלול בתוך אותם 93 אחוז אני יכול לציין כי אמנם מצאתי חובה להיענות לפניית האיגוד המקצועי שאני חבר בו ואף כמצאתי זכות אישית להשתתף באופן צנוע בסיוע לחברים במצוקה. אך במפורש. תוך התנגדות לשביתה, שלילית דרך המשא־ומתן ה־ מקצועי ומחאה על כך שלא כינסו את כל חבר־ אגודות העתונאים לאסיפה כללית בטרם הוחלט על מהלך כה מרחיק לכת של השבתה מוחלטת של התקשורת האלקטרונית.

השגיאות בשביתה זו הן חמורות בבחינת אי־ גוד מקצועי. יש לציין נקודות בולטות:

● **בקעת בהערכת דעת הקהל.** מי ש־ ציפה שכאשר תיכרת שביתה כללית ויופסקו שי־ דורי הרדיו והטלוויזיה תתייצב דעת הקהל לימין השובתים ותפגין נגד הממשלה, טעה טעות כרה. היתה זו הזדמנות חגיגית לציבור להוכיח את התמרמרותו נגד התקשורת, ואת ההערכה שהיא עושה לא רק שירותים טובים.

● **הימור על כל הקופה.** המנוסים והמ־ שופשפים שבין מנהיגי האיגודים המקצועיים יוד־ עים היטב את מדיניות ההימור על הכסף. מאיי־ מים בשביתה, מפעילים, עיצומים חלקיים, עובדים לפי הספר ועוד כיו"ב. ברשמים המגעים בצד השני. אך אין ממהרים בהשבתה כללית אשר משמעותה היא: אין דרך נסיגה, אין עוד במה לאי"ב ואין משכורת. כאשר עושים את כל השי־ גיאות הללו משלמים את מלוא המחיר. הסכנה היא במקרה זה שנאלצה להחזר על ארבע.

● **דרגים במערכה.** בכל מו"מ כזה שוב שיש דרגים שונים המנהלים את המערכה. משום כך יש הפרדה במבנה מוסדות. אילו היתה הפר־ דה מחולשת בין המוסדות בדרך המקצועית ובמישורים השונים הארציים של האיגוד הארצי, היה כל דרג מבקר למתן את קודמו ובנמשיכות לבה יותר אפשר היה לנהל את המו"מ. מה שקיים כיום היא שחלק מהחברים מצויים בכל המוס־ דות הללו גם יחד. כמילא אין הנמשת עמדות, אין ציון התלהבות יותר ואין מודרים דרג לפ־ שרה ותיווך כאשר העניינים מסתבכים.

לכן נוסף לביקורת על פעילות תקשורת בכל ימות השנה, נוסף להסתייגויות לגבי עצם השבי־ תה, צדקתה ומטרותיה, קשה למצוא דברים טובים לגבי הטקטיקה במאבק זה. התקשורת, במהותה, לא הוכיחה יותר יכולת כאשר איגוד מקצועי אחר. זה המצב שאפשר לומר.

ערבות היא כסף

אפשר להבין את הדרישה לתוספת סיוע לחקלאות. בסופו של דבר החק־ לאות היא קונסטרוקטיבית; ההתייש־ בות מבטאת את בניין הארץ.

הכל שערבים יפים אלה הנכשמו בתוך בזבו־ זים, חוסר הוירות ולפתים אף מתוך קיום רמת חיים מופרזת, כפי שזה היה במשך שנים בחלק מהקיבוצים. יש להצטער גם על כך שקיבוצים שהיו יצבו מסגרת מפוארת שקעו בביצה של עסקי בורסה מפוקפקים, תיהוך כספים בריבית קצוצה ועוד. הופעת שאיגן בדיוק צפויי תורהב של ההגי רציון ההתיישבות הקיבוצית. אבל בסך הכל הם מקיימים משימות הלאומיות. לכן מובן שמבקשים לעזור להם והדרישה הסיוע מעבר למה שכבר עד כה מובנת, לפחות כאשר היא באה מצד הרואים את עצמם בכירים להתיישבות.

פחות אפשר לקבל את הדרישה של „רק ער־ בות", כדי שהבנקים יוכלו לתת אשראי בסך ישביגן לפעולות בפתוח מבקשים, שהממשלה תב־ ניק ערבות מדינה בסך 250 מיליון שקל. בעלי דרישה זו אומרים למעשה: וכי מה אנחנו דורשים? כלום כסף אנחנו דורשים? רק ערבות.

זו האשליה הגדולה ביותר. ערבות כמוה ככסף. התכוויה להסדר ערבות הקיבוצים והמו־ שבים מבוססים על ביצוע תכניות הבראה. בהיקום הלוואות, על הבנקים להבטיח כי התב־ ניות אמנם מתבצעות ואין ההתארגנות מבליחה את החזרת הכסף. כאשר הממשלה נותנת ער־ בות, הרי היא המתחייבת לשלם. מאותו רגע הפיקוח של הבנקים ובדיקת ההתייעלות היא האינדיבידואלית בלבד. בבוא מועד הפרעון, אם לקו־ ביצים ולמושבים לא יהיה כסף לשלם, החשבון יועבר לערב. במקרה הנן יהיו ערב טוב — המדינה בעצמה.

היא אצלנו בעבר התייחסויות של דלות בשחיתות כסף. כאשר בשנים קודמות נתנו ההלוואות לפי־ תוח. בין להעשייה ובין לחקלאות, בלי הצמדה. אבדי שבסך הכל לוקחים כסף ומחזירים קש, אלא שלקחו פרה ומחזירו אפרוח: בדרך הכסף הזה את ערכו והמחזיר היה חסר רבים התעשרו בדרך זו על חשבון הבדי האוצר היא שהתרוששה.

אז זה היה בדרך של מתן הלוואות ... היום מבקשים לעשות זאת של „רק ערבות".

לימונו של האוצר בעת נישים עוד אינהן, נגד אשלייה אופטית זו. יש לה אצבעות. אין לשער כי גירום בלישהו יבצע משבר על רקע זה. גורם זה יודע כי בצו־ בוודאות מספקת נגד פיזור הכסף... בה כדוד זו: הוא ברוגע בהגדלת ה־ תקציב אשר יחזרו למו את האינפלציה הך לכן יש מלוא הסיבורים שלהם זה של „רק ערבות" אל מול התנגדות של האוצר.

דגשים שונים בסוגיית הפיחות

נושא פיחות אפשרי במשק מוסיף לצבור תאוצה. החימום בא בעיקר מצד התקשורת וגורמים אינטרסנטיים. אך במערכת הממשלתית עצמה אפשר ל־ חוש בדגשים שונים.

האוצר ובנק ישראל מוסיפים להתנגד לחלוט־ ין לפיחות. „לא רק שאין מונה לבצעו עכשיו, אלא שנכון להיום גם אין צורך בו", אומרים גופים אלה. לעומת זה שר התעשיה והמסחר אריאל שרון נוקט נימה שונה כלשהי. אף הוא מתנגד באופן מהולט לפיחות, כיוון שהוא עלול לצרפר את היציבות במשק, מה שמסוכן כשל־ עצמו, אך צופן בתוכו גם ריצעה של משקיעי חוץ. במשק בלתי יציב אין נוטים להשקיע. אלא שבצד ההתנגדות הנחרצת לפיחות הוא דורש באופן נמרץ סיוע ליצוא, בעיקר ליצוא לארצות הדולר. תוך דגש שאם כפנים שוק אין חדי־ רות: מימהו אחר ממלא אותו בפה אהרה: אם האוצר לא יהיה מוכן לקבל את ההצעות להג־ ברת רווחיות היצוא, אזי בשמעות הדבר היא שהאוצר דוחף את המערכת לפתרונות אלטרנ־ טיביים. איזה פתרונות אלטרנטיביים? כאשר שרון נשאל שאלה זו הוא אומר: איננו רוצה לדבר עליהם.

האם אפשר להבין כי הכוונה היא לאותה מלה טריפה ששמה „פיחות"? אם זו הכוונה, שר התעשייה והמסחר איננו מבטא אותה בקול. אבל מהחלט אפשר להתרשם כי יש „ניואנסים" שונים לגבי הצורך ומה שיקרה „אם".

עשור לביקור הנשיא סאדאת — ,,השלום הקר" ומה שהוביל אליו

מאת ג. גולן

נושאים מעטים מכניסים אותי ל־דילמה רגשית ומחשבתית כה קשה כמו זה שלפני: עשור לביקור סאדאת, עשור ללחיצת הידיים הראשונה שבין ראש מדינה מצרית לראש מדינה יהו־דית. את כל ההסטוריה ניסינו לתב־לון המעמד ההוא: דיברנו על תגשו־תנמתה מימי הפרעונים ועד הנה. הז־כרנו את אבותינו שבנו פירמידות על הנילוס (והמצרים נעלבו והכחישו שיהודים בנו את הפלא השביעי של־הם).

המבוגרים ראו כבר בחזונם את ,,ארצות הברית של המזרח התיכון" שאו.סו.מה. ביסע לירח דבש בלוקסור ותופשת קיץ בביירות. אבל מאות אלפים בישראל (ומיליונים רבים במצרים) התבוננו באירוע הגדול בעיניים קמות. בחשש שבלב. ממה חששו המצרים — אסביר בהמשך. ממה שחששנו אנחנו — יודעים כל הקוראים. את ארץ ישראל ה־שלמה פחדנו להפסיד. את הר סיני כאבנו להחזיר. לגורל ירושלים השלמה חרדנו. העיר ימית ועתידה — פרפרו בשולי ה־תודעה שלנו. כשסאדאת דיבר בפאתוס על מומנטום השלום — חשבנו אנחנו על ,,מומנטום ההתנחלות ותנופתה האידיאולוגית והמעשית" בקרב הבנים שלנו. עברנו חוויה סכיזופרנית. במחצית התודעה — שמחה עצומה. התרגשות. שלום בגבול הדרומי. לא עוד מלחמה עם החזקה בידיבותינו. מה גדול מזה?

ובמחצית השנייה — מבוכה. ומה עם הבטחות הקב"ה בברית בין הבתרים לאב־רהם? מה עם ארץ כיבושי יהושע בן־נון? לזירצך אתננה? ואנחנו הרי כאן כדי לקבלה.

הטרגדיה המזרח תיכונית הבלתי נמנעת לא באה על פתרונה בקמפ־דייויד: שניים אוחזים בטלית, זה אומר כולה שלי וזה אומר כולה שלי.

ידענו: הופעתו הדרמאטית של סאדאת בפתח מטוסו בלוד ב־19 בנובמבר ההוא, לפני עשור, נאומו בכנסת בירושלים, החי־בוק המשולש שלו עם קארטר ובגין, נפל־אים ככל שיהיו — לא יקחררו אותנו מהפ־קעת (פקעת הנחשים) הישראלית—פלשתינ־אית שרק בימים אלה עם פרסום הצעתו של השר יוסקה שפירא ,,לשכנע בדולרים" תוש־בים ערבים ביש"ע לעזוב את המדינה. הת־גובות עליה — ראינו כמה חבוקים־חנוקים אנחנו בתוכה.

ואם כבר קפצתי לעצם הימים האלה איך לא אזכיר את כותרות עתוני מצרים ,,החוג־גים" עשור לשלום בכינוי הסכם קמפ־דיי־וויד בשם ,,פיסת נייר"?

אל שלושת הכוכבים הראשיים של הדר־מה ההיא — קשה להגיע. סאדאת נרצח, קארטר פרש לחוות הבוטנים. בגין פרש לרחוב צמח, שניים שהיו שם ועקבו מקרוב אחרי המתרחש, ד"ר יוסף בורג, יו"ר ועדת השרים לענייני אוטונומיה, ואליקים רובינ־שטיין, היום מזכיר הממשלה ואז חבר ה־משלחת הישראלית לשיחות השלום — מע־ריכים, איש איש, את הישגי העשור, אכז־בותיו וכשלונותיו.

נגד המתאכזבים

ד"ר בורג דוחה למשל, על הסף, את המתאכזבים למיניהם המדברים על ,,שלום קר". מצביעים על אפס המבקרים המצריים בישראל (הישראלים כידוע נוהרים בכיוון ההפוך ברבבותיהם) או על הנתק התרבותי המוחלט בין שתי הארצות. אין חילופי משל־חות נוער. אין דיאלוג בין אנשי רוח ואקד־מיה (פרט להישג הבודד של פרופ' שמעון שמיר שהקים בקהיר את המכון האקדמי הישראלי), אין קשרים מסחריים או תעשיי־תיים, אין אפילו דיאלוג דיפלומטי: ,,מוטב שלום קר מאשר מלחמה קרה". הוא פוסק בתוקף, ומי יכול להתווכח. הוא אומר, עם העובדה שאף חייל ישראלי לא נפל בגבול הדרומי בשמונה השנים האחרונות?

שאלה עקרונית: מה הוליד את ביקור סאדאת. האם אכן תוצאות מלחמת יום הכיפורים? ואולי סיבות אחרות, פנים־מצר־יות? פרופ' שמעון שמיר, אחד המומחים ה־גדולים, אולי מומחה מספר אחד אצלנו, ל־מציאות במצרים רואה בסאדאת את אחרון המנהיגים ההסטוריים הפועלים במאה שלנו בשיטות מלוכניות מימי קדם. מעין מלך מימי הביניים הדוהר לבדו אל תוך מחנה האוהלים של המתנגד הדיריב ושם בדו־שיח אבירי ובמחווה אחת גדולה מביא להכרעה גורלית (צלאח אל־דין וריצ'ארד לב הארי בסיפור רומנטי של וולטר סקוט).

ראיה זו מניעה אותי לשאול עוד: האם המהפך הפוליטי של שנת 1977 בישראל הוא זה שהבשיל את ביקור סאדאת או שביקור כזה היה מתרחש בכל מקרה?

שמעון פרס טען השבוע בראיון כי אילו עמד בראש המו"מ סאדאת ייתכן שלא היינו מוותרים על הישובים בסיני. שכן בנימוקים התיישבותיים־חקלאיים אפשר היה להגיע אל לבו...

מדברי פרס יוצא, שלא הסיטואציה הביור־גרפית המקרית (הופעת אישיות כמו בגין כאן ואישיות כמו סאדאת שם) הוליכה ל־שלום עם מצרים אלא דטרמיניזם היסטורי שחייב את המעשה יהיו האישים בראש מי שלא יהיו.

מה אילץ את סאדאת לחפש פתרון

על הרהורים־שאלות אלה עונה ד"ר בורג: ,,אינני יודע האם סאדאת כתב יומן ואם גילה בו את מחשבותיו. לכן כל מה שאומר הוא רק בגדר השערה, אבל נדמה לי שאת אירועי נובמבר 77' הניעה אצלו ראייה כפולה, האחת רגיונאלית, אזורית. והשנייה גלובאלית־עולמית.

רגיונאלית — הגיע סאדאת למסקנה ש־מלחמת יוהכ"פ שתוכננה על ידי המצרים בקפדיות וביסודיות כה רבות — לא הביאה להם את פרי הנצחון. מצד אחר — עוניה של מצרים, התגברות הלחץ הדמוגרפי ש־הכתיב להעביר משאבים כלכליים לחיזוק המשק — אילצו אותו לחפש פתרון.

לזה מצטרף, בראייה הגלובלית, הרצון של סאדאת להשתחרר מהתלות האקסלוסיווית ברוסיה ורצונו להתקרב לארה"ב. יכול מאוד להיות שהאמין כי יחסים טובים עם ישראל יועילו ליחסיו עם ארה"ב.

יש עוד נקודות שלכאורה סותרות זו את זו, במעשי סאדאת. אצלנו לדעתי לא שמו לב במידה מספקת לנאומו בכנסת.

בנאום זה הודיע שמבחינת מצרים אין ויתורים. לעומת זאת משיחות אישיות שהיו לי איתו התרשמתי שהעוני שהכיר היטב מהכפר המצרי בו נולד וגדל השפיע עליו עמוקות.

אשר לדטרמיניזם ההיסטורי מול ההיסטו־ריה כשדה פעולה של אישים — על כך אין תשובה חד משמעית. גדולי ההיסטורי־יונים חלוקים בכך, משא ומתן שיש בו ויתו־רים כזה שהתנהל בקמפ־דייויד מתבצע או על בסיס של חולשה (כמו גרמניה אחרי מלחמת העולם הראשונה) או על בסיס של אישיות מנהיגותית כמו בן־גוריון בזמנו או דה־גול באלג'יריה.

כך כמובן יכול היה בגין לנהל מו"מ עם סאדאת רק משום שלראש הממשלה בגין לא היתה התנגדות של ראש האופוזיציה בגין.

(מה שמזכיר לי בדות שמיעה על עתונאי בקמפ־דייויד ששמע את רבין מפלבל ביום הפירסום על חתימת ההסכם: אילו אנחנו, המערך, היינו חותמים על הסכם כזה — דם היה נשפך היום ברחובות ישראל. ג.ג.).

ההיסטוריה, ממשיך ד"ר בורג, נעשית ע"י בני אדם בעלי עוצמה המנצלים נתונים פיזיים, פסיכולוגיים ואחרים שזמנם מציב להם.

לשאול: האם גם בן־גוריון היה יכול להג־יע למו"מ כזה? האם היה משיג מבנו תוצאות טובות יותר, או מה היה קורה אילו סאדאת היה מחליט לשמור על בריתו עם הרוסים — כל אלה ספקולציות שאינן תור־מות להבנה.

מהביקור של סאדאת בנובמבר 77' ועד חתימת הסכם השלום בקמפ־דייויד במרץ 79' עברה עלינו תקופה עמוסת מהלכים נפתלים. ביקורים הדדיים של משלחות מצר־

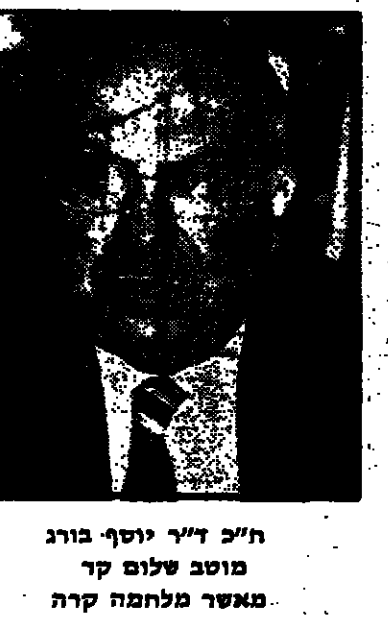

ח"כ ד"ר יוסף בורג
מוטב שלום קר
מאשר מלחמה קרה

ח"כ ד"ר יוסף בורג, שהיה יו"ר ועדת השרים לענייני האוטונומיה, ומזכיר הממשלה אליקים רובינשטיין, שהיה חבר המשלחת הישראלית לשיחות השלום, מעריכים את העשור שחלף מאז ביקורו הדרמאטי של נשיא מצרים בישראל — הישגיו אכזבותיו וכשלונותיו

יות הישראלית אלו אצל אלו. מסעות דילו־גים של הנשיא האמריקני במזרח התיכון, התעקשויות על ניסוחים וסעיפים שונים, תיקוני גבול, ,,ברוגזים", חילופי איגרות בין שני ראשי המדינות, התערבות מאסיווית של התקשורת העולמית (שבדרך כלל הציגה את בגין ,,העקשן" מול סאדאת ה,,הגיוני") — תקופה קשה ומורטת עצבים וארוכה — אחרי הרגע המרומם של הביקור בירושלים. סאדאת ,,שבר את הקרח" — אבל במו"מ שבא אחר כך שפך עלינו קיתונות של מי קרח למכביר, וכששקע האבק ונרגעו הלוח־מים מה נותר בידינו?

1. הוויתורים הישראלים הטראומטיים (פינוי ימית!) בסיני.
2. דיבורים מעורפלים על האוטונומיה ש־נעניק לערביי יש"ע.

— מן הפרספקטיווה של העשור האחרון — איך נראים הדברים האלה היום?

בכל מו"מ יש נפתולים

ד"ר יוסף בורג: כל מו"מ יש בו נפתולים. שהרי אתה בו לא רק נושא אלא גם נותן. וקשה להניח שהמצרים היו הולכים לחתימת חוזה שלום בלי ויתורים מסויימים מצד יש־ראל...".

מסויימים? הרי עדיין צורבים בזכרוני טענות של גיאוגרפים ישראלים נכבדים (לא אזכיר שמות שכן ד"ר בורג מעדיף שלא להתווכח עם אדם זה או אחר) שהישראלים נסעו לקמפ־דייויד כחבורה של חובבנים עם מפות לא מדוייקות של השטח (חצי האי סיני) שעליו התמקחו הם לא לקחו איתם אפילו גיאוגרף או גיאולוג אחד. לא היו מודעים כראוי למהות ויתוריהם על אוצרות הטבע שבסיני, תומרנו בזריזות מקצוענית ע"י המצרים ובעיקר האמריקאנים שהיו מ־תוחכמים מאיתנו. התעקשו על פרטים טפלים אבל ויתרו במין ,,לאריביות" בלתי נסלחת על שטחים עצומים בעלי חשיבות חיונית.

בשמינית חיוך מזכיר ד"ר בורג את ,,הקיבי־צרים" שתמיד חושבים שהם משחקים יותר טוב מהמשחקים עצמם אבל תמיד נשארים בקהל הצופים ולא לוקחים חלק ממשי ב־עשייה. ובהתייחסו אל מכלולי המו"מים של התקופה (כולל אלה שהוא עמד בראשם) פוסק: ,,אני רק יכול לומר שבדיונים הע־תחשר או נשאלו המומחים הצבאיים של אותה תקופה חיי בכך. אני מקבל בעניין זה ניסוח ששמעתי משמעון פרס: אם סיני ריק מחיילים — השלום מלא, ואם סיני מלא חיילים — השלום ריק. ואשר לקמפ־דייו־ויד, ייתכן שהויתורים שנעשו מצד ישראל היו מרובים מדי.

ייתכן שגם הפירוז של סיני צריך היה להיות יותר מוחלט אבל כל אלה אמור שיפוטיות מחשיבות חזות השלום. הוא היה רצוננו — דבר עצום. ומדוע? משום שעד אז שום ערבי לא היה מוכן אפילו רק לדבר איתנו שלום בוודאי לא לחיות איתנו בשלום והנה בידינו חוזה חתום על שלום. לכן אומר שוב: דבר עצום.

נכון שההתפתחויות מאז לא הצמיחה פירות של שכנות טובה".

המאמץ היה כדאי

גם אליקים רובינשטיין דוחה את ,,הקיבי־צרים" המבקרים למיניהם, במיוחד תורה לו ביקורת של המשלחת הישראלית כנלחצת ומתמוכרת לוויתורים מקליגים ע"י התקשורת האמריקנית ולחצו של קארטר. רובינשטיין מצטט את וויליאם קוואנט בספרו על קמפ־דייויד לפיו דווקא הישראלים יצאו בהיש־גים טובים יותר מן ההתנגדות ארוכת הזמן במחנה הנופש של נשיאי ארצה.

הוא ממשיך: ,,בואו לא ניתן ציונים ל־הסכמים ומו"מים בינלאומיים. זה לא מקובל ולא נבון.

להגיד שחזרנו מקמפ־דייויד ללא ספקות? ודאי שהיו ספקות גם לי עצמי. עובדה שחלק מאותם ספקות — התממשו. איכותו של השלום עם מצרים נחותה ממה שקיווינו לה בשובנו מוושינגטון. חרף זה — המאמץ היה כדאי. השלום קיים. ולא חשוב מהי הטמפרטורה שלו, חם, פושר או קר, ואיש לא ימחה את אותו מעמד נפלא (המרגש ביותר בכל חיי בשירות הממשלתי) במוצאי השבת של חודש נובמבר הקריר, כשלחוף שדה התעופה הצונן יורד נשיא מצרים. מה שבא אחר־כך היה פשרה בין רצונות שתי המדינות ולא כניעה של זו או של רעותה".

הגיעה השעה להתייחס ל,,חצי השני" של אגרת־השלום שמילמנו למצרים. לנושא ה־אוטונומיה. כמותית — יותר מלים בחוזה מתייחסות לפלשתינאים ולאוטונומיה מאשר לשלום. מה נשאר מזה היום? כולם מדברים על ועידה בינלאומית (כולל המלך חוסיין בוועידת הפיסגה הערבית השבוע ברבת בוועידת הפיסגה הערבית השבוע ברבת ע־מון) ומתעלמים מכל סיכומי קמפ־דייויד.

המו"מ על האוטונומיה אינו קיים עוד

ד"ר בורג: זה כמה שנים חדל להתקיים כל מו"מ על נושא האוטונומיה. במקור היתה הכוונה לתת לתושבי יו"ש ועזה הערביים ניהול עצמי של ענייניהם תוך הבטחת צרכי הביטחון של ישראל.

כשניגשנו למשא ומתן מפורט, היתה הת־קדמות בכמה פרטים טכניים אבל נתקלנו ונעצרנו בשאלות המהותיות שקבעו את או־פייה של האוטונומיה כמו גודל הגוף המנהל, זכות ההצבעה של תושבי מזרח ירושלים, דרכי בחירת מוסדות האוטונומיה ועוד. הס־כם קמפ־דייויד לא יכול היה לעזור. לעומת הפינוי מסיני שהיה ברור ומפורט עם מפה ותאריכים וקווי פינוי מדוייקים, בנוגע לאו־טונומיה נקבע רק העקרון שצריך לנהל מו"מ. הניסוח המעורפל ביטא רצון טוב ו־שאיפה להגיע לתחימה.

מה שנשאר מזה היום היא התחייבות שלא בוצעה. האוטונומיה במקרה. רעיון ה־ועידה הבינלאומית לא היה צריך לבוא ב־מקום ההתחייבות המצרית לשיחות האוטו־נומית, הוא גם מסוכן לישראל מפני שאנחנו מכירים את עמדת ,,השותפים" כלפי מדינת ישראל וכלפי ירושלים כבירת ישראל. מדי־נות שאין להן יחסים דיפלומטיים עם מדינת ישראל ודאי אינן חשודות על אהבת יש־ראל.

שאלתי: האם הלחץ הנוכחי של חוסני מובארק להתקבל חזרה אל חיק ,,אחיו" ה־ערבים, (אחרי שמצרים היתה מוחרמת בעק־בות חוזה השלום עם ישראל) כמו גם עוינו־תה [illegible] של העתונות המצרית כל־פינו [illegible] חרפה או נסיגה מהקו של סאד[illegible]

[illegible] חרת את מניעיה העפ־[illegible] א נסיגה מהסכם השלום [illegible] איראן—עירק כסכנה לס־[illegible] המפרץ וניצול הצורך שלהל[illegible] את פני הסכנה האירנית [illegible] מקום הבכיר שיהיה למצרים [illegible] לדעתה גם בהווה.

[illegible] לדבר על נסיגה מן השלום [illegible] פרופ' שמיר מדווח על ה־ האידיאולוגית, העיקבית של כמעט כל האינטליגנציה המצרית שמהלך של סאדאת לא ריכך?

כשבכופרים צייר או ציירת מצריים ה־מוכנים לערוך תערוכה בישראל — מפעי־לים עליהם לחץ ואיומים הם נסוגים מיד. משורר פלשתינאי שקיים שיחות עם עמיתיו בישראל — נאלץ בימים אלה להסתתר מ־חשש שיירצח אחרי שהוקע כבוגד. אין שום סקירות בקרב עתונאים מצריים לבקר בארץ ולפרסם עליה רפורטאז'ות במצרים. במאי סרטים מצרי שצילם סרט המתאר באהדה משפחה יהודית באלכסנדריה — החזרם ר־סרטו נאסר להקרנה.

סופרים ומשוררים מצריים חוששים לפרסם יצירות בארץ (פרט לתרגום מפורסמים כמו מחפוז) שכן אז יאבדו את מיליוני הקוראים הפוטנציאליים שיש להם במדינות ערב. הוא הדין במרצים שהרצאות אורח באוניברסיט־אות ישראל עלולות לקפח את סיכוייהם ל־הרצות בריאד העשירה או בנסיכויות הנפט עתירות הפטרו־דולארים.

ולמרות זאת קובע ד"ר בורג: האם השלום הזה קיים או גוסס — תלוי גם בנו. שלום דו־משמעי וצונן שכזה קיים גם במקומות אחרים. בין יפאן לרוסיה אין חוזה שלום עד היום הזה — אך אין גם מלחמה. עם לבנון אין מלחמה רשמית אך אין עמה שלום. איך אמר אבא אבן פעם: בעולם מקובל שמלחמה פורצת בין שתי מדינות שעד כה חיו ב־שלום, רק במזרח התיכון מלחמה פורצת גם בין מדינות שלא חיו קודם בשלום.

סימן השאלה המרחף עד היום

כאשר השתתף בלווייתו של סאדאת ב־קהיר שאל ד"ר בורג את מנחם בגין: האם אדם נרצח או רעיון השלום נרצח? סימן השאלה הזה אמר לי השבוע, מרחף במחשב־תו עד היום.

לא כן אליקים רובינשטיין, הנשמע אופ־טימי יותר. את רובינשטיין, המתמצא היטב בכל המהלכים שקדמו לביקור סאדאת (בי־ניהם הפגישות בין דיין לתוהמי במרוקו) שאלתיו אף הוא: האם חוזה השלום עם מצרים היה רק פרק אחרון במגעים דיפלו־מטיים ארוכי טווח (שעוד מכסלות כפא"י החלו בהם) או אקט בלתי צפוי והוא אכן נוטה להפריד בין הדיפלומטיה של אחורי הקלעים שביקולי צ'אושסקו הרומני היה מעורב בה וגם קרייסקי האוסטרי) לבין ביקור סאדאת. ,,אפילו האופטימיסטים הגדולים ביותר שבינינו", אומר רובינשטיין, ,,קיוו רק שבאיזה שלב נגיע למגעים דיפלומטיים גלויים ולא ליותר מזה. כשסאדאת נאם בפני מועצת העם שלו ואמר: ,,אני מוכן אפילו לבוא אל ביתכם אל הכנסת כדי לדון ולהתו־וכח איתכם", עדיין חשבנו שמדובר ברטו־ריקה מצרית אופיינית. בגין אמנם הודיע לעגות ,,ברוך הבא" אבל רק כשאכן הגיע המטוס ללוד יכולנו להאמין במה שמתרחש. בכל מיני קטעי דברים של אותה תקופה (שגילו כי סאדאת אסף פרקים על בגין ה־איש, ניצחונותיו, מצבו הפוליטי וכו') כותר גם להסיק שסאדאת החליט שעם עליית בגין לשלטון יש לו עם מי לדבר, כך שבהחלט היה לאישים ואופיים תפקיד במה שהת־רחש".

וזו ההזדמנות, חותם רובינשטיין את שיח־תו עמי, להפריך מיתוס הרווח בין מתנגדי השלום עם מצרים כאילו כל סיני הובטחה לסאדאת (ע"י דיין או אחרים) לפני בואו ללוד ולכן החליט להגיע. זה לא נכון, כה שלא הבטיחו במגעים החשאים עם המצרים — שמירת סיני מראש לא היתה בהבטחות הללו.

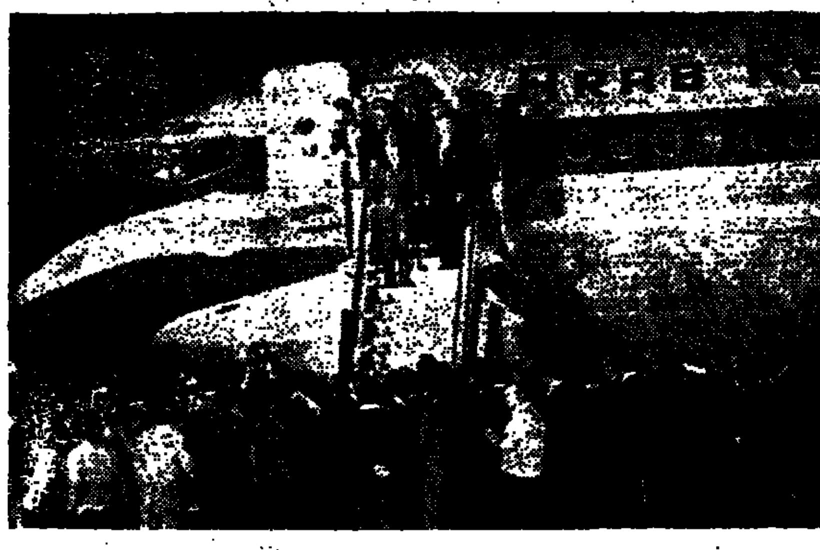

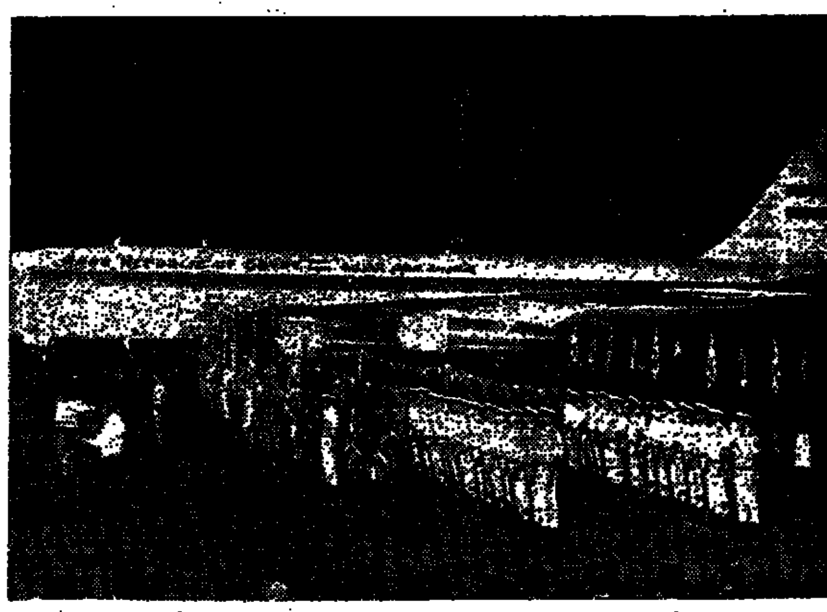

כך זה התחיל ● הנשיא אנואר סאדאת יורד מהמטוס שהביאו לביקורו ההיסטורי בישראל. בתמונה התחתונה — משמר צה"ל מקבל פני האורח

החתימה על ההסכם ● מנחם בגין, ג'ימי קרטר ואנואר סאדאת חותמים על הסכם השלום בין ישראל ומצרים

שלום בקאהיר ● מטוס ,,אל־על" עם הכתובת ,,שלום" בעברית ובערבית — בנמל התעופה של קאהיר, זמן קצר לאחר ביקור סאדאת בישראל

שיר הלל לשגריר ישראל

מאת דב שטולבך

יהודי צ'ילה סבורים שאלמלא בא השלום עם מצרים אלא כדי לשמוע שירי הלל מפי שגריר קאהיר בצ'ילה, עבדול עזיז פאהמי עומר, על עמיתו הישראלי דוד אפרתי, — דיינו.

זה ארבע שנים שהשגריר אפרתי ממלא משימות דיפלומאטיות בארצו של האיש השנוי במחלוקת הגנראל פינושה, וממספר מסיבות הפרידה שנערכו לכבודו אפשר ל־הסיק שהשגריר רכש לעצמו אהדה הן ב־חוגי היהודים והן בחוגים הדיפלומאטיים והממשלתיים.

בפומבי ולא בחשאי

השגריר המצרי פאהמי עומר הוא לא רק האיש שנטל את היוזמה לערוך מסיבת פרידה לנציג הדיפלומאטי של ישראל, אלא גם נשא את הנאום הראשי ובו שיבח מאוד את ישראל ובעיקר הדגיש את שאיפות ה־שלום הכנה ואת הברכה שהשלום הביא למצרים.

והשגריר פאהמי עומר לא הסתפק בזה, אלא גם ערך בביתו הפרטי ערב פרידה לדוד אפרתי ורעייתו. והוא לא עשה זאת בחשאי אלא בפומבי לעיני הציבור. הפגי־שות שהיו לשגריר אפרתי עם עמיתו ה־מצרי, היו על פי רוב, נרגשות והדיפלומאט המצרי הפגין תמיד — אפילו בנוכחותם של עמיתיו הערבים — ידידות גדולה לגבי הדיפלומאט הישראלי.

לאירוע הפרידה, במעונו של השגריר המצרי, באו אישים חשובים. מובן כישראל נזקקת לאנשים כאלו כמו פאהמי עומר כדי לחזק את השלום — הדגיש השגריר אפרתי.

הנציג הישראלי מסר לנו את התרש־מותו האישית, שהדיפלומאט המצרי משוכנע עמוקות, כי הדרך של מלחמות היתה מוט־עית ולא הובילה לשום דבר. דרך אגב, פאהמי עומר הוא יו"ר הקורפוס הדיפלו־מאטי בצ'ילה.

בהזדמנות זו מסר לנו השגריר אפרתי סקירה קצרה על שליחות בת ארבע ה־שנים. בראש וראשונה הדגיש, שהוא עוזב את צ'ילה בשעה שהיחסים הדיפלומטיים, הכלכליים והתרבותיים בינה לבין ישראל הם מזהירים. קיימים חילופי מסחר בין שתי המדינות בהיקף של 10 מיליון דולאר. וה־מאזן המסחרי נוטה לטובת ישראל. אנו מייבאים בעיקר קמח דגים, ענף שצ'ילה הקימה מסביבה תעשיית ענק ואשר מכסה חלק גדול של הכנסות המטבע.

אשר לייצוב היהודי בצ'ילה אמר השג־ריר אפרתי, שבשנות ה־50 ראו אותו כאחד המכובדים ביותר באמריקה הלטינית. אולם כאשר חל מפנה במבנה הפוליטי אשר הו־ביל למשטר הקומוניסטי של סלוואדור איינ־גדה, התחילה ההידרדרות. היישוב היהו־די התרוקן — אומר השגריר. עזבו את המדינה הכוחות החברתיים הטובים ביותר וזה הביא להגברת זרם ההתבוללות ביישוב זה. העובדה שסלוואדור איינדה הודח על־ידי הכת הצבאית — שבימים אלה חגגה מלאת 14 שנה לנצחונה ואשר הביאה לכך שכמה אלפי יהודים חזרו לצ'ילה — לא שיפרה את המערכה, ועד היום סובלים מזה.

בצ'ילה מצוי ציבור ערבי גדול למדי, ורובם הם אנשים שהגיעו לגדולות והת־עשרו. ישנם גם כאלה שתופסים משרות גבוהות בממשלה ובחברה. אלה הם אנשים בעלי השפעה. נציגי המדינות הערביות, פרט למצרים, עושים הכל כדי להעכיר את היחסים הטובים שבין ישראל לבין צ'ילה, אבל עד כה לא הצליחו בכך. נעשים מאמ־צים להקים כאן נציגות של הסידור ה־פלשתינאי, ושיזכה גם להכרה דיפלומאטית. גם זה לא עלה בידם. הדבר היחיד שהם יכולים לעשות הוא להוציא עלינו השמצה נגד ישראל. אלא שהעם הצ'יליאני אינו מתרשם מהם, באשר יש לו בעיות משלו והוא רחוק מהסכסוך הישראלי—ערבי.

עוד סיפר לנו השגריר אפרתי, שבעבר היו לישראל ולצ'ילה שליחות חשובה. בין שתי הארצות קיים שיתוף פעולה בתחום המדע, ולאחרונה נערך כאן סימפוזיון על זיקנה, שעורר עניין רב בציבור, הואיל והשתתפו בו נציגים מ,,מכון וייצמן".

ואם נחזור לחילופי המסחר, ידוע שיש־ראל מספקת נשק לצ'ילה. המשמר האישי של גנראל פינושה מצוייד בתתי־,,עוזי־ים" ישראליים ויש גם סוגי נשק ישראליים אחרים המצויים בשימוש הצבא הצ'יליאני. השגריר אפרתי סירב להתייחס לעניין, הוי־איל ועסקות צבאיות אינן מתבצעות ב־אמצעות השגרירות אלא ע"י גורמים אח־רים.

השגריר אפרתי עוזב את צ'ילה בחרדה גדולה לגבי עתידו של הייצוב היהודי. אלה הן בעיות שאינן ייחודיות ליהדות הצ'יל־יאנית בלבד, אלא כאלה שכל קהילות אמ־ריקה הלטינית מוטרדות מהן. גם היישוב היהודי הגדול בארצות־הברית נאלץ מאבק קשה נגד ההתבוללות, החתונות המעורבות, ההתרחקות מערכים יהודיים וכדומה. ואם מדברים על התבוללות, מטעים השגריר אפ־רתי, חייב להיות ברור, שהיא לא באה במודע, אלא עקב אדישות והיחלשות רוח־נית מצד יהודים שמושפעים מהתרבות ה־מודרנית, ואשר חושבים על צורכיהם ה־חומריים יותר מאשר על הרוחניים.

מה בנוגע ליחסה של צ'ילה לגבי יש־ראל בבעיות בינלאומיות, האם מצביעה היא נגד האינטרסים של מדינת ישראל? אומר על כך מר אפרתי, שכל מדינה מצ־ביעה לפי האינטרסים שלה. אולם מבחינה זאת אפשר לומר שעמדתה של צ'ילה מש־ביעה רצון.

ישנן שמועות שבצ'ילה חיים יורדים רבים מישראל. אולם השגריר אפרתי אומר שה־שמועות מוגזמות. אמנם, יש יורדים אבל במספרים מוגבל לעומת זאת קיימת עלייה לישראל והיא בלתי מוגבלת.

שגרירה החדש של ישראל בצ'ילה, הוא ד"ר צבי טבאי, אשר מתקבל בכל מקום כמופיע בידידות גדולה.

هكذا من الاصل

סיכומו של שבוע

החטיפה בלב ים

החטיפה האיאבמה הבלגיה בלב ים על ידי אנשי אבו נידאל, מבהירה היתה להסיט את תשומת הלב מפסגת המנהיגים הערביים כי רבת עמון אל הארגונים הפלשתינאים הקיצוניים ואל העניין הפלשתינאי. אף המבצע כשל, כאשר התברר שלא מדובר בישראלים, ולא ביהודים, אלא בקתולים אזרחי בלגיה וצרפת. הטענה ששני הילדים שבין החטופים מדברים עברית, אף היא נתבררה כשקר. החטיפה נערכה מחוץ למים הטריטוריאליים של ישראל, שבהם מפקח חיל הים הישראלי על השיט. ומדי פעם אף עולה בכוח לתפוס סירות מחבלים ששטים לפיגוע או לצרכים אחרים. אולם החטיפה הזו מעוררת הרהורים נוגים על חופש השיט באזור הים התיכון של ספינות ואניות אחרות. לפנינו מעשה פיראטי מובהק המחזיר אותנו אל תקופת הפיראטיות הימית שסברנו כי חלפה מן העולם.

ארגונו של אבו נידאל גורש מסוריה לאחר שעירב את סוריה בהנחת הפצצה במטוס אל־על. סוריה ציוותה עליו להתפנות אך התברר שבסך הכל עבר הארגון מדמשק לביירות עם התארגנן מחדש.

שעה שנודע על החטיפה הוקם במשרד החוץ מרכז מבצעים בו השתתפו כל המחלקות הנוגעות בדבר. קוימו מגעים עם בלגיה וצרפת. המתח ירד לאחר שהחטופים זוהו כאזרחים בלגיים וצרפתיים. עתה מוטל על הממשלות לדאוג לשחרורם. תוך כדי חיפוש אחרי זהות החטופים, בצרפת ובבלגיה התגלתה פרשה רומנטית של אשה שברחה מבעלה עם שני ילדיה והצטרפה לאהובה הזו ושניהם חיפשו אחריה. החוטפים לא ידעו במה מדובר. מתברר כי בין החטופים האחים אסקינס יכאים ותיקים שרגילים להפליג בים עם ספינתם. ארגונו של אבו נידאל הגדיר את החטופים כסוכנים ישראלים כדי להצדיק את החטיפה.

קבוצת הטרור של אבו נידאל חזרה אל הכותרות לאחר הפוגה של שנה מאז הפעולה הרצחנית בספטמבר 1986 בבית הכנסת נווה שלום באיסטנבול שבטורקיה, שבה נהרגו 22 יהודים מהמתפללים בבית הכנסת. שמו האמיתי של אבו־נידאל הוא סאברה אל באנה ומוצאו מיפו. לאחרונה הקים אבו נידאל מיליציה משלו בלבנון הפועלת בצידון. עד לבצע זה לא היה ידוע על יכולתו של אבו נידאל לפעול פעולה ימית. כיום מונה הארגון 700 איש והחטיפה מבררת את המטרה הסורית להסיט את תשומת הלב ממלחמת איראן־עיראק.

י.א.

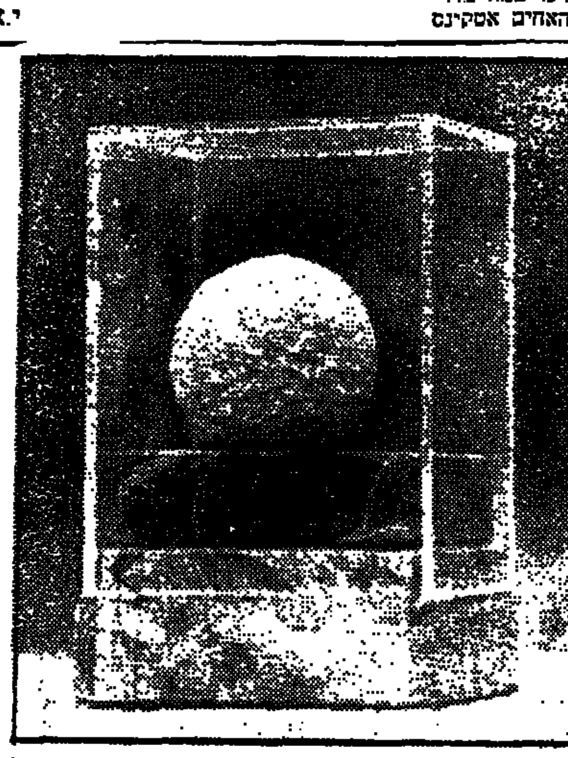

נשיא המדינה, חיים הרצוג, הגיש לנשיא ארה"ב, רונלד רייגן, בביקורו אצלו שי — אבן בליסטרה מתקופת המצור הרומי, שנמצאה במצדה.
(צלם יעקב סער, לשכת העתונות הממשלתית)

ה„שיעור" של להט לכלל הציבור הדתי

החזית הדתית בעיריית תל־אביב הולכה בשנים האחרונות בדרך שלה, מטיפים ראשי „הג"ה" והפידי ההידברות בין הדתיים לשאינם דתיים. היא ראתה את בתי הקולנוע נפתחים בשבתות וכהני ישראל, את חובת השבת נפערת ונפרצה והשתדלה להיאבק בממצים קץ המספר בדרכי נועם, בשתדלנות בהידברות, בהסברה ואפילו בהפגנות עם רשיון.

בין כשע הסברה והידברות לבין שתדלנות, בדרכי נועם ובנתיבות שלום, נפתחו עוד בית־קולנוע, עוד בית־קפה, עוד מסעדה, עוד במה, ותל־אביב היום בכל הקבור לשבת קודש גרופה כחופה האדומה. ההבנה שגילה הציבור הדתי כלפי הציבור החילוני התפרשה, כצפוי, כחולשה וכהתדבקות שליחיו לכסאות. מכאן ועד ההתנכלות לצרכים האלמנטריים של הציבור הדתי, היתה הדרך קצרה. בוציבור הדתי המשלם מסים בכל אורה, נשלילה הזכות לתרבות תורנית והציבור הדתי הפך אורח בדרגה שנייה הוך וזלזול מופגן ברצון הטוב שלו להיות בשלום ובשלווה עם הציבור הלא דתי.

כדאי לאמנון שפירא וליואל בן־נון לרדת פעם לתל־אביב בשבת ולהבין שאין עם מי לדבר וכי כל הדיבורים היפים ב„סלונים" של בתי־מלון ובסמינריונים הם פטפטות. שכן, עבדא בהפקרא ניחא ליה, והפתרון, כנראה, הוא אך בדרך של מאבק תקיף. „ציון" נותן שיעור טוב לכלל הציבור הדתי שאין עם מי ועל מה לדבר. יש להכין את כלי הנשק נגד הזרנוקים של המשטרה ואת המסיכות נגד רימוני הגאז. בדרך של הידברות והבנה השבת לא תצא נשכרת. מה שכל ראשי הערים מטעם המערך גם יחד לא רצו לעשות או לא חשבו אפילו לעשות, עושה עליה להט בהפגנות הראויה לציון.

שאול שיף

ציפיות למדד גבוה

מודדי המחירים בתחילת שנת 1987 „פינקו" אתנו עד כה. עתה חוששים כי המדד שיתפרסם ביום ראשון לחודש אוקטובר יחרוג מהממוצע של אחוז אחד, פלוס מינוס, ויגיע לשני אחוזים ויותר. פה ושם מדליפים שיעור גבוה בהרבה: אולי כדי להשיג אפקט פסיכולוגי נוח כאשר יתברר כי המדד עלה „רק" בשיעור כמצויים.

החששות למדד גבוה מקורם: 1) מחירים גבוהים בהלבשה והנעלה עם תחילת עונת החורף; 2) מחירים גבוהים יחסית של פירות וירקות בהשפעת ביקושי החגים מזה, וירידה באספקה בגלל הגשמים מזה; 3) תרומה מיוחדת של מדד הדאר על־פי הסקר התלת־חדשי של מחירי דירות.

החששות למדד גבוה הן בעיקר מבחינת ההוצאות: 1) השפעה פסיכולוגית על הציבור; 2) קיצור התקופה לתשלום תוספת היוקר הבאה, לאחר שתוספת היוקר האחרונה שולמה במרווח זמן של שבעה חודשים; 3) בציפיות שנוצרו לפיחות, מדד גבוה רק יכול להוסיף שמן על המדורה.

ראוי לזכור: מדובר במדד לחודש שעבר — ואי אפשר להשפיע עוד עליו.

י.ד.

הרצוי והמצוי בטלוויזיה

במהלך השבוע החולף נערך בירושלים הכינוס העולמי השני לתקשורת יהודית, שאורגן ע"י המחלקה להסברה בהסתדרות הציונית העולמית, לשכת העיתונות הממשלתית והאיגוד העולמי של עתונאים יהודיים.

באחד המושבים דובר באריכות על „התקשורת בעידן האלקטרוני". שנים היו הדוברים העיקריים בנושא זה: חיים יבין מהטלוויזיה בישראל ומשה וולדוקס מארה"ב.

אמר הראשון: בישראל מתלבטים קשות כיצד לתת בטלוויזיה תכניות בנושאי יהדות, כיצד לתת ביטוי טלוויזיוני לתקופות היסטוריות ולאישים או ערכים ביהדות. הציבור בכללו אינו דתי, וביהדות הנוצר לא יתעניין בתכניות כאלה.

בהמשך דבריו ליכד קטגורית על הציבור בישראל המגלה אדישות נוכח השביתה המבורכת של הרדיו והטלוויזיה וחזר על טענת השמאלנים שבתוכנו שהטבילה השקועים בה ברוצים כמצב זה של העדר ידיעות לאורחים. הוא אף הוסיף שלציבור („המשפחה המבטלה") אולי לא יהיה איכפת גם אם לא יהיו עתונים, ואפילו לא כנסת... הציבור אוהב באגס ביום וקאסט בלילה.

יבין השיב בכך לשאלותיהם של נציגי התפוצות, מה מסוגלת ישראל „למכור" ליהדות העולם בתכניות טלוויזיוניות.

אמר השני: ולא היא. הטלוויזיה במדינת ישראל, השידורים בירושלים לב האומה, יכולים וחייבים להתמודד עם הקשיים הכרוכים בשידורים בנושאי תורה ודרך ארץ. גם לא מאמינים בתורה כן העמים מבינים זאת. החומר מירושלים רחוק מלהיות מקור השראה בנושא היהדות. הרוב בעם, הגם שאינו שומר מצוות, קשור וקרוב לחגי החנוכה, החירות (פסח) הדרושות תכניות להבלטת קדושתה ואורה של השבת בחיי היחיד ובחיי המשפחה היהודית.

כותב טורים אלה, משום מה לא הגיע לרשות הציבור, כדי לוכר שהציבור רוצה מאוד בטלוויזיה וברדיו. אלא שהתכניות כיום גרועות מאוד, ובאלה לא חפצה נפשו. הציבור משלים עם שביתה המבורכת, מתוך תקווה שהשידורים יחודשו רק לאחר „ניקוי" ושינוי יסודי, הן של המנגנון, שרובו ככולו מאנשי ר"צ ושאר סיעות השמאל, והן של התוכן, והא בהא תליא. יהודי התפוצות רשאים לצפות לתכניות שיתנו ביטוי למורשת מפוארת של האומה. בנוסף ל„מבט" לחדשות. תנאי ראשון לשידור תכניות אלה, לא שהנוער ירצה בהן אלא שהנוער והציבור צריך להן, הוא שיהיו אנשים בעלי ידע ביהדות. במקום לרדת לרמה נמוכה של נוער, מוטב להעלותו לרמה גבוהה, ולספק לו תכנית שיהוו מזון לנשמתו.

באותו שבוע עצמו חגגה הכנסת מלאת שבעים שנה לתיאטרון הלאומי „הבימה". שר החינוך התרבות, יצחק נבון, כמו יו"ר הכנסת, שלמה הלל, ואחרים ציינו את מקומה של „הבימה" בנופה התרבותי של האומה והמדינה. ציינו את ברטונוב וזעקת כאבו של אבא יהודי ב„טוביה החולב"; את בפקין שקרא להיצמד לביצות חדרה ב„האדמה הזאת"; כיצד רוממו הצגות „הבימה" את רוחנו במאבק היישוב לעצמאות, הציגה את מלחמת השחרור „בערבות הנגב", את גבורת המכלותים ב„חנה סנש", את מאבקם של יהודי רוסיה בהצגת „יהודי הדממה" ועוד.

עתה הגיע זמן להצגות שפלות וקלוקלות, כמחזאים כמונדי, סובול ואחרים מעלים בתיאטראות חיפה, באר שבע ודומיהם. הצגות המשוות קצין צה"ל לנאצי, המדברות על בית המקדש כ„סטקיה צנקית", הצגות המציגות אותנו כסובבי ארץ לא לנו, הצגות תועבה וניוול, וידעתם מה ה„תרבות" שבהן.

הציבור מלא כמיהה וציפיה לשידורי רדיו וטלוויזיה שירוממו את רוחנו כיהודים וכבני אדם.

יונה כהן

השבוע בקו מעט

הדבק בלהט בכל מלה שלו...

עט לשחוק

שום אישיות מצרית לא תגיע לישראל לציון עשור לביקור סאדאת, לאחר שד"ר מוסטפה חליל הודיע כי ביקורו המתוכנן מבוטל עקב מחלתו.

גורמים מדיניים בירושלים אמרו כי לא ברור אם ד"ר חליל אכן חולה, או שלקה ב„מחלה דיפלומטית" על רקע הפרופיל הנמוך ששומרת מצריים בכל הקשור לציון העשור ליוזמת סאדאת.

כבר בצבא למדנו כי כשיש מחלה רצינית, הדוקטור מוריד פרופיל.

✡ * ✡

בבנק ישראל החליטו כי השקל לא יוצמד לדולר אלא לסל המטבעות. מעניין שדווקא את השקל, שבניגוד לשאר מטבעות העולם, מגלה עתה יציבות מדהימה, מחליטים קברניטי המשק, במו ידיהם, לזרוק לסל...

✡ * ✡

שר האוצר פיזר חששות רבים בציבור כשהודיע כי לא צפוי פיחות. מסתבר כי לא צריך להיות היום חסיד ברסלב גדול כדי להאמין כי העיקר — לא לפחת כלל...

✡ * ✡

אבו־נידל: חטפנו ספינה ובה בני ערובה ישראלים.

יש שאדם זוכר דברים שאירעו לפני עשר שנים. ישנם אנשים בעלי זיכרון מופלג שזוכרים גם דברים שאירעו לפני חמישים שנה. וישנו אבו־נידל שזוכר דברים שלא אירעו מעולם.

אין ספק שאבו־נידל הפגין השבוע זיכרון מ פ ל י ג...

✡ * ✡

דומה שהנה הצליחו סוף סוף סניגוריו של דמיאניוק למצוא עד רציני בדמותו של ד"ר גרנט, שידוע כאחד ה ב ק י א י ם. אלא שגם בחותמתו של זה גילתה התביעה ב ק י ע י ם.

אילן בומבך

נחיתות או קיפוח מכוון?

...ין זו הפעם הראשונה שאני שואלת
...עצמי, כיצד להתייחס לתופעה המת־
...ה, שבכל מקומות הייצוג של המפלגה,
...סדות ממלכתיים, ארגונים ציוניים ו־
...ולמיים — נעדרת אשה — בנציגות
...פלגה בכלל, ובנציגות אמונה—תאד"ל,
...עת נשים רבת האיכות והכמות.

...ם זה מקרה? האם זה בגלל נחיתותן של
...ה בכלל, קיפוח מכוון או אולי משום שקבר־
... המפלגה — אלה שהצליחו להביא את המפלגה
...הליה: משתמשים באמצעים שיעילותם „הפסק־
...אמנם הוכיחה עצמה מדי פעם אבל תועלתם
...בתה למפלגה מותירה סימני שאלה?
...פעם בעבר לא נתתי מעבר למחשבות הללו.
... השתלות שחברות אחרות לא יפרסמו דברים
...ויים לצידד כעס והתמרמרות נגד התופעה,
...א תמשתנו, גם אם יש לנו טענות מוצדקות
...קריאות לנו כבוחרות, נגדה. כך נהגנו מחשש
... יביא לתגובה, לרעיון ולהשקפה שהיא מייצ־

...תופעה הזאת, ההתחשבות בן הסוג הזה, אינה
...בית כל כך בשלמם של עסקני המפלגה ואולי
... בצורת זלזול. ייתכן גם כי גישתם הפוכה —
...מתבססים על אחריות החברותי...

...כל זאת ולמרות זאת יש דברים עקרוניים ו־
...ביים, שלבבם היו הנשים מוכנות לספוג כבות
...עת שהיו בחלקן עד עתה...
...ב לעצם השאלות שהעליתי: האם זה מקרה?
... אבל קשה לייחס לתופעה שחוזרת ונשנית
...קרה" זה כמה שנים וזה כמה פעמים, לפי צורה
...בין בטוים עם הבטחות סרק — בכל מקרה.
...אם מישהו מעלה על דעתו, שהחברות אינן
...ת את העבודה? לא כן הדבר. ואם ישאל
...אל — אם כן למה לא באה תגובה הולמת
...ן? אולי משום הרצון להימנע מעימות —
...עים לא כל־כך מקובלים אבל סובבים. כי
...ית עם כל התהלוה אליו יש בו כדי להזיק
...עניע בחינה תנועתית חברתית.

...ב כן, השאלה עדיין במקומה עומדת — מדוע?
...א תאמר, נחיתות האשה היא הגורמת לקיפוח;
... להעלות על הדעת שהיום ימצא ולו אדם
...ד שיקבל גישה זו או אף יעלה על הדעת סיפון
...ן זה.

...אם תאמר, קיפוח מכוון יש כאן — גם זה לא
...ייני. אין שום סיבה הלכתית ואף עניינית־מעשית
...גה חלק גדול כבין חברי המפלגה — החברות,
...והות כמכ"לים אחות כחברי המפלגה, שהן ה־
...רי שבעיסה, וזו לא תפארות סרק. תרומת החב־
...ה הוכיחה עצמה — מעשיה ומפעליה ידועים.
...מפני שהקיפה וכל שירות שהיא מקיימת בא
...יע לחברי המפלגה ומשפחותיהם ומהווה נדבך
...קה בחיזוק היהדות הדתית־הציונית במדינה.
...אם אכן כך הוא, השאלה עולה בכל חריפותה:
...ה מקום בהחברות ייצוג הולם, שיאפשר להן
...ב ופעולה?
...ם יצב החברות עומד על נמרוס־נולוס, ובכן
...יע?
...א־י. באבת משום, שעסקני המפלגה והמלגניות
...יניהם, שנאחזים בקרנות המזבח של שליחי צי־
...יו, עדיין רואים בסיתאות קרש קפיצה לקידום
...שי ואנשי שלומם.
...אולי כאן טמון הסוד...
...בי שאינו מסוגל לסבל לעצמו חשיבה זו —
...ה יבחר מקומו בין מייצגי הבוחר.
...אולי כדאי לערוך פעם חשבון נפש — אחרי מה

מאת שרה שטרן־קטן

שקיה בבחירות לקונגרס הציוני האחרון. אמנם הגזול אינו גורלי בליכך, כי המפלגה לא תקום או תיפול משום כך, אבל היא העותנת — גם כאן היו השיקולים אישיים ולא ענייניים, על חשבונם של אלה שאינם בעלי הזרוע.

וטוב הייצוג שייך לאלה שדוחפו עצמם בדרכים משלהם למקומות שמשם ניתן לקיים הלכה למעשה את הכלל החשוב: „שמור לי ואשמור לך".

המיעוטים הלא־כל־כך מעטים, אבל נחותים במכבת לקנוניות — נשארו בחוץ.

ניתן לנהל בחירות בשיטה זו — פעם, פעמיים ולהסתפק על כך שהבוחרים מבושמים ולא יפגשו במפלגתם ובעצמם...

השאלה היא עד מתי ניתן להוביל את הציבור ועד מתי ניתן להישען על רגש האחריות של החבר והבוחר, כאשר שב ושוב, רצונו לא נלקח בחשבון. הגופים כמו תנועת „אמונה", הדור הצעיר, הקרבין הדתי, המשכים — אינם בגריים לייצוג, כי המפלגה היא קרדום לחפור בו או סולם לטיפוס לעסקנה המקצועית.

הייצוג במקרה זה, לקונגרס הציוני אמנם חשוב מאד, אבל יותר מחשיבותו לגופו, הוא בא ללמד. הוא חייב להוביל לחשבון הנפש. וכעת הזמן לעשות את החשבון, אם רוצים להמשיך להתקיים ולהוות גורם משפיע במדינה.

הפעם, כאשר נפגע חלק מסויים במפלגה וחלק אחר יצא נשכר — הייצוג של המפלגה כלפי חוץ לא הוקטן ע"י כך. התמר בן השורה אולי לא יעציש את המפלגה.

אבל שונה המצב, כאשר מדובר בהתמודדות בידך מפלגתית, בעת בחירת הנציגות לכנסת, לרשויות המקומיות וכד' — אז גישת הבוחר שונה. אם המיעוטים אינם מייצגים את רצונו — הוא ימחה בקלפי, כפי שכבר קרה בעבר הקרוב. אבל, אז יהיה מאוחר מדי.

עד מאה ועשרים...

מאת אברהם נורמושטיין

הפגנות השבת בפתח־תקווה הסתיימו, כך מדווח כתב „הצופה" בפ"ת. ימים יגידו אם הסתיימו ההפגנות — או לחילופין משמרות המחאה. ייתכן כי המוחים זקוקים לפסק־זמן כדי להיערך מחדש ולקבוע את דרכי המאבק לקראת העתיד. כך או אחרת זה הזמן שהדברים ייבחנו מבחינה ציבורית.

הכל מודים (כולל אלה שחלקו על דרך ניהולן של ההפגנות) שמבחינת ההתמדה בקיום ההפגנות, 120 שבתות, אין לכך אח ורע בהיסטוריה של מדינת ישראל מאז תקומתה.

השאלה היא כה השיגו ומה הועילו ההפגנות אם בכלל.

מר יוסף קריצר מחיפה במכתבו למערכת „הצופה" בגליון י"ב מרחשון תשמ"ח סוקר את מאבקי השבת בפ"ת, ירושלים וחיפה ומנסה לברר מה עדיף — „תקיפות או דרכי נועם"? למעשה נוסו את שתי הדרכים. מסקנתו היא: „כי שתי הדרכים לא הוכיחו עצמן ואין לתת עדיפות לדרך אחת על האחרת". קביעה זו תואמת לצערנו את המציאות. נכון, לא הועלנו מאומה אצל ראשי העיר ואצל אלה המנהלים את המאבק נגדנו בשם הציבור החילוני. לאלה מטרה אחת, לבטל את הסטטוס קוו כליל ולהתעלם מחוקי העזר בדבר סגירת עסקים ובתי עינוג בימי מנוחה.

מתוך נסיון מקומי בפ"ת, ארשה לעצמי לומר כי קביעתו של מר קריצר „התוצאות בפ"ת — אפס) אינה מדויקת, כאשר בציבור החילוני הרחב עסקינן. (ללא פוליטיקאים). לשבחו של הציבור הזה ייאמר כי הוא היה פסיבי כל הזמן. למרות שנקרא להפגנה נגדית — לא התייצב ובכלל לא הראה במשך כל התקופה סימני התרגשות ובוודאי לא סימני שנאה.

זאת ועוד, נראה לי כי ההפגנות התקיפות (לא אלימות) בלמו במידה ניכרת את ההרחבות חילולי השבת. הנה ערכו של באמון מקומי „אמלבס" — לוחם ידוע לצדך של חבורי, נגד היהדות הדתית בפ"ת — אינו מחמיץ שום הזדמנות בעוצמו כדי להתגרות ביהדות הדתית ע"י התייהרות בפתיחת „היכל" ובעקבות „הצלחתו" זו פנה מעל דפי העתון לבתי קפה בעיר, שהגיע הזמן שאף הם יפתחו את עסקיהם בלילות שבת ובשבתות. ידוע גם כי הוא נקט שיטה של שכנוע פנים אל פנים. אולם לשמחתנו בעלי בתי קפה לא נענו ולא התפתו. אין לזלזל בהישג כזה.

כאמור, ההפגנות הסתיימו, אך המאבק על דמות השבת לא תם. בסכסוכות ההפגנות תחזר הבדור אל מגרשם של חברי סיעת החזית הדתית במועצת העירייה שהם חלק בלתי נפרד מהמאבק ע"י ישיבתם באופוזיציה זה ארבע שנים בשל פתיחת „היכל" בשבתות. המאבק יתנהל כן הסתם בין כותלי העירייה. הדרך דומה שמצאו מהנציגים הדתיים בעיריית ירושלים. בד בבד יתנהל המאבק גם ע"י נציגינו בכנסת ובממשלה ובוודאי ע"י לשכת המפלגה.

אין ספק כי הידברות עם הצבור החילוני רצויה מאד, כפי שעשו הדתות, מר זבולון המר, פועל בכיוון זה; אך זאת בתנאי כי ליד שולחן ההידברות נפגשים שווים עם שווים.

בשלב זה הסטטוס קוו וחוקי העזר — גם אם נפרצו וגם אם נשחקו — הם עושים אותנו כשוים. כל עוד אין חקיקה אחרת הסטטוס קוו היא הבסיס. הוא הדין בחוקי העזר הקשורים לפתיחת עסקים ובתי עינוג בשבתות. גם לאחר פסק דין בבת"ים שמערער את חוקי העזר, עדיין יש יותר פסקי דין המחזקים את חוקי העזר בנדון. ראה בג"צ (מס' 547/84 — עיריית פ"ת וראש־העירייה דב תבורי נגד שר הפנים. בבג"ץ זה קובעת הגב' בן פורת, מ"מ נשיא בית המשפט העליון, שאין בסמכותם של העירייה או ראש־העירייה להתיר פתיחת בתי קולנוע בימי מנוחה, דבר הנתון לסמכותו הבלעדית של שר העבודה. ולכן העתירה נדחתה ושר הפנים לא אישר את התיקון המוצע ע"י העירייה.

לסיכום חשוב להדגיש ולשנן לעצמנו כי כדי שנהיה פרטנרים שווים בהידברות עם הציבור החילוני, עלינו לפעול למען חיזוק כוחנו בכנסת וברשויות המקומיות. זאת העדיפות לעתידנו.

משוע אל מעבר למסך [ד]

מאת אברהם ב'

בודאפסט–הצוהר וחלון הראווה

פעם קראו לה בודה, אובודה ופשט, מאז שנת 1872 ועד היום קוראים לה בודפשט. ליטבי העיר הבוקי לה סטיגה — יודאשפשט; פעם קראו לה בודה ואובודה ופשט, השתיים העתיקות — שממערב לדנובה ופשט — ממזרח לה. בודה ואובודה התפרקדו על פני גבעות, ואילו פשט שרועה בשפלה והתפשטה לעבר המישור. רחובות בודה המטפטפיה מפותלים, מאפירים, על שרידים עתיקים מתקופות קדומות של התורכאים, בתי כנסת וקברים, והכנסיה מן המאה השלושה עשרה בסגנון גותי. אליה עולים בראש הגבעה על ידי צריח הדייגים, המשמש תצפית פנורמית לעבר העיר הציורית ולעבר בתי הפרלמנט. בקרבת מקום ניצב מלון הילטון המודרני...שבבניינו נמצאים שרידים מן העבר ששולבו בתוך המלון, הן העתיקות על גבי המבנים והמפילות. בכאן ההיסטוריה המגדלים, ומכאן הקולג' הישועי ההודה של זכוכית ואבנים. את מצודת דייגים זו מציינים לזכר הדייגים שהגנו בסוללה מפני התקפות אויב על ארמון המלך, ואל מקום זה נוהרים כל התיירים ומתפלאים מהקשתות, העמודים והמגדלים העגולים.

פשט — היא העיר החדשה שהתרחבה משנת 1849, עת היותה כפר דייגים, ועכשיו היא מפגינה את גשריה הגיגנטיים, שדרותיה הפרלמנט, על 27 חצרותיו הענקיות ראש פסליו, המוזיאון לאתנוגרפיה, האקדמיה למדעים בסגנון ניאו רנסנסי, ומדרחוב המוביל לעבר אולם הקונצרטים, רחוב וואצי — רחוב הקניות, הכיכר אנגלס — אבי אבות הסוציאליזם המודרני, הוגה דעות גרמני שהתיידד ופעל יחד עם מארכס בעיצובו של המטריאליזם ההיסטורי. מאז בלה קון (אחרי מלחמת העולם הראשונה) ומתיאש ראקושי (אחרי מלחמת העולם השנייה), שניהם יהודים — למדו ההונגרים פרק בהשקפת העולם הקומוניסטית, אם כי רוח החופש עדיין רוחשת במסתרים.

דאי לתקופות שונות

בין בודה לפשט נטוי גשר שרשרות, המתחבר בין שני החלקים, אך פשט היא גולת הכותרת עם הפנתיאון והאנדרטה לאלף שנות הונגריה, אנדרטאות ובניינים מפוארים ופסל גדול שהוקם לסטאלין ובעת המרד בשנת 1956 נופץ ולא הוחזר למקומו. בודפשט היא עיר יפה אך צפופה ולא עליזה כבימיה הטובים. כאשר יצאנו מהצריפים של שדה התעופה, כאילו יצאנו מהמאה הקודמת, על מתקניה וצידה הגרשן. השמים בחוץ כבר מתקדרים מעלינו, ודק ליה, המדריכה ההונגרית עם הפנים השוקקות, והגלים השפוכים המחילים בבהר ומעיחרים ומחפים על חומת הביורוקרטיה, או המסדרונות הקפקאים ושחוקים את פני המיקר של המוכם. מבעד לחלון האוטובוס הכל זורם. בתי אבן בודדים ליד קוביות בתים. אלונים מוריקים ושיחים מבציצים עם פרחים זעירים בגוון סגול וארגמן. שדרות לנין בדרך לאכסנייתנו נמשכות והולכות, עם חנויות ממשלתיות ליד מרכולים, חלונות ראווה המציגות כלי חרסינה שונים באד צבעות ריקמה, על הכביש הכיוצף אבנים מרשימות תשלולית צרות בו זורמה אל חוטי חשמל, דלתותיהן נפתחות ונסגרות. טוענות ופולטות. אוטובוסים ברשפים חולפים על פנינו.

הגענו להילון „רויאל", שהוא בבחינת עשיר שיוך כנבכיו. הפרוזדורים מרווחים, התקרות גבוהות, וכהם משלשלות נברשות בדולח רבי גוונות המפיצות אור מבצנק. רצפות הפארקטים הפרים שכיחים רלים מקיר לקיר ובתוך עמודים מסוגננים התומכים את הקירות.

במ המלון מחליפים רשמים על העיר, שרחובותיה חוצים זה את זה במעגלים, ופורצים לעבר גשרים על 22 רבציה, ארמונות, גן חיות צירזני, קרקס, ומעיינות מים חיים שוקקים משתבחים בהן, מסביב עיר זו, של היסטוריה ומהפכות נתחוללו קרבות כבדים בין העולמים הרוסים בשנת 1945, המרד בשנת 1956 שדוכא באכזריות ע"י הרוסים. בודפשט מרשימה בסגנונות מעורבים, בארכיטקטורה בארוקית, סורקית, ימי הביניים ואף בסגנון אכלסייזיו ההונגרי וסוריאליסטי.

למחרת יצאנו להתהלך מעט בחוצות, להתבשם מן האוויר ולהשקיף על גבי המצבות ושדרות העמודים בתוכי גורן עגולה, מלכים ואנשי כלי־חמה, החל מהמלך הראשון איששואן עד המצביאים הגיבורים הלאומיים ההונגריים, שדיוקנותיהם מכוסים אבק ופיח, ואין כסף לחדשם ולשפצם. פני הגיבורים מביכים נגו בקיפאון ונודעים שממון.

מלכים על גבי סוסים רקעים, איש בעל זקן עבות. עם חרב מלוטשת, פרשים ואנשי מידות ניצבים על מכונם, והם ביראים מגונחים, אם כי במראם יש משהו מן החלומי ומעצות פנים. אנו משוטטים בכיכר בין היונים ומלקטות גרעינים, בין מוכרי מזכרות וגלויות והזרים על עקבותינו כדי להמשיך בסיור. היישוב הקדום בתחומה של בודפשט היה במקומה של אובודה. במאה השנייה לפנה"ס מצאו כאן הרומים יישוב בשם אקינק, שנוסד על ידי הקלטים, והם בנו מצודה, אמפיתיאטרון ואמת מים לאורך העיר הגדולה. יש אומרים, שבודה היא שם הוני, ופשט הוא שם סלאבי. ופירושו תנור. במאה הארבע עשרה היתה בודה בירת המלך בלה, במאה השש עשרה בירת המחוז התורכי. בירת הונגריה לא ידעה הרבה ימי שלווה, שכן עברה מיד כובש אחד למשנהו, עד למחצית השנייה של המאה השמונה עשרה, עד לימי הרגעה בימי מאריה תירזיה ופראנץ יוזף במאה התשע עשרה. היא עברה שתי מלחמות, וגבעת גלרט משמשת עדות. לגל אבנים אדיר מכוס עומד לזכר הצבא האדום שחייליו נפלו בקרב על שחרור העיר מידי הגרמנים, קרב שבו ניתוקה העיר קשות, ואת מציית מלקקים ההונגרים על היום... בבודפשט אתה תמיד חצוי בין שני חלקי העיר, ובעלותך לצפור בשעות היום, וכבציקר בלילה, אתה נכבש לנוף מרהיב המשתרע למלוא העין, ובערבים תיגבה בדהימה של אורות.

אתה עולה אל גבעת המצודה, טאבאן, עם בתיה הזעירים ומבניה בסגנון הבארוק. הנה ארמון המלך שנוקם אחרי שנהרס על ידי תותחים סובייטיים, כי בו שוכנה המפקדה הנאצית. ואם תתחיק לכת עד לכיכר דיס, תמצא את עצמך מהלך ברובע היהודים שבעיר העתיקה, ומה שנשאר בה זוהי בעצם האנדרטה הקודרת הדממטאות היהודיות לבית הכנסת העתיק, שם אתה חש בגלל הבראה כאילו הצעת אוזניר־והרחובות מתפתלים, ואתה משרך את רגליך לגשר ולפארק עם בני הוזרים, מולקות באי באר־נאי־דינה ע"ש בתו של המלך בלה הרביעי, הכולל שרידי מנזרים ואתר שעשועים מהווה, אשר במנו נגול גוף גבעות עד קו האופק. בודפשט היא עיר רבגונית של עתיק וחדש, ופסלים ורבים או קפולות עם תשריסים בסגנון הרנסנס. כאן אתה נפגש עם שרידי החומה מימי הביניים, אוספים ארכיאולוגיים, פרהיסטוריה והודינה. עד המקומות הפיקאנטים של המפגשים לסופרים במגדנית „וראשמארטי", האיצטדיון הגדול לשמונים אלף איש, ועל כל אלה בערכת הגשרים והגנים שלאורך הדונא־הדנובה, שמגדותיה נישא קול מפכת הגלים.

הדנובה — הנהר השני באורכו באירופה, 2860 ק"מ, שמוצאו בהרי שוורצוולד ונשפך לים השחור, דרך גרמניה, אוסטריה, סלובקיה, הונגריה, יוגוסלביה, בולגריה עד רומניה, שם הוא מתפלג לשלוש זרועות. הדנובה בבודפשט 560 מ' רוחבה ומשמשת לנתיבי ספנות, מרחצות ומעבורות.

מה לא נכתב על בודפשט? על הגלריה הלאומית שנוסדה בשנת 1804, החל מציורי ימי הביניים ופסלי עץ עתיקים עד לאמנות הקלאסית המודרנית, הכוללת את רובנס, מיכל־אנג'לו, וולסקיז, רפאללו עד גוגן ואל גרקו. התמורת הפילהרמונית, האופרה האנציגה והשדרה המאוכלסות עם הקיוסקים והמיוחדים לספרים. בודפשט היא הצוהר של מזרח אירופה לעבר המערב וחלון הראווה למאוכזבים ולמאוכרים המחפשים את הגואל.

המדינה שולטת בכול

בבקר הפועם מקלחת החיים בבודפשט והמתרשם משפע מוצרי הצריכה בכל הסוגים בחנויות, תוהה רבות על המתמיה, כי כדי היום של האמונה אינו יציב, וכוח הקנייה של תיירים לגבי פועל אינו מצביע על יהיה הזמניה. הכדיבה כאן שולטת בכול, ולא רבות הן האפשרויות, אם כי כיום אפשר כבר לפתוח חנות פרטית. ולאחרונה אפילו נתקבל חוק על מס ערך מוסף ומס הכנסה, לאחר דיון בבישך בפרלמנט. בבודפשט קיימת גם קבוצת כדורגל, שרבים משחקיה בב.ס.ק הם יהודים. בודפשט — אומרים האומרים — קשה לתהייה, אי כביה סיבנים ראשיתים לכך, היא מירכות את בתנית התעשייה והחקלאות סביבה ומהווה את הצוכת של המסחר בכלל. אם ה„הותיתי" בלונדון היתה הראשונה שפעלה בקונטיננט האירופי בשנת 1863. הרי בודפשט הולהה המזיקה אחריה, והיתה השנייה בבניית רכבת תת־קרקעית בשנת 1896. בודפשט היתה פעם עיר שכחה, אבל היום מצביעים על הרחוב, דיכו הגבילו את קרינות השואה לעבר ודכה המשרפות באושוויץ. העיר בעידן החופש הליברלי מושבת 10 בלתין הי־לים לשבה מכל העולם. המדריכה מצביעה על הבית שבו הוציאו את חנה סנש להורג, חבורי של ולנברג גם הוא אינו מש מזיכרון היהודים, וגם ההונגרים מבנים לנגד את מצביהם. זה לא בזכן — סח לי הסופר היהודי הונגרי אבדרייאש מזאי — ששוטר הרש העביר לו בהשאי, עקב בציות ספפוניות, מסכך המפיד שראול ולנברג היה האיש שמנע הפצצת הגיטו היהודי בבודפשט, הוא נותר שלם, שלם אך ללא יהודים. ההיסטוריה מספרת על שתי ערים או שלוש של בודה, אובודה ופשט, אשר בתשמן שילבו ודוראים לה היום בודפשט, ימה שליצני העיר כלגלגים על יהודים בשעשע שיכטבימטי. אך עובדה. היא שזאת היתה עיר של אריסטוקרטיה וגיאולוגים, ציונים וליפורטים, ומה שנותר אלה הם בתי כנסת. שהם בשפפתה מסייע עליהם, שהם חורה, אך המשפר מסייע ואשפך בריליה.

עיטורי סופרים וספרים

לימוד ספרות כמקצוע קודש

מקורות ההשראה של היצירה הספרותית הישראלית, מצויים בעבר ובעתיד, ובזיקה שבין האחרון לראשון; הדינאמיקה של היצירתיות מתפתחת, הן משאיבה ממעיינות תהום — מה-יצירה הבראשיתית, והן מחציבת בורות חדשים; וההחודשות שבהם פעמים ניזונה מן הזינוקה הקדומה, ופעמים המניע ליצירה הוא הכמיהה אל החדש.

בשני קטבים אלה יש עוצמה סגולית קדושתית.

אשר במאמרו ברא שחקים

הפוטנציאל האדיר של הבל החיוני, היצירה הפלאית של בריאת העולם, מיוחסת במקורותינו לעוצמת ההבעה הקדושה: בדבר ה' שמים נעשו וברוח פיו כל צבאם (תהלים לג ו), בעשרה מאמרות נברא העולם... והוא במאמר אחד יכול להיבראות (אבות ה א).

אף כעצם התקדשותה כאימה בהרסיבי, סובב סובב עשרת הדיברות שיצאו בקול אחד כפי הגבורה, ואף בחירתנו כעם בא באה בגלל כוח אדירותנו המכבשת הקדמה עשייה לשמיעה. חז"ל דרשו להאר את הפקודה של ה„דיבור" בעצבם וה כאוביקט בעל עצמה אדירה: „הדיבור עצמו היה חוזר על כל אחד ואחד מישראל, ואומר לו: מקבלני את עליך? והוא אומר: הן הן — מיד הדיבור נושקו על פיו" (שיר השירים מדרש רבה א) ועוד נאמר שם: „מלמד שהיה הדיבור יוצא ליכינו של הקב"ה לשמאלו של ישראל וחוזר ועוקף את מחנה ישראל, והקב"ה מקבלו בימינו וחוקק על הלוחות".

כוח המאמר שבו נברא העולם, אוצר בקרבו גם את סודות היצירה העתידית, הסמויים מאיפה או גלויים, כי אלה הם מבעים בלאי תכלית של תיקון העולם הפרטי המתרגם כחוויית היצירה, או ביטויים בעלי כמעט הקודם תכלית גאולית אוניברסאלית „לתקן עולם במלכות שדי", וכל בני בשר יקראו בשמך". כדרש שוחר טוב (על תהלים קמט) כתאר כי הקב"ה בעצמי כצפה כאותנו שנדע לבטא עצמנו בבקוריות של התפעלות כן היצירה החדשה: „אמר הקב"ה: כשם שעשיתי אני את כל החדשות, אף אתם האמרו לי שיר חדש". אלה הם מאמרים שיש להם תכלית, וכל דבר העצוי באופן כל שהוא להתקשר לידיעה העיקרית שהיא ידיעתו יתברך הכוללת בה את כל הידיעות, הוא דבר שיש בו בשר ויש לו תכלית.

לשון הקודש ומחשבת הקודש

העידן התקשורתי המודרני, הביא ל„הזולת" הערכים של המלה והדיבור ואת מקומם של דברים בעלי ערך. כ„תפוחי זהב במשכיות כסף דבר דבור על אפניו", תופסים דברים שאינם לדורים אלא לאופנות הזמן, אמיתות העצה, מפנות מקום למבעים המתייחסים רק לכאן ולעכשיו. היצירות שהפכה את המלה הכתובה ליותר זמינה לקריאה, ניתנת במה גדולה, לדברים שאין בהם תכלית חיובית.

אולם לא רק בתוכן יש הכלית, אלא גם ביפי הצורה, בביטוי הספרותי טמון כוח חשוב, שיש ללמדו, לסגל לעצמנו את סודותיו ויסודותיו, כדי שנשתמש בהם להאדיר ערכים ותכנים.

מאת יעקב הדני

לימוד ה„ציור" הסגב אסוא בפני עצמו, כי ה„ציור", היא המאפשרת גיעה בתבניה ההיית לעצמי מכמני האמת. הבעת הלשון כלירה בכי הצבה, ולשון הקודש היא פועל יוצא של מחשבת קודש. חכמינו הקדימו צריכן את בריאת התורה לבריאת העולם, כי הקב"ה ברא את העולמות כולם, את שיא השיאים של היצירה התיכרית, כי היא בלתי נפרד מהיצירה הרוחנית. [illegible]

[illegible]

כל תכליתו של החינוך הוא להנך „ועשית הישר והטוב". לכן הגיע הדור רייר צדין דיל. מבייסדי חינוכנו הדתי, למסקנה שיהיו ללמד רק יצירות ספרותיות „שאינן עלולות להשפיע על התלמידים השפעה בלתי־דתית או בלתי־מוסרית" („בשדה חמד" חיבר ד התבלרד). [illegible]

השקפה רחבה יותר מוצאת ביטוי אצל הראי"ה קוק זצ"ל. בתשובה שכתב בטעם מערכת „הבוד" (תשובת הבערכה — כאמור הראי"ה עמ' 409). הסופר אדיר פנה אל מערכת „הנוד", והכל על הספרות העברית החדשה שאין בה ניצוץ של קדושה. [illegible]

תשובת הרב קוק מפתיעה ברחבות ההשקפה המבוטאת בה: „יותר מדאי, אדוני, מחקת את הסאה, בדרישתך מאת ספרותנו שתהיה מוקדשת [illegible]

[illegible]

תבנית לימודים ייחודית

[illegible]

כלילו של דבר: כלאכת הוראה הספרות קשה היא והדושה, יכבל שתהאף לטיפוח ערכים המסייעים לעשייה היושר והטוב, ככל שתרצה לצמוק בחינוך התלמידים להבחין בכוחם הבריאתי־יצירתי של באמירות, ביכולת הגנוה בעידה חדשה לשורר להיות אביהית ולגאולה, כן תקדש בעינינו ותקדשנו.

זיקנה שמוסיפה חכמה

מאת משה בן זאב

במשנה בסוף מסכת קנים נאמר: ר' שמעון בן עקשיא אומר: זקני עם הארץ, כל זמן שמזקינין דעתן מטורפת עליהן שנאמר „מסיר שפה לנאמנים וטעת זקנים יקח"; אבל זקני תורה אינן כן: כל זמן שמזקינים דעתם מתישבת עליהן שנאמר „בישישים חכמה ואורך ימים תבונה". שני הפסוקים מצויים בספר איוב פרק י"ב.

ואילו במסכת שבת דף קנ"ב, מובא מאמר זה בשינוי מילולי קל בשם ר' ישמעאל ברבי יוסי האומר: תלמידי חכמים כל זמן שמזקינין חכמה נתוספת בהם ועמי הארץ כל זמן שמזקינין טפשות נתוספת בהם. [illegible]

אין כוונתי להפליג כאן בפלפול תלמודי וליישב סתירות יסודיים במאמרי חז"ל. נזכרתי בשני המאמרים הללו של התנאים הגדולים, עכשיו כאשר הגיע לידי ספרו החדש, השביעי במספר, של חברי וידידי הנערץ ר' אברהם בר אוריין שיצא בסדרת ספריו „מבחר אמרים" וגם היא כקודמיו אוצר אנציקלופדי כביר, המביא לקט עשיר ובקיק בכל נושא.

שהספר עוסק בו. לכאורה זהו מבחר „אמרים" מספרי הדרוש, הפרשנות והסיפורים על פרשיות השבוע, אבל בקריאתו ובעיון הספרותי — ניכרים היושב בם לקציה ובבוקיו את מה שהוא מכניס „לתיבתו" ומה שהוא מותר עליו. אכן אפשר לשייך את מחברנו לאותם תלמידי החכמים שכל זמן שמזקינים דעתם מתישבת עליהם וחכמה מתוספת בהם.

אמרנו, שזהו ספרו השביעי של ר' אברהם בר אוריין, אבל רק החמישי על פרשיות התורה, והוא מוקדש לחמשת הראשונה של ספר ויקרא ומהגיע עד לסוף פרשת מצורע. במפרים החמישי והשישי, עשה המחבר קפיצה קטנה הצידה, והקדיש את שני הספרים הללו, אחד למגילת אסתר, למאמרים ומדרשים, מכל מה שנאמר על המגילה הזו; והכל בחרות הוריעה ובגוון המקורות; הספר השני השישי „שאינו מן המנין" הפרים המחבר לחודש הגאולה — חודש ניסן, הגדה של פסח, יום העצמאות יום ירושלים, בשעתו כבר ניתנה לו ההזדמנות לספר את שני הספרים הללו, עתה חזר ר' אברהם בר אוריין „לשורשי" המרוך הנרכחי שהוא כאמור השביעי ממשיך את המדרה על פרשיות התורה, בכך הגיע המחבר, בעבודתו זו, עד למחצית הדרך, ואנו מאחלים לו נהורא בכליא ובריות גופא להשלים את המלאכה עד תומה, שכן הכמתחיל במצווה אומרים לו גמור, ואז יהיו לנו „מבחר אמרים" על התורה כולה.

יש בספרו בר אוריין כפי שהוא מציג אותם „ליקוטי כאמרים, אמרות, מדרשות, הלכה ואגדה, ממשנת החסידות, דברי הגות, סיפורים, משלים, חידוד לשון — במעט על כל פסוק ופסוק שבתורה". ואכן המחבר חתר, תייר ושייר והגיע כמעט לכל פינה, שבה מצא חומר ולבנים למפעלו התורני הספרותי הזקיק. הם משמשים מכרה זהב ואוצר פנינים, לכל דורש ומגיד שיעורים בבתי הכנסת, ובהזדמנויות מתאימות אחרות. ספרו הקודם „מבחר אמרים" כרך ו' זיכה את המחבר בפרס „קרן מבורך" ע"ש ר' אברהם מבורך ז"ל, שאף הוא כמו מחברנו יבל"א, היה בקריירה הארוכה שלו, עסקן ציבורי תנועתי וגם סופר ומחבר ספרים. באותה הזדמנות של מקס קבלת הפרס, שהתקיים ביי"א באדר אשתקד בהופה אמר חתן הפרס ר' אברהם בר אוריין בדברי התודה למכבדיו, שבעבודתו הספרותית הוא רואה עצמו שליח בשירות תנועת תורה ועבודה, שייכותיה הנדירה אותה כמי שנימצא על פרשת דרכים, כישיפה ורועותיה לשני כיוונים: מצד אחד לקרב ולחבק את מאה שערים ומהצד האחר לקרב ולחבק את עין חרוד. ואכן בר אוריין ב„מבחר אמרים" שלו ממלא שליחות זו באמונה ואנשי נטורי קרתא כמו

אנשי משמר העמק יכולים למצוא בספריו את מבוקשם, לשאוב מהם כלוא חופניים, מאוצר הפרשנות המחשבה היהודית ולרוות גם את צמאונם האינטלקטואלי לפולקלור יהודי מקורי.

> **כהאי לישנא**
>
> ## „בשם שנותן הקב"ה"
>
> ### מאת אבנר ארליך
>
> האפנה כיום היא (עפ"י לשון הרדיו) לאחר את ההווה במשפטים כגון: בסרט ה' שהקן מצחק — הסגנון נשמע די מגוחך (בי מקום הנכון: בסרט משחק השחקן), המאחרים את ההווה בשעבנים על סדר מלים מסוג: על שלשה דברים העולם עומד (פרקי אבות), ולא: עומד העולם. אבל כפי שאנו רואים מן הכותרת הלקוחה מסנהדרין דף ק' ע"ב), הרי לא תמיד ההווה הוא מאוחר. המשפט במלוא: „כשם שנותן הקב"ה כח ברשעים לקבל... כך נותן הקב"ה כח בצדיקים לקבל...". כנגד עשרות דוגמאות של הווה כמאוחר יש עשרות דוגמאות להווה מוקדם ראה ב„יד הלשון" ליצחק אבינרי, שם מובאות הרבה דוגמאות להווה מוקדם —אפילו בהתנ"ך: „והנה מן היאור עולות שבע פרות" וכו'.
>
> *
>
> לכן תמוה הדבר מדוע מקפיד הרדיו (או: הרדיו מקפיד...) לאחר תמיד את ההווה, עקשנות סתם היא. הן בתקציר הדקדוק (המופיע בסוף מלונו) אומר אבן־שושן שהפועל יקדם תמיד לשם: בראשית ברא א' מאין יבוא עזרי, וכן — בעבר, בהווה ובעתיד, ואם כי בעבר ובעתיד יקדם הפועל לשם כמעט תמיד (יוצא מהכלל למשל: „כן נפשי תערג אליך א'" בתהלים), הרי בהווה המצב שקול: יש שיקדם הפועל בהווה, ויש שיהיה מאוחר.

שם מתחילות המלים

נעמי רוזנברג

מְקוֹם שֶׁהַלֵּב לוֹחֵשׁ
שָׁם מַתְחִילוֹת הַמִּלִּים.
מִלִּים שֶׁקּוֹלָן פַּעֲמוֹנִים,
עִנְבָּלֵיהֶן אֶל מִלִּים
הַפּוֹרְצוֹת בִּיבֶשֶׁת
מַתְּרוֹת בִּפְנָתָן,
קְשׁוּבוֹת אֶל מִלִּים
הַבְּקְשׁוֹת לִפְרֹץ,
תּוֹקְעוֹת כְּמֵיתַר כִּנּוֹר,
וּמִגּוֹרַל הָאֲדָמָה –
אֵינָן נִבְרָאוֹת.
מִלִּים דּוֹעֲכוֹת קוֹרְסוֹת
אֶל מִלִּים,
שֶׁבְּדַרְךְּ מִן הַלֵּב
אֶל הַדַּף הָרֵיק
הָיוּ לִרְסִיסֵי דִּמְעָה.

היום השביעי של החיים

מאת י. עמוס

רמון קנו, היום השביעי של החיים, תירגם מצרפתית: אביטל ענבר, הסיפה אחרית דבר אילנה הורמן, ספריה לעם, עם עובד, תשמ"ז.

רמון קנו (1903—1976) חי בפאריס ולמד היסטוריה, פילוסופיה, מתימטיקה ובלשנות. הוא כתב רומנים, שירים, מסות ומאמרים, על דרך הפשט ועל דרך הרמז והסוד, והיה בעל חידושים מקוריים, ה-מיוחדים לו מקום מיוחד בספרות הצרפתית. החידוש הראשון — השימוש בלשון הצרפתית המדוברת במקום הלשון הכתובה, אשר לא השתנתה הרבה מן המאה הי"ז.

כבר ברומן הראשון שלו „שנכלבי", שהופיע בשנת 1933, עשה קנו את המפנה הגדול, והמשיך בו בכל מכלול יצירותיו בפרוזה ובשירה. לא רק בפי דמויותיו שם את ה„סלנג" הזה, אלא אפילו בתוך דברי עצמו, שמר על נאמנותו לשפת העם. הוא הרחיק לכת והשתמש בכתיב הפונטי אשר במיוחד בלשון הצרפתית הוא רחוק מאוד מן הכתיב המקובל. אין ספק, שמעשה זה היה מהפכני, שעורר גם התלהבות וגם התנגדות.

אחריו באו יוצרים אחרים, ובינהם סופרים מהוללים שהלכו בעקבותיו. אבל קנו היה עקבי יותר מאחרים בכך שלא רק תיאר סיטואציות מסורתית בלשון העם, אלא גם הביע הוויות, מחשבות ורגשות באותה צורה בלירקה שלו. הוא גייס את אוצרותיו — ההומור, אירוניה, פארודיה, שנינות, בקיאות — לשם הבעה מיוחדת של צלילים ומשמעויות.

החידוש השני — בתוכן. קנו ידע להמציא מעשיות, עלילות, הרפתקאות, שכולן גם משעשעות וגם מצוירות הירהורים נוגים. גיבוריו הם אנשים קטנים, אפורים, שכל חייהם הם מלכת של פכים קטנים, אלא שהם מלווים במראות דמיונם וחלומותיהם, הבריכים אותם אל על, עולם המאוויים והשאיפות הגדולים, הטמונים גם בלבו של כל אדם מן השוק; ועם זאת, שומר קנו על גבולות ההיגיון [illegible]

כסיפורים דומים כיחסים שבין בריותיו, אשר כל סופר אחר לא היה נוגע מהם, הואיל והחומר הי עלילתי קשור אתם. קנו תג עוגה לעצמו ולא תורן אף פעם ממגבלותיה. כוונתו לתת את בריותיו בכל „קטנותם" הגדולה המרשימה. [illegible]

יש כו בואלאנטן בוו, החייל לשעבר ששירת במדגסקר הוא יתום מהורים ומשפחה כילדות. [illegible]

טיפש וחכם

והזקא הוא השוגה בחלומות רואה מראש את פרוץ מלחמת העולם השנייה ומכאיס עצמו על הבריו ומכריו בנבואותיו הקודרות. [illegible]

כל יתר האנשים, ואשתו בתוכם, רודפי בצע ותאוה כימה. [illegible]

בכל ביקש קנו ללמדנו, שאת תוכנם של החיים אין לבקש במרחקים, אלא קרוב, קרוב מאוד לאדם. [illegible]

כל הדברים האלה ודומים בנוסח משעשע ומבדח, שבתוך ועוקצני לאחר. [illegible]

התרגום העברי הלך בעקבות הלשון המדוברת של המחבר, והתרגום שיווה למלאכתו ארשת של „סלנג" עברי, שאינם בפריעה כלל. הוא שמר יותר את הנוסח ונשמעיקה את האווירה של המקור השובבה את לבו של הקורא.

„שבת" של ההיסטוריה האנושית

השם של הספר „היום השביעי של החיים" לקוח מתוך דברי הפילוסוף הגרמני הגל, אשר קנו מביא אותם כמוטו לספרו: „היום השביעי של החיים היא שמיישר הכול ומרחיק כל רע: אנשים שותפים במזג טוב שכזה אי אפשר שיהיו רעים או רשעים". הכוונה היא ל„שבת" של ההיסטוריה האנושית, „המנוחה הסופית והשלמה", שתבוא בתום ההיסטוריה, [illegible]

„מסביב יהום הסער", כדברי המשורר בשנים שקדמו למלחמה: היסלר הטיל צל כבד על צרפת [illegible]

זהו הבעיה של הרומן. חייהם של אורחים רגילים בצלם או בשכנותם של המאורעות הגדולים, המשנים עולם ומלואו. [illegible]

העטיפה כפרוזדור לטרקלין הספרות

מאת נעמי גוטקינד

„מעצב העטיפות חייב לאהוב ספרים, להבין את תמצית הספר ולתרגמו לשפה חזותית תמציתית ומשכנעת... במקרים רבים אנו נהנים מן העטיפה ללא קשר לספר עצמו. האם חטא בכך...?".

צבים פרת, יו"ר אגודת המעצבים הגרפיים הוא שכתב דברים אלה לקראת הערוכת עטיפות הספרים של רוני רכב שנפתחה אתמול בערב בספריית בית אריאלה בתל־אביב. שבעים עטיפות מתוך מאה וחמישים שעיצב בארבע השנים האחרונות, מוצגות בקומתה השנייה של הספרייה. זוהי תגיגה למבית אינטלקטואלית ואסתטית, שביקומה יאה לה.

ציור עטיפות הינו ללא ספק ענף צעיר ורך לימים בעולם האמנות. עדיין זכורות לי הכריכות החלקות, האכבידות למראה, בכחול אפור או בחום, בשחור הו"ק בעיטור בזהב או בגוון צהבהב בלתי מוגדר, של הספרים שהיו מוצגים בספרייה של ימי ילדותי. אשר לארון ספרי הקודש והספרים התורניים בבית סבא ובבית אבא — שם בוודאי לא ניתן היה לכל ציור או כל כתם צבע על הכריכה פרט לעיטורים הגרפיים המצויינים שעל עמוד השער.

הצורך לקרב קוראים אל טקסט באמצעות ציור כריכה מושך לב או מעורר סקרנות נולד או לפחות הפך לחיוני, נדמה לי, רק עם התפתחותן המואצת של האלטרנטיבות לקריאה. התקליט והקלטת, הטלוויזיה והקולנוע, הצבע המבוייר והעברית הקומיקס — כל אלה מציפים את עינינו בכל כך הרבה דימויים ויזואליים מרתקים, עד שאם אין גם ספר הקריאה, ביד בבכב ראשון בחלון הראווה של חנות הספרים או על המדף בספריית, יוכד את תשומת לבנו — אין זו, ברוב המקרים, סיכוי להילקח ביד.

העטיפה והספר המקופל בתוכה

מכאן נובעת העלייה בחשיבותם של מעצבי העטיפות ומכאן הלגיטימציה של הקדשת תערוכה שלמי, ראשונה בסוגה, לעטיפות ספרים.

רוני רכב זכה לא רק להיות ראשון מעצבי העטיפות [illegible] ויך העירוכה יחיד לאמנותו זו, אלא גם [illegible] מפרגנה ומעריכה של המבקר הספרותי [illegible] דן מירון, עמו עבד בשיתוף על [illegible] מירון מזהה בו את אחד מכחוליי המהפכה שחלה בשנים האחרונות בעיצוב האמנותי של הספר העברי ומסביר כי רכב הצליח להתחמק מן המכשלה העיקרית האופיינית לציירים ששולחים ידם בגרפיקה לעת בצוא. המכשלה הזו לכפות את עולמם הציורי על היצירה הבילולית בכיקום לשרת אותה ואת רוחה.

„אנו ביחנים בכל מקרה ומקרה את... היחסים שבין הכריכה של רוני רכב לבין הספר המקופל בתוכה". קובע מירון, „ומגלים כי כמעט אף פעם, גם במקרה שהכריכה כבילה אלמנטים פיגורטיביים, אין היא מתייחסת אל הספר יחס תקיני".

רכב אינו מגשה ל„הקות" את הספר, לצייר את פני הצעה שלו, הגיבורים, או הרגשיים החברתיים, או הפסיכולוגיים. כאויכך גישא אין הוא מבגה להשיג בכריכה אפקט אסתטי „שמי... תמיד מהווה הכריכה לא „ציור" של הספר ולא שימוש בו כבתמריץ ליצירה אבבותית שאינה קשורה בו, אלא אבידה, „קונספט", אפשר כמעט לומר, „ניתוח" של הספר באמצעים אמנותיים־גרפיים, חיפוש של ה„דאי התשתית המונח ביסוד הספר...".

לאיזה מלים מרומכות יותר נזקק כעצב? מה סוד האמפתיה המולטת שבין הגרפיקאי רכב לבין הספרים?

מוקף ספרים וציורי עטיפות, מתיך רכב, הקירבנייק, המנהל האמנותי של הוצאת הספרים ספריית הפועלים, ומגלה: זה לא שאני קורא כל כהה בספר המגוש לי כדי להכין לו עטיפה, אלא שאני מקפיד לשוחח שיחה אריכה עם המחבר, בתנאי שהוא בארץ או בחיים, ורוצה לשמוע את „הראש" שלו. יש לי כלל — לא להכתיב עטיפה למי שסוף סוף הוא היוצר של יצירתו. אני מאמין בשיתוף פעולה באמנות וחשוב לי לשמוע איזה דימוי גרפי יש לסופר ביחס לספרו.

אם לחזור לפרס' מירון, למשל, הרי שבשיחותיו עם רכב הסביר שב„שירי פלויי" בנה תבנית כשרי־כות ושצריך להרגם גרפית את רעיון התבניות.

„לא רציתי לצייר סתם קוביות על הכריכה", אומר רכב, „והודות לשיחותי הישירה עם המחבר הגעתי לפתרונה".

„הפתרון" כפי שרואים בתערוכה הוא שילוב של צורות טרפזיות קוים אנכיים חדים היוצרים תחושה של חריפות ודינמיות בתוך התבניות האנכיות.

בקיבוץ, מודעות, הלבושות ותפאורה להפקת „גבי חוזר הציר", עיצב הערוכות ישראל בברכו פומפידו בפריס, אבדהגת כשמר הגבוה ועזה. הוא המשיך להשתלם בגרפיקה בחו"ל, למד באופן מסודר בסמינר „אורנים" וכל זה בשילוב אי במקביל לתפקידיו בקיבוץ.

לפני ארבע שנים, כשספריית פועלים הופשה גרפיקאי במשרה מלאה — נענה רכב. כשבתחילה היא נהנה עדיין ליקוד על שתי ההתענות, גם רכז ידעת עבודה במשק וגם כעצב כריכות ספרים בתל־אביב. כשהתברר שהדבר בלתי אפשרי — בחר בגרפיקה הספרותית אבל אין הוא מוותר על

עטיפת הספר „כנגד כולם" בעיצובו של רוני ר..

אך כה יעשה מעצב כמו רכב כאשר מגישים לו סיפור טורקי בנוסח „רוח מן המיסור" של ישר קמאל. בטורקיה לא ביקר מעולם, ואווירה של נוף הכפר הטורקי זרה לו. „בסרטים, בתהשה אינטסטינקטיביות אין הדברים שם נראים — יצרתי ציור שמביע להרגשתי, את תחושת הנוף ההוא".

על הכריכה רואים אכן, בגוונים עכורים של צהוב והום, בתים ושדות העטופים כאילו בערפל תכסיני מטושטש.

חידק האמנות השימושית

רוני רכב יליד הצרים שהגיע לקיבוץ מזרע כילד־חוץ בהיותו בן עשר, צייר ה„קשקשי" על מחברתה כאן הוא זוכר את עצמו. אחד מחברי המשק „אימץ" אותו מבחינה אמנותית, נתן לו הצבילה כלליה בתולדות האמנות ובתיאוריה אמנותית בצד שיעורים בציור ועידוד. כשישירת בצבא — קיבל שיעורים אצל הצייר שטרייכמן בקורס לי התיישבות העובדת. אגודת הציירים של הקיבוץ כיבנה לו גם שיעורים אצל הצייר יוחנן סימון. בקורס לגרפיקה, אחד מרבים שעבר, הושפע כן הגרפיקאי המעצב שמואל כץ והידק האמנות השימושית דבק בו. בערבים המשיך ללמוד בבית הספר הגבוה לאמנות בבתי״ים שבו שביקים היה מרכז ההשקאה, שוכב מפעם, כוזה לציור או מרכז ועדת התרבות של משקה. להירוגין, בפעם לפעם הובינו אצלו עבודות „שימושיות" כמו תפאורות בתוספת הריקות של בינה שחם או למוספים אחרים

אמנית מסחרית כן הצד במי לבשל, עיצוב התחוית לכל ביצירי המוזן של קיבוץ בית השיטה.

על הפיק ה„ספרותי" בהויה, על ארבע השנים האחרונות, מדבר רכב בהתלהבות. העובדה שעבר בעיצוב גדל כבדים (תפאורות, לבשל) לבבדים הממציבצים של עטיפת ספרים (לפעמים השטח שנשאר לו להתבטאות על העטיפה הוא רק כמה סנטימטרים מרובעים) — מעבר זה לא כפריע לו.

התמודדות אינטלקטואלית, הוא אומר, לא קשורה לגודל, וכל עיצוב של עטיפה הינו בראש וראשונה — ההתמודדות אינטלקטואלית.

דוגמאות יש לי בשפע.

כאשר נתני לו, למשל, את מבחר הכתבים של מארכסר — צריך היה להחליט כה עושים כדי לבטא את הספר. רכב בחר בציור פורטרט של הוגה הדעות הצרפתי בשהוא מלווה את הפורטרט בקווים ובתמי צבע המבניקים לפניו ביטוי דינמי.

ואיך לצייר עטיפה ל„מלחמה ושלום" של טולסטוי?

„החלטתי שאני לא אראה עד פעם רוכבים על סוסים ועוד פעם תותחים אלא אנקום בדרך אחרת. אצייר את טולסטוי עצמו עומד וזוית, זקיף בהוצגה האירועים שלי, וביעין מבט ישיר, קיימה. המחבר היא הוא רוח היצירה ומבטאה".

אגב, בספר אחר הקשור למלחמה, „שירי הימים" של שלונסקי, בחר רכב בטכניקה אחרת. על רקע עפר צבע אדמים וזיגוגים צייר, בקווים שחורים עבים ההסים גגד מנקים כזה שהיה מקובל בבלחבת השחרור.

ואיך לדעתכם צריכה להראות עטיפה של ספר

בין הדף והמדף

שני מאורות בקהילת תימן

שני המאורות, מאת יחזיאל ב״ר אהרן הבשוש, בהוצאת משפחת הבשוש, תל־אביב. 544 עמ׳.

בהפרש זמן קצר, בשנת תרצ״ב (1932), כבה אורם של שני מאורות בקהילת יהודי תימן: הרב יחיה בר׳ שלמה אלקאפח זצ״ל, הרב יחיה בר׳ משה יצחק הלוי זצ״ל. על תולדותיהם, תקופתם, שליחותם ופעולותיהם של שני מאורות אלה כתב יחזיאל הבשוש, שחיבר כמה ספרים העוסקים בתולדות יהודי תימן והוציא לאור את צילום התאג׳ כתר התורה, כתב יד בן 544 שנה של משפחת הבשוש.

עבר פעילותם של שני הרבנים היה במאה העשרים — הרב אלקאפח נולד בתרי״ד (1854) ונפטר בתרצ״ב (1932) והרב הלוי נולד בתרכ״ז (1867) ונפטר בתרצ״ב (1932). יחזיאל הבשוש ריכז בספרו זה חומר רב לא רק על דמויותיהם ופועלם של שני גדולים אלה, אלא כשרשם המגוה מקיפה על קורות קהילת תימן בתקופתם. המחבר מציין כי קשה למצוא בתולדות יהודי תימן דוגמה למה שקרה בתקופתם של הרבנים אלקאפח והלוי. תקופה זו היתה רבת תהפוכות בממשל תימן, בין טורקים ואימאמים. אירע בה המצור הידוע בו מתו שני שלישים מתושבי צנעא, לאחר מכן שוקמה קהילת יהודי צנעא ושוקמו קשריה עם יהודי תימן למקומותיהם השונים. בתקופה זו היתה תסיסה רוחנית בלתי פוסקת והתרחשו מאבקים על הנהגת הקהילה.

החלק הראשון של הספר הוא על דמותו של הרב יחיה בר׳ משה יצחק הלוי זצ״ל, רבה הראשי האחרון של גולת תימן, כהונה שבה נשא כשלושים שנה. מתוארים כאן דמותו ומעשיו של „מרי יחיה״, הן בחיי הדת והרוח והן בתחום המדיני. המחבר מספר בהרחבה על הצלחתו של הרב הלוי בארגונה מחדש של הקהילה, על יחסיו האישיים עם הממשל, על הניהול התקין של הקהילה למרות המכשולים, על פעולותו לשחרור אסירים ולהצלת יתומים מציפורני השמד, מעלה על נס את היותו עסקן ציבורי מסור, ועוד. הוא גם מספר על אלה שפעלו נגד הרב הלוי, ניסו להעליל עליו ולהפריע לו מפעולתו המבורכת. יש כאן גם תיאורים מהליכותיו של הרב הלוי בחיי היומיום. פרק מצויין בחלק זה הוא על צוואתו לשונם של יהודי תימן. בנו של הרי״ה הלוי, הרב שלום יצחק, שהיה ראש רבני יוצאי תימן בתל־אביב־יפו וירושלים, נשאל אם ליהודי יוצאי תימן מותר להתפלל בנוסח יהודי ספרד וכדומה. הוא שאל את דעת אביו, ראש הקהילה בתימן, וכן את ראשי הרבנים של ארץ־ישראל, אשכנזים וספרדים. מובאים כאן דבריו של הרי״ה הלוי, בהם הוא קובע בצורה נחרצת כי אסור ליהודי יוצאי תימן לשנות ממבטאו ומנהגיו, וחייב הוא לשמור את מסורת אבותיו, שהיא מסורת עתיקת יומין. בהמשך באות הסכמותיהם של גדולי הרבנים בארץ ישראל, ובראשם הראי״ה קוק זצ״ל ורה״ג עוזיאל זצ״ל.

החלק השני של הספר מתאר את דמותו של הרב יחיה בר׳ שלמה קאפח זצ״ל, מרבניה הידועים של תימן, שעסק בצורפות כדי להתפרנס מיגיע כפיו, אך את רוב שנותיו הקדיש ללימוד והרבצת תורה, חכמה ומדע. בשנת תרצ״ט נתמנה על־ידי המושל הטורקי ל„חכם באשי״, אך כעבור שנתיים נאלץ להתפטר בשל פעילותן של קבוצות מסויימות בקהילת צנעא. המחבר מציין, כי כשלונו בתפקיד „חכם באשי״ הותיר בו מרירות לכל ימי חייו, ורצון נקמה כלפי „מכשיליו״ בני קהילתו. הרב קאפח השקיע רבות בחינוך, והנהיג שיטות חדשות. חלק מרעיונותיו ויוזמותיו עוררו ויכוחים בקרב קהילת יהודי תימן, ובעיקר יצא עליו הקצף בעקבות ספרו „מלחמות השם״, בו יצא נגד הקבלה ונגד „הזוהר״. בספר שלפנינו מופיעה, בין היתר, חליפת מכתבים בינו לבין הראי״ה קוק בעניין זה. לרעיונותיו מצא אפיק ביסוד תנועה שהקים ושנקראה תחילה „דור־דעה״ וידועה בשם „דרדעים״. יחזיאל הבשוש מספר בהרחבה על הפולמוס ועל המחלוקות. נפרשת לעינינו גלריה של אישים ושל קבוצות ומובאים פרטים מעניינים על החיים הפנימיים בקהילת יהודי תימן, ועל קשריה עם ארץ ישראל. פרק מיוחד מוקדש לשליחים שיצאו לתימן למטרות שונות — יעקב ספיר, יוסף הלוי הצרפתי, אדוארד גלאזר האוסטרי, יום טוב צמח ושמואל יבנאלי.

*

חידת סגנונו של גנסין

מטאפורות וסמלים ביצירתו של גנסין, מאת חמוטל בר־יוסף, הוצאת הקיבוץ המאוחד, תל־אביב. 285 עמ׳.

יצירתו הסיפורית של אורי ניסן גנסין מאופיינת בסגנונה המיוחד, שערפולה מקשה על הקריאה בה. הרבה נכתב על יצירתו של גנסין בשנים הראשונות שלאחר פרסום יצירותיו (על־ידי ביאליק, פרישמן, ברנר, שניאור, קבק, לחובר ועוד) ועד ימינו (כמו צמח, כירות, לת ושקד).

דברי הביקורת שהתפרסמו במשך השנים עסקו בניתוח הסגנון והתוכן של יצירתו של גנסין. ספרה זה של חמוטל בר־יוסף, מרצה לספרות עברית באוניברסיטה העברית בירושלים, מנסה לפצח את חידת סגנונו של גנסין מכיוון אחד: מצד האופן שבו הוא מפעיל את הלשון הפיגורטיבית לעומת מה שהיה מקובל בפרוזה העברית שקדמה לו.

חמוטל בר־יוסף מציינת, כי הלשון הפיגורטיבית של גנסין היא גורם עיקרי לרושם ה„ערפולי״ הפיוטי לסגנונו. היא בוחנת תופעות לשוניות שונות ביצירתו של גנסין — המטאפורה לסוגיה, הדימוי, ליימוטיב סמלי, ועוד. מהמחקר עולה, בין היתר, כי חלק ניכר מהפיגורות של גנסין בונה „אפקטים״ קשים ומשקף עמדה נפשית מסוכסכת וביקורתית כלפי נטיותיו של המשכיל היהודי לרחף בעולם של מליצות מעורפלות וגעגועים פיוטיים לא־מחייבים.

*

סוגיות בשלטון המקומי

השלטון המקומי בישראל, בעריכת דניאל אלעזר וחיים קלכהיים, הוצאת המרכז הירושלמי לענייני ציבור ומדינה, ירושלים. כר׳ + 285 עמ׳.

הרעיון להוצאת ספר זה הועלה עם סיום עבודתה של ועדת זנבר, הוועדה הממלכתית לענייני השלטון המקומי, שפעלה בשנים 1976—1980. בעידוד ובהמרצתו של משרד הפנים יזם המרכז הירושלמי לענייני ציבור ומדינה את כתיבת הספר, שמגמתו להקיף את הנושאים העיקריים של השלטון המקומי בישראל. הספר הוא פרי עבודתם של אנשי מדע בכירים שהתמחו בצדדים שונים של הנושא ושל ממלאי תפקידים מרכזיים בתחומי השלטון המקומי בארץ.

לאחר דברי פתיחה והקדמה של חיים קוברסקי, שהיה מנכ״ל משרד הפנים בשנים 1970—1986, ופרופ׳ דניאל י׳ אלעזר, נשיא המרכז הירושלמי לענייני ציבור ומדינה וראש המכון לשלטון מקומי באוניברסיטת בר־אילן, באים שבעה מאמרים המנתחים את ממדיו העיקריים של השלטון המקומי בארץ.

דניאל י׳ אלעזר, במאמרו „המימד המקומי של השלטון והפוליטיקה בישראל״, מציין כי לשלטון המקומי תפקיד חשוב בחברה הישראלית, במיוחד ביחס לארבע משימות: אספקת וניהול של השירותים הממשלתיים; גיוס וקידום ההנהגה הפוליטית; סיפוח קווי התקשורת הפוליטית בין המנהיגים לתושבים; שמירה על גיוון תרבותי או רצוי בארץ שבה הלחץ לאחידות גדול. חיים קלכהיים כותב על „השלטון המקומי ומשרדי הממשלה: חלוקת תפקידים ויחסי גומלין״, ומביא ממצאים המעידים על פיקוח מרכזי רופף על הפעולות בגופי הפריפריה ומוכיחים כי שליטתו של השלטון המרכזי בשלטון המקומי אינה כפי שנוטים לראותה, על פי המגבלות הכתובות בחוקים ובכללי הסדרים אחרים. לכן יש בכוחו של השלטון המקומי ליזום ולפעול מעבר להגבלות הפורמליות ולקבל החלטות על פי שיקול דעתו. על „מדיניות אורבנית בישראל״ כותב אפרים טורגובניק. הוא סוקר את המדיניות האורבנית בישראל, לאור תפקידה של הממשלה המתבטא בפעילות ובמעורבות רחבות, מכוונות וישירות. גיורא גולדברג דן בבחירות מקומיות. הוא מנתח את הפוליטיקה המקומית בישראל ומתמקד בשיאו של התהליך הפוליטי — בבחירות המקומיות. באמצעות תהליך הבחירות על היבטיו השונים ניתן להבין כראוי את מהות המפנים שהתחוללו באופיה של התרבות הפוליטית לאורך זמן. שינויים אלה משתקפים בצמיחתן של רשימות מקומיות, בתופעת פיצול ההצבעה ובניתוח חילופי השלטון המקומי. בזירה המקומית, במאמרו של ישראל פלד, „הרשות המקומית — מבנה משפטי״, יש סקירה על התפתחות מערכת החקיקה בתחום המוניציפאלי מאז תקופת המנדט הבריטי, ובהמשכה סוגיות משפטיות שונות בקשר עם בחירת הרשות המקומית, מוסדותיה, חוקי הבחירות שלה, סמכויותיה ותפקידיה, יחסי ראש רשות־מועצה, ועוד. יעקב ראובני בוחן סוגיות מנהליות בשלטון המקומי בישראל: מעמד הארגון המוניציפאלי, הניהול בדרג הבכיר, המבנה הארגוני הפנימי של הרשות המקומית, ארגון מערכת השירותים, פיתוח כוח האדם ומינהל כספי. נבחנת גם המועצה הדתית כארגון אוטונומי למחצה המשובה על מתן שירותי דת ביישובים היהודיים. על מימון הרשויות המקומיות כותב אריה הכט, המנתח את מבנה תקציבי הרשויות המקומיות, השתתפות משרדי הממשלה, מלוות, המשאבים לביצוע התקציב הבלתי רגיל. הוא מציין, כי העיסוק הבלתי־פוסק ב„כמעט משבר״ ברשויות המקומיות תורם ליצירת רושם של משבר תמידי. עיון בנתונים מצביע על כך שלאחר כל הדיונים נמצאו פתרונות, והרשויות המקומיות לא נוהרו בגרעונות חריגים.

ש. יהושע

העתיקה שבמפות ארץ־ישראל בעברית — במוזיאון ישראל

המפה העברית הקדומה ביותר של ארץ־ישראל מוצגת לראשונה בעולם — במוזיאון ישראל בירושלים.

המפה, בת 367 שנה, נוצרה באמסטרדאם והיא מתארת את חבל הארץ מהרי הלבנון בצפון ועד לדלתת הנילוס במצרים שבדרום. הוגה המפה היה יעקב בן אברהם צדיק, סוחר יהודי אמיד מאמסטרדאם, שאף דאג כי דיוקנו בלבוש אציל ספרדי יופיע בה. את המפה חרט בלוח נחושת אברהם גוס, שהיה חרט וקרטוגרף בעל־שם באותה תקופה. מן המפה — שיוצרה במספר בלתי ידוע של עותקים על בסיס מפה שצייר ואן אנדריכום בקלן, בשנת 1590 — שרד רק עותק אחד.

ממדיה של המפה מרשימים במידותיהם: 163 ס״מ רוחבה ו־53 ס״מ אורכה והיא כוללת סימון מקומם של 12 השבטים בארץ וכן 1,355 אתרים המוכרים בתנ״ך. האתרים המכוכבים לפי סדר א״ב שימשו את יעקב צדיק להכנת אינדקס ישובים שפורסם 12 שנה מאוחר יותר. האינדקס הוכן בשתי גירסאות, האחת לאטינית שהוקדשה לקריסטיאן ה־4 מלך דנמרק, והשניה הולנדית שהוקדשה לפרדריק הנדריק נסיך בית המלוכה ההולנדי. מאינדקסים אלו שרדו שני עותקים הנמצאים, האחד באוקספורד והשני בבית הספרים הלאומי בירושלים.

המפה התגלתה לפני כחמש שנים בספריה הלאומית בפאריס. בעליה הראשונים היה הדוכס מאורליאן, אחיו של מלך צרפת לואי ה־13 והוא שהורישה לספריה המלכותית. המפה תוצג למשך שבוע בביתן לאומנות איטליה ע״ש קארל וג׳אנה שפירא, באדיבות קרולין ויוסף גרוס.

במצעד המוות למאטהאוזן

מאת יונה כהן

סיפורו של משה פורת, בספרו „באמונה בחסד וברחמים״ (ספריית פועלים, בשיתוף שלוחות — הקיבוץ הדתי, „מורשת״ בית עדות ע״ש מרדכי אנילביץ׳), הוא להלכה סיפורה של משפחה. למעשה, זה סיפורן של משפחות רבות שהיו ואינן. של משפחות ששרדו מאש התופת הנאצית, ממחנה הריכוז וההשמדה מאוטהאוזן באוסטריה, מולדת הנאציזם.

כעשרים וחמש שנה נמשכו היסוסיו של משה פורת אם לכתוב את הספר. גם אחרי שישב והעלה קורות המשפחה על הכתב, גנז את הכתוב. בא משפט אייכמן, היה משפט קסטנר ומהן צפו ועלו פרשיות השמדתה של יהדות מפוארת, יהדות הונגריה, עברו כמה וכמה „ימי השואה״ עד שהגיע להכרה ולדחף של „לא תשכח״ ולא לתת לשכוח, של מצוות עשה „והגדת לבנך״. להגיד, לכתוב ולספר הכל לדורות יבואו. דור השורדים כלה והולך, עוד מעט לא יהיה מי שיספר.

והוא כתב. לצורך הכתיבה חזר ועבר בנתיבי הזכרונות, סייר באתרי השואה בהונגריה ובאוסטריה. מסע זה אל העבר, חיזק בו את ההחלטה להשלים מלאכת הכתיבה, בה החל שלושים שנה לפני כן.

לפנינו, כאמור, הספר הכתוב „באמונה בחסד וברחמים״, שהופיע לפני כמה שבועות. תחילתו בחקיקה האנטי־יהודית (1941), שכמעט לא פגעה בחיי היהודים, גיוסם של הגברים למחנות העבודה, ובכלל זה בעירו של פורת, האדיונאנאש, כניסת יחידות צבא גרמני להונגריה (1944), שהיתה האחרונה אליה פלשו הגרמנים, כאשר הצבא האדום קרב ובא. בתאוותם ההיסטרית להשמדה; האיצו הגרמנים קצב שילוחם של יהודי הונגריה למחנות ההשמדה.

האירוע ה„פעוט״, אך המסעיר ביותר, היה, כותב פורת, כאשר „אבא קרב אלינו, הילדים, המקובצים יחדיו במטבח, נוטל מספריים ובדומיה מקפיאת דם, ידיו רועדות, הוא גוזז בדחילו ורחימו את הפיאות של ארבעת בניו, הפיאות שלנו. היהוד הפיאות במספריים מהדהד כמכות גרזן בבשר החי״.

הסיפור נמשך. היהודים רוכזו בגיטו. והוא מציין את ההמות ביותר בעיניו עד יום זה: „ביוני 1944 (כשהחל בגירושם של יהודי הונגריה), טרם ידענו את המציאות המרה שכחמישה מיליון יהודים כבר הושמדו במחנות טרבלינקה, מאידאנק, אושוויץ ואחרים, תוצאה של מדיניות ההשקטה המכוונת של מתכנני ההשמדה הנאצית״.

ובהמשך — שילוחם של יהודי מחוז האידו למחנה ההשמדה אושוויץ, וכל היהודים ששולחו ברכבות מהונגריה, בין 27 ל־30 ביוני, הופנו לשם.

בפרק מיוחד מתאר פורת את מצעד המוות. שיירות ארוכות של הולכי רגל נעו בדרכים של אוסטריה. כל הדרכים מובילות לעבר הגיהנום, למקום שקוראים לו מאוטהאוזן.

תיאור המצעד של כל אחד מבני המשפחה, של הריצה ההדרה, כשחיילים צמאי דם מאיצים בהם, בקטנים כבגדולים. ללא רחמנות. ילדים יהודים מול מאות קציני אס־אס. שלושה שבועות „צעדו״. כאות כלי נפלו בדרך, עד הגיעם למחנה הריכוז באוטהאוזן.

כאן בא תיאור מפורט של המחנה, כפי שנכתב בידי מנהלי המוזיאון האוסטרים. לאחר תיאורי זוועה, מהות שמחה בהגיע למחנה חיילים ראשונים מהצבא האמריקני המשחרר.

בספר משולבים, כמובן, פרטים אישיים־משפחתיים של משפחות פריש ושינדלר, מותיקי הקהילה היהודית בהאידונאנאש, אבותיו של משה פורת, המחבר, קורותיו של האב ר׳ יוסף לוי בן ר׳ צבי אריה פריש, של האם זיסל בת ר׳ שבח שינדלר, חמשת ילדיהם, משה, המחבר, זכה לקבל ברכתו של הצדיק רבי שלום אליעזר הלברשטאם זצ״ל.

מעניין לקרוא תיאורים מהביקור באותם מחנות באיתן הדרכים, בימים אלה, לאחר ארבעים שנה, וסיפור הנדודים בדרך העלייה לארץ ישראל. דרך רומניה, הונגריה ווינה, בה שלטו צבאות הכיבוש של ארבע המדינות רוסיה, ארה״ב, בריטניה וצרפת. כשם ל„גבעת הילד״ בפירנצה, מקום שם נפגשו עם מדריכים שליחים מארגוני „הבריחה״, שליחי „בני עקיבא״. משם במטוס כרובא ל„ארץ ישראל, להתרת ההכרזה על הקמת מדינת ישראל.

מדורת ההבלים

מאת בת שלום

שם הרומן הביכורים של טום וולף, עתונאי טוהר, הלוק הניו־יורקאליים: „מדורת ההבלים״, מזכיר כמובן, לפחות לטיפוסים המפורסמים שבמיניהו, את „יריד ההבלים״ של תאקרי. ולא במקרה. אם תאקרי שיזהור ברומן המפורסם שלו את ההבלים והנוצצים של ימי לונדון ואנגליה במאה ה־19 בתערובת של כאשירה ישרקום, אירוניה והתבוננות פסיכולוגית מהוירה — וולף עושה כמ״ל לניו־יורק של שנות השמונים.

טום וולף המציא בעשרים השנים האחרונות הרבה ביטויים שהפכו לנכס צאן ברזל של דגנת הצתהאיה האמריקנית. למשל: „רדיקלים האלגנטיים״ כהגדרה של האקטיביסטים הפוליטיים האמידים שהרשו לעצמם לערוך מסיבות והפגנות משום שבית ההלים כימן אותם באוניברסיטאות, או „דור האני״ לתיאור הנרקיסיזם של צעירי שנות ה־70 ובאחרונה: „פלוטוגרפיה״, כוכה שהמביא לתיאור העשירים החדשים של ניו־יורק. וולף מתאר אותם בכפרו מהכים במכוניות האכוליקריות העקנות ובראמנות ויאטי־ההו״ כהגדרת מעבד התבולים שלו, ליד המסעדה התורנית הנוצצת, „מסעדת המאה של השבוע הזה״, עד שייצא הבריון היסורי את שבם ברמה ויכניסם אל שולחן שהתפנה כשהם לוגבים ביבוריהם משקאות חריפים. כיא הכבוד יוצא כמובן אם בעל המסעדה יוצא לחבק את הנודף שהגיע הווה.

בכם דוהה, תיאורי, מפוכח, קר הויקו, כבסו של אבהרופורלונג, הפנה האיש אל בני דורו כאן הפך לבאר הגדול של ה„ניו־יורק הראלד טריביון״ ב־1962, קוראיו הנאמנים לא שכחו לו עד היום כיצד הגדיל את ...צלפי בני הגיוהר הצחותים ובתלהבים המהרהים אל חלונות שדה המפואר קנדי כאשר הגיעו ה„חיפושיות״ להופעות באח״ב. בכם: „הן הרש של מהופולי־פה״, את האכזריות, הכתיבה ה„כשאתוסיאה״, והדמיון הספרותי הפורה — ניסו ומנסים לחיקות אפילו אצלנו גדולי עתונאים צעירים.

כאשר הפנה וולף כשרונות אלה אל הבדים הרומניסטי הוציא מתחת לידיו, לדברי המבקרים — יצירת מופת כאשירת, 659 עמ׳ של „כייף״ טהור. גיבור הספר, סוכן בורסה עשיר, מתואר כאן בצלליו ובירידתו. וולף חקר את כל רזי ונבכי עולם הבניות ובירידות הערך הבורסות הניו־יורקיות למיניהן ומי

הקורא שלא יתעניין ברקע שכזה לצלילה. סוכן הבורסה, שרכן בקיקוי מפארק אבנוה. הש ש־הוא נכבא על פסגת העולם ערב אחד בזכות את ידידתו משדה התעופה אל ביתו. טעות בהחלף המהיר מובילה אותו מן הכביש לבהכסן אל כביש צדדי המוביל לשכונות עוני שחורה. בדרכו ברונקס, באיזה בובבה לבראה המכונית הניצבת הנהג השליגנטי — בסרבה הבורת רחוב להראות לי כיצד לצאת מבבוך ההובות. שרכן בקיקוי מתרגן, בתפתחים חילופי דברים ארסיים ולא עבור זמן רב כאשר פצת כיבל הסוכן העשיר ע״י הידידה הנוהגת צחה במכונית, בהירות הבוק אל מחוץ לשכונה.

אלא שבהשכה הסיפ השכיים לפתע מכה חשודה בהיטוט. מבתבר שהמכונית דרכה יתה. הם אינם נצצים לבדוק מה קורה — יבולחים הביתה. בלייקוי משתכבע ע״י בה וגוי שלא להיות על המקרה למשטרה כדי שלא לפגוע בשמו הטוב. הביתיוען הם הנכס מספר אחד של כי שעוסק בעיסוק שלו. לרוע מזלו, אם הנער הנדרס היא ידידתו של הכובר הג׳ינגלר בייקין, פוליטיקאי שחור המתימהה בסתכבות פוליטית, בהפצלה לחוץ על אנשי ציבור ובי־הבניית כספים מקלות ציבוריתה אל מסרותיו הפרטיות.

בייקון הערמוני, הבלתי נסבל, ההבכה, רודף בעתה אחרי כ׳קוי ההדרך אל תחתית הבור הישר מצבגת האבורסק החברתי — נפצרה בבני איש הבורסה בגורל בטרגדיה הזונית. ניו־יורק היא זירה של כוכבים הדלקים מהר וכבים מהר. ובין לבין, נאבקים על קיומם במאבק השרדות אכזרי.

וולף מציג בזירת הטיפוסים הניו־יורקיים שלו, לבשל, יהודי חסיד, בעל דירות להשכרה הנוהג להסכה ביקרופוטבים סבוריים בדירותיו בתקווה שישבע דיכם לשהו שיאשר לו לגרש מהדירות את הדיירים המשלכים עבר דירה נבוך. אבל יש לו גם שיטרים אחרים, מרצים כדעים. כוכבי סבים פילנתרופים ו„המקיפים העשבמים״ כינוי הניו־יורקים הלבנים העשירים — בגלריות האמנותיות שלה. אף אחד לא יוצא נקי מביקורתו פרט ל...אנשים הכתבתרים ללא גבול לעבודתם ומבנים בת ריבוצה גבוהה. וולף מצייר כבראה את המשתעבדים לעבודה ׳„ייקיקור ייקפי״ ואת המקצוענים הכשירינים.

בין נערצי בלימן, שופט יהודי ותיק, עורך דין אירי המתעסק בפלילים ויהודי במבוכה ההובה. אלה אנשים הנושאים למשרותיהם יהם הצדיקים הר יהודים בבהום ניו־יורק הייה.

טרגדיה אישית ונושא ציבורי

באמצע מסע קניות בסופר־מרקט נעלמה לסטיבן לואיס שר־בתו קייט בת השלוש — נעלמה, כך פותח הרומן החדש של יאן מקיואן, אחד הסופרים הצעירים המבטיחים של בריטניה היום.

„ילד בקוי הזמן״ לבסס את המוניטין של מקיואן בן ה־39 שכבר פרסם ארבעה רומנים קודמים.

שנים אחרי שקייט הקטנה נעלמה יגעלכת בסופר מרקט — האב סטיבן לואיס הוא כבר סיפר ילדים בצליה הנזכר כעם מחדש בגיוס ובשחור, בדמיינו, דמות מצולפה בבעיל כעת שהתקרבה אל הילדה בצוריה באיזה. האב אבדן הבת — בהלהל לאחיך כל הספר, את הילדה לא במצאי מנה... אחרי שנים של חיפושים ריגון בסתי גלים בסיון ואבתי גילי. כל אחד בצורה אחרת, לאהבתם. גילי מבתגרת בקוטג׳ כפרי קטן. בבדידותה, שם היא מבגנת לעבכה בכיפר. סטיבן מרגיע את געגועיו בצורת מתבכרות לטליויזיה ולוויסקי, מפעם לפעם הוא בתגער בעידה בבפקת כדי להשתתף בישיבות התיתועדה לבפן הילד, שהוקמה בריטניה, כך הוא חבר.

בבלום הזה כבל הפכם הקריא שמקיואן הצליח לשלב סיפור של טרגדיה אישית — בנושא ציבורי ופוליטי. וזאת בבי הויביא בבסובקיבכלית בבריטניה. גיבור נוסף בסיפור, ידידו של סטיבן, צילום דוק, שר ונער בממשלה ובחבר בסבך ציבורי שמנו „שיטה ישפיל העבריים ביליוסף״ באשר גם היא את ההרגשה שהדבר מרכזן בעל בוחרות הברנוית, עד יש כאן ראשי ממשלה אשה וכיכד קופצת לההצפה כרבונך ואבכי״ הבגזלת ובון עם תבל דרך ונוצלבנת באונו בהספורתביים בסווון: „אינני יכולה לבבה ליטיב פרים לבד. יש לי לא רק בצפות כידי הואש המחדים אלי...״

„חתני על אבנה...״. בינה לה אז כסימון ברפיונה נבורה. „זה ישתלם לך גם בכישור האישי״.

ילדה קוראים כבראה: היבור בריטי.

נפש יהודי תועה

מאת אמירה שנפלד

בבואנו לבחון את הסיפורת הצרפתית־יהודית, מתברר, כי לא כל הסופרים היהודיים בשפה זו זכו לפרסום במדינת ישראל. עם אלה שאינם מוכרים ביותר לקורא הישראלי נמנים קטול מנדס, אנדרי סוארז, ז׳ורז׳ דה פורטו־ריש, עמנואל רובלס, פייר דנינו, ועוד. היו אלה סופרים פוריים ובעלי שיעור־קומה, שרק שיפוטם של שונאי ישראל ביטל את ערך תרומותיהם לאמנות התיאטרון, לשירה ולפרוזה. אמרנו, איפוא, להציג בפני חובבי־הספר את אישיותו רבת־האנפין של אנדרי סוארז, שבקרוב ימלאו ארבעים שנה לפטירתו.

אנדרי סוארז היה מחבר רב צדדי, שהשאיר אחריו קרוב למאה ספרי שירה, רומנים, בחינות, חיבורים פילוסופיים, מאמרי־ביקורת, מבואות לספרים, יבדיבה לכבב ברוך — אפילו יצירות מוסיקליות! כמכאי בעל הפיוט־עולם בקריית, השווה סוארז אל הוגה־הדעות הרנסנסי במוצא יהודי, מישל דה מונטין (1533—1592) — אבי הספרות הצרפתית הקלאסית. כבשורל שתל סוארז לתוך ה־״ית־הצרפתית את ההאיקו היפאני — השיר הקצר ביותר בספרות העולם. אפילו אנטישמים, שראו בו את „הוד המלוכה״, העריצוהו כ„נפש בצהיה״. מבקר אלמוני קבע, כי „אין בספרות כבתבי סוארז אשר לא ישקף גדולה, וכי היה גאון בפש!

פטריוטיות צרפתית

שמו האמיתי היה יצחק פליכס סוארז. נולד במרסיי ב־1868 למשפחה יהודית־פורטוגזית כצאצאי האנוסים־לשעבר. נתיב אלה העביר המשורר בעצמו לכנהל „בית הספר הגבוה״ בפריס, שם למד ועשה חיל יותר מכל בני כיתתו. למרות זאת שמר בסוד פרטים ביוגרפיים חשובים, למען ייקל לו להופיע כאביר הרוח הצרפתי והכלל־אירופי ולהתעטף באיצטלא של „האדם הצפוני״. לשם כך השתמש מדי פעם בשם העט איב סקנטרל ובכינויים ספרותיים רבים אחרים. בהיותו ע״י לוד, עורר את תשומת־לבם של מבקריו ע״י השקפותיו הביזאנטיות וסגנונו האישי. ב־1935 הוכתר ב„פרס הגדול לספרות״ מטעם האקדמיה הצרפתית. ברם כראותו התיצבי וכן שמו העידו עליו, כי מבני העברים הוא.

אם כי היה צעיר בימי משפט דרייפוס, לא הסיק את המסקנה הנכונה, כפי שעשה זאת תיאודור הרצל. אדרבא, הפטריוטיות הצרפתית שלו התחזקה עקב זה. כאיש רוח בעל מהלכים במשרד החינוך לא נח ולא שקט עד אשר הצליח לשכנע את המבינים, כי מן הראוי היה לבטל את בחינות הבגרות. חרף שמרנותה של האומה הצרפתית היתה הסכים שר החינוך דאז להצעתו. ראה זה פלא, ביוזמת סוארז הונהגו רפורמות מרחיקות לכת גם במערכת הלימודים של סכנות אוניברסיטאות. נוסף לכך, היו קשריו עם משלדי ההקלאות. התעצה והצי הדוקים לידי, לפיכך ההיחשבו בתכניותיו.

כפי שהתהגך בריה האנטנציפציה. האמין סוארז בהוכלבבה, כי הפתרון לבעיה היהודית היא התבוללות. אגב בבנים את צבדתו, לפיה הבורח מן הבצדות המתוקפת אינו חוטא, אלא בפיע. כביכול. אנו חוזן הנביאים בצולמנו. בכך הקדימו בן־האנוסים יצחק דה־לה פירייר (1594-1676). כדאי לשים לב לעובדה, כי החוק הנוצרי והפנים היהודי שימשו בערבוביה בנפשם של רבים מצאצאי האנוסים, וכך קרה גם לסופרנו. אך בניגוד ללה פירייר, סוארז לא הקיל את דתו כעולם ודחה בתוקף את יסודות האמונה הנוצרית (מבחינה זאת נבדל אפילו מברגסון בן־דורו). קסמה לו האסתטיקה החושנית שבליטורגיה הקתולית, שהרי בעומק לבו נשאר צמוד יצור־מחצבתו. לדידו, השייכות לעם ישראל היא „בשר־מזל״, כי החברה הנוצרית ממשיכה להצריכו ביהודי, כאשר הלובו היה הגשמה עצמית כאורח העולם... מאידך גיסא, כשפתח ספר בספרדית או בפורטוגזית, נזכר בעברם המפואר של אבותיו הבריה. כי היא „היהר להיות מה שהוא מבטה התפיים״.

יבולו הצגה של סוארז מתגלם בספרים: „על החיים — בפ״ת״, „דפוס״, „רוח הקודש״, „פירושים על בחכמת העולם הראשונה״, „הלאום נגד הגזע״, „במסע הקונדוטיירי״, „ספר הברקה״, „הפנינה העיוורית״, „הצרעות פורחות״, „משורר טרגי״, „קינה על מות אחי״, „מוסיקה ושירה״, „הסני״, „קרסידה״, „המנוצחים״, „בינוס ופסיפאה״, „ערבו של אמארס״, „איסכילוס הנוקם״, „יומי הקודש של הצגת הגבורה״... יש לציין, כי לבחוזיתיו ולשירתו ההרן מבגינות בעצמו! בהגיגותיו בולטה המחשבה היהודית, המפתחת את משמעותו המסכדית של חלל האין־סוף. יצירתו המתודגמת ביותר, „מסע הקונדוטיירי״, מכמלת את נבוצתה הסרבית של נשמה יהודית שסיצה, הבתמוטטת כחולשתה האנושית בתפיסת מהות ההויה.

אנדרי סוארז הסתייג בכל מאודו מן האידיאולוגיה המארכסיסטית כפי שזו היצאה לפועל. הוא סבר, כי ניתן להתהפך בהתהפכה סוציאליסטית ברוח האוטופיסטים הצרפתיים, אשר לא היו אתאיסטים. בהצגתו הבפורסמת „המנצחים״ הפריך כעל ומעבר, בהעלותו על הבמה יהודים הנטבחים כבורגנים מול אפיפיור התומך במוסד הפרולטריון. היהודים, המפסידים בבלחמת־המעמדות, מעוצבים כאנשים אציליי־נפש. שסוארז מזהה עצמו ללא ספק, אם כי אינו בצו להתפאר בשורשיו.

ניצוצות יהדות

בצורת כתיבתו ובתוכן חלק מיצירותיו היה סוארז כעין „סטפן צוויג צרפתי״. המסות והביוגרפיות שלו, „נפולאון״, „וגנר״, „שקספיר״, „פסקל״, „טולסטוי״, „דוסטוייבסקי״, „גתה״ ו„סרוונטס״ מצטיינות ביופיין. לא פחות מרתקות הקדמותיו לספרי השירה של בודלר, ורלן, רמבו, מלרמה, פגי וכיו״ב. בקיאותו בתולדות הציור מתבטאת בספריו על חיי לאונרדו דה וינצ׳י, רמברנדט, קלוד מונה, ויתר גדולי הציירים של ימיו. ביחוד מעניינות המונוגרפיות המוסיקליות שלו על בך, הנדל, מוצרט, בטהובן, שוברט, שופן, ליסט ודביסי. כיוון שהרגיש, כי למרות כל ספריו הנאים אין הוא מקובל על הסביבה הנוצרית, התיידד סוארז עם הפילוסוף אנרי ברגסון. בתוך תוכם שניהם ידעו, כי באוניהם האוניברסלית לא תועיל להשתלבותם בחיי המדינה שבה ישבו, האויל והכיר יצביעו עליהם כבעל יהודים.

ככל שהתקרב מועד גירוש אחיו למחנות־ההשמדה, כן נדלקו בלבו של סוארז ניצוצות היהדות. ביומנו רשם, כי היהודים מגנים בו את ה„אנטישמי״ (שלא בצדק), ואילו חסידי הנוצרים אינם משלימים עם מוצאו. הודות להתערבותו של הסופר אנדרי מלרו ניצל סוארז ממוות.

בשנות המלחמה כתב את הדרמה „מינוס ופסיפאה״ שנושאה לקוח מן המיתולוגיה היוונית. המחזאי שם בפי המלכה פסיפאה דברי כמיהה אל הבזונותיאים: האליל מינוטאורוס קרוי אצלה „בעל״, והיא מבינה, שאין לומר „אלוהינו״ למעשי ידינו. הגיבורה מאחלת אבדון לעגל הזהב שלמרגלות הר סיני... אם סוארז היה מסוגל לרמוז אל יהדות אמונתנו מהצגה פגנית כזאת, זהו אות לגישתו החיובית ליהדות. בספרו ההגותי האחרון, „רוח הקודש״, הביע את הקוהות, כי באחרית הימים, כאשר היכלא הארץ דעה את ה׳, תשרה הנבואה על כל אומות העולם. במשפטים קרא להי. ציפית מהדש את גפרור האמונה הנשקף.

סוארז התרפס כל ימיו בפני הגויים, יחד בהויה הגלגית של סוס־בודליריה. בבגיתו צורף לדת אבותיו. אשר לתי על קידוש־השם, הלך לעולמו כיהודי אלבלי שעולם הריתני קרס. רבי נכבר בקדבו. מתבדונו, כי הנוצרים לא הכירו לו טובה על שאיפתיו הכנית לשובת האכיוית. בקשר לכך, מן הראוי להביא את דברי מרן הראי״ה קוק: „ישנם צדיקים כאלה, שהם גדולים ...עבודים מאד, שאינם יכולים לצמצם עצמם בכנסת ישראל לבדה, הם תמיד רוצים שיחיהם את המים בכל כל יצילם כולו... צדיקים הללו אינם יכולים להיות לאישיים על־פי הבינן החיצוני של הבליהי ואירית הדיים. (ב׳, שמ״ע). אולם את סוארז, כרבים אחרים, יצביא ניבה לביהם יהודית, כי הבכאית טפחה על פניו. כמה שונה היא מאלבר כהן, שעליו הרחבנו את הדיבור במקום אחר וראה: „הבציה היהודית ביצירתו של אלבר כהן״, „הצופה״, שבת השבי״ב)...

הונחה אבן־פינה לספריה עירונית בבת ים

בבת־ים נורתה השבוע אבן־פינה להיכל הספר, בבנין הספריה העירונית המרכזית, שתהיה הגדולה בצירוזה יבתבכנה. ואחד מבנייני הציבור היפים שהוקמו עד כה בעיר. הספריה מתוכננת להכיל כ־50 אלף כרכים. יהיו בה אגפי קריאה והשאלה לילדים, לנוער, למבוגרים ולסטודנטים. בבנין הוקצו חדרי עיון, וקריאה, ספטריה ואולמות להרצאות לסופרים צעירים.

הספריה תשתרע על שטח של כ־3.5 דונם. השטח הבנוי יהיה 1600 מ״ר בשתי קומות, מסביב לספריה תעוצב כיכר מרוצפת, משולבת באלמנטים של גינון, צמחיה, שיט ויגרים ואמפיתיאטרון לכנסי הזוב ולאירועים בהם. „שבוע הספר העברי״. הבניה תימשך כשנה ותיפתח לרשות הציבור בהתחלה בסוף 1988.

הספריה תשא את שמו של שלום צדיק, נדבן מקובי מיוצאי אירן. מר צדיק ורעיתו בתיה, ורבים מבני משפחתו ויוצאי אירן בבתו בטקס, בו נשא ראש העיריה אהוד קצמן דברי ברכה.

לפרשת השבוע · חיי שרה

ואבוא היום אל העין

מאת הרב חיים פרדס

ואבא היום אל העין, ואומר, ה׳ אלקי אדוני אברהם אם ישך נא מצליח דרכי אשר אנכי הולך עליה (כד מב). ומפרש רש״י על פי סנהדרין צה, א: ואבא היום, היום יצאתי (מארץ ישראל) והיום באתי (לחרן), מכאן שקפצה לו הארץ. וכמו שנאמר להלן בפסוק סו: ויספר העבד ליצחק את כל הדברים אשר עשה. ומפרש רש״י על פי בראשית רבה ס ט״ו: ויספר העבד, גילה לו (אליעזר ליצחק) נסים שנעשו לו, שקפצה לו הארץ, ושנזדמנה לו רבקה בתפילתו. וכך נאמר גם להלן כח יא: ויפגע במקום וילן שם כי בא השמש. ומפרש רש״י: ויפגע במקום, רשינה הכתוב (וכתב „ויפגע״) ולא כתב „ויתפלל״, ללמדך שקפצה לו הארץ (ליעקב). כמו שמפורש בפרק גיד הנשה (חולין צא ב). ולהלן בפירושו לפסוק יז שם, מפרש רש״י: אני אומר, שנעקר הר המוריה (מירושלים) ובא לכאן (לבית אל), וזו היא קפיצת הארץ האמורה בשחיטת חולין (שם), שבא בית המקדש לקראתו עד בית אל. וזהו (מה שנאמר שם:) ויפגע במקום. ולהלן שם שוב מפרש רש״י על פי חולין שם: כי מטא לחרן אמר (יעקב), אפשר שעברתי על מקום שהתפללו אבותי (שהוא הר המוריה), ולא התפללתי בו. יהב דעתיה למיהדר וחזר עד בית אל, וקפצה לו הארץ (ובא אליו בית המקדש לבית אל).

למדנו איפוא, שהארץ קפצה להם לאליעזר וליעקב, ומרחקים גדולים כמארץ ישראל לחרן ומירושלים לבית אל, התגמדו והתכווצו בדרך פלא ונס משמים והיו בלא היו. משמע, שחוקי הטבע הפשוטים־הבסיסיים־היסודיים הנוגעים למרחק ולמקום, נמסו ובטלו ועברו בפני הוד־כבוד־קדושתם של אליעזר ויעקב. שכן מגבלות הטבע וחוקיו קיימים ועומדים ותקפים הם, אך ורק בשביל מי שחיים במסגרת חיי הטבע הגשמיים על תאוותיהם וצרכיהם. אך מי שחיים בעולם הזה החומרי, כשמוחם ולבם, מחשבותיהם ומעשיהם וכל אורחות חייהם קבועים, נטועים ושתולים בעולם של קדושה, תורה ומצוות, והרי הם בבחינת סולם המוצב ארצה בעולם הזה וראשו מגיע השמימה, והם טובלים בים של טהרה בכל להט נשמתם הזכה — על אלה אין הטבע וחוקיו פועלים כלל ועיקר, והם בטלים ומבוטלים, לא שרירים ולא קיימים. וכמו שסיפרו במסכת סנהדרין צה א על אבישי בן צרויה שנזעק להציל את דוד כשהיה שרוי בצרה ובמצוקה, וקפצה לו הארץ ובא אליו והצילו ממוות. וכך אמרו שם: רכביה לפרדיה (רכב אבישי על פרידתו של דוד) וקם ואזל, קפצה ליה ארעא (כלומר, קפצה לו הארץ לאבישי). ועוד שנינו שם בברייתא: שלושה קפצה להם הארץ (בדרך נס), אליעזר עבד אברהם, ויעקב אבינו, ואבישי בן צרויה.

המהר״ל בחידושי האגדות שלו למסכת סנהדרין שם חלק ג עמ׳ קצה־קצו, פירש את הדבר כך: כי ראוי שתקפוץ לו הארץ (לאבישי בן צרויה), כי ההליכה הזאת (שהלך בה אבישי) הליכה אלוקית, לעזור את דוד שבו תלויה המלכות של ישראל. ודבר זה (עומד בדרגתו) למעלה מן התנועה (שיש לנוע כדי להגיע אל דוד, במושגים מקובלים של זמן ומרחק), אשר כל התנועה היא גשמית, כאשר ידוע מענין התנועה. וזהו הטעם, מה שקפצה לו הארץ לאליעזר עבד אברהם. שהיה ההליכה הזאת (להביא את רבקה ליצחק) הליכה אלוקית עליונה, עד שאין למעלת (ולדרגת) הליכה הזאת (כל שייכות וזיקה אל) התנועה הגשמית (של משך הזמן ואורך המרחק עד לחרן, ולכן קפצה גם לו הארץ). כי במה שהתנועה היא חלק (ולא דבר שלם ומלא), לכך היא גשמית, ואין ראוי (ומתאים) דבר זה (של תנועה מתמשכת וארוכה) למעלת ההליכה (האלוקית) הזאת. ולכך אמר (שם), שלושה קפצה להם הארץ. ולהלן מסביר המהר״ל כי שליחותו של אליעזר היתה עבור אברהם שכל מהלך חייו היה למעלה מן הטבע הגשמי, ולכן קפצה לו הדרך. וב„פרקי דרבי אליעזר״ פרק טז אמרו, כי אף בחזרתו מחרן לא״י קפצה לו הדרך לאליעזר, ואז כבר היה בשליחותו של יצחק כאשר הביא לו את רבקה. ולכן קפצה לו גם אז הדרך. וכך קפצה הדרך גם ליעקב, וגם לאבישי שהלך להציל את דוד. וזאת, משום שדוד נמשל והושווה לאבות, כמו שאמרו במסכת פסחים קיז ב: ועשיתי לך שם גדול, כשם הגדולים אשר בארץ (שמואל־ב ז ט). תני רב יוסף, זהו שאומרים (בברכת ההפטרה, ברוך אתה ה׳) מגן דוד. כלומר, כי כשם שחותמים „מגן אברהם״ ומזכירים גם את יצחק ויעקב בברכת האבות שבתפילת שמונה עשרה, כך חותמים גם בשמו של דוד. ולכן קפצה הארץ ונשתנו סדרי בראשית בזכות אברהם, יצחק, יעקב ודוד, הכוללים ומקיפים בנשמותיהם הכלליות את כלל נשמות ישראל ואת מלכות בית דוד.

מצינו בכמה מקומות בדברי חז״ל, שנגעו בעניין זה של קפיצת הדרך. במסכת יבמות קטז א אמר רבא, בנוגע לגט שנמצא כתוב בשמו של אדם שלא היה אחר בשמו, והוא היה במקום אחר ביום שנכתב בו הגט: הכא חיישינן (שמא הוא זה שהיה במקום אחר), דלמא בגמלא פרחא אזל (כלומר, שמא הגיע באותו יום על גבו של בעל חיים הפורח במהירות). אי נמי, בקפיצה (כלומר, שמא קפצה לו הדרך, לאחר שהשתמש בשמו המפורש של הקב״ה). וכך אמרו גם במסכת עירובין מג א, בנוגע לשאלה, האם יש איסור של יציאה מחוץ לתחום שבת בגובה של למעלה מעשרה טפחים מן הקרקע. והסבירו שם את השאלה, גם באופן דלהלן: אי נמי, דק.ואזיל בקפיצה. ומפרש רש״י, כי אותו אדם הזכיר את השם המפורש, וכך קפצה לו הדרך, או עבר אותה באוויר בגובה שלמעלה מעשרה טפחים. ובבראשית רבה סג ח סיפרו מעשה מופלא בשד אחד שנטל עמו את חכמי ישראל והעבירם מהלך רב, כדי שיעמדו בגזירתו של מלך נכרי רשע. וכך נאמר בבמדבר יג כה: וישובו מתור הארץ מקץ ארבעים יום. ומפרש רש״י על פי תנחומא שם אות ח: והלא ארבע מאות פרסה על ארבע מאות פרסה היא (ארץ ישראל), ומהלך אדם בינוני עשר פרסאות ליום (פסחים צד א). הרי מהלך ארבעים יום מן המזרח למערב (בלבד), והם (הרי) הלכו ארכה ורוחבה (של הארץ). ואם כן היה עליהם ללכת הרבה יותר מארבעים יום. והידעתו על כך: אלא שגלוי (וידוע) לפני הקב״ה שיגזור עליהם יום לשנה (שהם ארבעים שנות נדודים במדבר), קיצר לפניהם את הדרך (על ידי קפיצת הדרך), כדי למעט את שנות המדבר. וכך אמרו גם בתיקוני זוהר קג ב, ובזוהר לפרשת חיי שרה קלא ב.

וכך הופיעו להם לישראל נס קפיצת הדרך וכן נסים הנוגעים לדילוג ולקפיצה של זמן, כמה וכמה פעמים, כדי להודיע ולפרסם בעולם, כי כל מערכת הטבע המסובבת והמסועפת, הנגלית והנסתרת, הגשמית והרוחנית, נתונה וכפופה לשלטונם, לריבונותם ולאדנותם של ישראל. וכאשר יש צורך בדבר לישראל, מתקפלים ומתבטלים חוקי הטבע הקבועים, כדי לעשות את רצונם של הקב״ה ושל ישראל. ואבא היום אל העין, היום יצאתי והיום באתי.

הלוחמים את המלחמה שחלפה / מאת משה אונא

הוויכוח שהחל בין כותב שורות אלה לבין משה אישון הנכבד, העורך הראשי של „הצופה", (ראה את המאמרים בגליון של ערב ר"ה והושענא רבא) הראה שלא קל להגיע לידי הבנה ועל אחת כמה וכמה לידי הסכמה במחננו בדבר הדרך הטובה שיאפשר דו-קיום בכבוד בין דתיים ולא-דתיים בישראל. חילוקי דעות אלה עלולים להכשיל כל פעולות בחזית זו, בה משתבשים חיינו הציבוריים. לכן נראה לי שיש מקום להמשיך בוויכוח, הן כדי להסיר אי-הבנות והן לשם הבהרת דברים שכנראה נשארו בלתי-ברורים בנאמר עד כה. אני תקווה שנשכיל למקד את התענינות הקוראים בנקודות החשובות של הבעיה.

האמור עד כה השאיר מקום נרחב לדיון בסוגיה. אנסה לעבוד על כמה מעיקרי הדברים.

הוויכוח הוא, כפי שאישון מדגיש בצדק, על דרכה של הציונות הדתית ובמילא על מקומה בקרב העם היהודי. בצדק הוא מתעכב בעיקר במכריעה בשאלה בדבר היחסים בין הדתיים ולא-דתיים במדינה. (יש מוקד שני שחשיבותו עולה מיום ליום והוא: היחסים בין הזרמים בתוכנו של היום. איפוא נורגש גם בשאלה שלפנינו. לא כאן המקום לדון בזו).

דיוננו צריך להתרכז בשני הנושאים באופן נפרד: א) ראייה נכונה ופירוש נכון של העובדות ההיסטוריות, בעבר ובהווה: כי בלעדי זה לא נגיע להבנת המצב, בו אנו נתונים, לאשורו. בל נחליף עובדות היסטוריות בסברות. ב) ציון מערכת הפעילות של הציונות הדתית לכוונה. כדי לעמוד באתגר שבפניה זו בציונה דפניה. כל זה מהמשך לוויכוח שהתנהל עד כה.

לידתו ותולדותיו של ה„סטטוס קוו"

נראה לי שיש מה להבהיר בימים לקבלת הסטטוס קוו, מהותו והתפתחותו. ייאמר מראש שההגדרה „סטטוס קוו תכונה המצב של הקמת המדינה" אינה מדוייקת ואף מטעה. (פרטים ראה בפרק על הסטטוס קוו בספרי „בדרכים נפרדות"). היא נולד „על ברכי" המכתב של הנהלת הסוכנות היהודית אל אגודת ישראל בדבר קבלת 4 הדרישות בעניינים: 1) שבת כיום מנוחה; 2) כשרות מוסדות הממלכתיים; 3) הנהגת נישואין וגירושין דתיים כהוגה; 4) אוטונומיה בחינוך הדתי.

זה היה בזמנו הסכם עליהם, כלומר לא ראו אפשרות במצב כפי שנוצר בימי קום המדינה להכנס לבירור ענייני של המערכת השלמה הקשורה בשאלת דת ומדינה. לא היה בו סימן של שיתופיות, הרבה דברים חשובים כלל לא נמצאו בו אפילו אזכור. כמה שאלות נשארו פתוחות. (זה ה„ערפול" שאישון מציין). ממילא היה מהתחלתו נתון לשינויים.

במדינה שחיתה חיים אינטנסיביים מאוד בקצב מהיר התעוררו שאלות שהיה צורך לפותרן: בסטטוס קוו לא נמצאה התשובה עליהן. אתן כמה דוגמאות.

עוד בשנת תש"ח התעורר הצורך להקים את מערכת בתי המשפט. לא היתה „תבנית מצב שאפשר היה לשקף". היה כאן חידוש שמוכרח היה לעורר בעיות בעלות נגיעה לנושא של דת ומדינה. מה מקומו של המשפט העברי במערכת המשפטית של המדינה, עניין שהיה לו חשיבות גדולה בבירורים המוקדמים? (ראה נאומו הפרוגרמאטי של הרב מימון במועצת המדינה הזמנית, תשרי תש"ט). נמצא „פתרון" לבעיה לתת מעמד למשפט העברי במדינה במסגרת שבסמכות המשפט העליון ישב תמיד שופט אחד בקי במשפט העברי. (הראשון היה הרב שמחה אסף). נוצר „סטטוס קוו" חדש.

הקמנו את חוק השבות. האם עמדה לפני המנהיגות שהסכימה על הסטטוס קוו השאלה שיש להגדיר „מיהו יהודי"? נוצר מצב חדש שלא היה כתוב „בספר הסטטוס קוו". ואמנם העניין נהפך לסלע מחלוקת, בגלל השינוי בסטטוס קוו שנתקבל. כי כל שינוי גרם לבקיע בסטטוס קוו.

בהמשך היה צורך להפוך את הסכם הסטטוס קוו לחוקים, כגון חוק חינוך ממלכתי (תשי"ג). האם החוק שנתקבל משקף את המצב שהיה קיים עם קום המדינה? ברור שלא! שנים נוצר „סטטוס קוו" חדש. נחקקו חוקים כגון חוק האנטומיה והפתולוגיה, חוק איסור גידול חזיר ועוד. האם הם הצטרפו ל„סטטוס קוו" „ולא נודע כי באו אל קרבנה"? ומה בדבר חוק שירות צבאי? האם היה כלול בסטטוס קוו או שמא יצר מצב חדש [illegible] כיצד הוא „משתלב" בסטטוס קוו הקיים? [illegible] (יתכן שבהתודעת הציבור הרחב הסטטוס קוו מתייחס בעיקר לעניינים כגון התחבורה, בידור וכדו'. למעשה הנושאים המהותיים שהזכרנו במידה יתירה — והקיצה מהחלום היפה של הסטטוס קוו שקובע את היחסים בשאלות דת ומדינה גורמת לזעזוע קשה).

מכל האמור יוצא לדעתי, שהסברתו של משה אישון ש„דווקא בשל אי-בהירות שבו, איפשר [הסטטוס קוו] לשני הצדדים להיות יחד כאשר כל אחד מפרש אותו כלבבו" דורש תיקון. אי-הבהירות השינויים שחלו לא גילו את מצב הסטטוס קוו. לאמיתו כל זמן שני הצדדים היו מוכנים להשלים עם אלה והסתפקו במריבות התדירות שנבעו מזה נאחזו בסטטוס קוו. האם יהיה זה אכן אם נטען שמצב זה שריר וקיים?

בשינוי שחל בנכונות להשלים עם תופעות לא נעימות לצד זה או לצד האחר יש ההקצנה חלה. ההקצנה קיימת בשני הקצוות. במידה שאפשר לדבר על הציבור הדתי כמושג של שומרי המצוות כולל את הקיצוניים יש להטיל גם על ציבור זה אחריות ל„התמוטטות הסטטוס קוו". (ניסוחו של ר"מ אישון).

על כך אבוא ניתוש הוויכוח: האם הגענו למצב זה של התמוטטות הסטטוס קוו או עדיין אנו רחוקים מכך? [illegible]

ואין אצלי צל של ספק שהמצב הנוכחי משמש כר נוח ביותר לקיצונים למיניהם. אולי גם זה צריך להיות נימוק בעל משקל בשבילנו לבחון אפשרויות חדשות, כדי להינצל מפורענות זו.

מה ערער את ה„סטטוס קוו"?

לאור דברים אלה יש לראות את התפיסה בחיים הציבוריים שלנו שיטה „סטטוס קוו". עלינו להשלים את התמונה בהשיבנו לשאלה: מה ערער את ה„סטטוס קוו"? התשובה הנכונה תסיר כמה וכמה אי-הבנות שיש להן מהלכים בציבור, וגם בדבריו של ר"מ אישון אתה מוצא אותן.

היינו עדים לשני תהליכים שהאחד הגביר את השפעתו של חברו ושניהם ביחד הוליכו את המצב הקיים. האחד הוא עצם אופיו הזמן בו מפעילים הסכם כזה. כאן מקור לשיבושים שאינו ניתן לניטרול. כי שמעיין בגורלם של הסכמים בין בני אדם ובמיוחד בחיים הציבוריים יווכח שאפילו הסכמים ברורים בכל פרטיהם מעוררים ספקות בדבר כוונת פרטיהם במשך הזמן [illegible] ביחסים, שהם באו להסדיר. לפי הבנתי קביעתו של ר"מ אישון ש„הסטטוס קוו בעצם טבעו, דווקא בשל אי-הבהירות שבו, אפשר לשני הצדדים להיות יחד באשר כל אחד מפרש אותו כלבבו" בטעות יסודה. משמעותו של הסטטוס קוו ותכליתו היו ברורים לגמרי. בשנות החמישים גבשו אותו בעיקריו העיקריים בחוקים. הגענו לזה דווקא בגלל הקונסנסוס בדבר פירושו וכל זמן שבסיס זה היה קיים יכולנו למצוא הסדר בגדרו (ואף זאת לא בקלות). [illegible] מצב זה נמשך עד שהחלו להגיע להכרעה לא ניתן עוד לדיחוי, [illegible] לפחות בחלקו מכך. שבשביל הציבור הרחב ה„סטטוס קוו" מופיע [illegible] בתחום הבידור בשבת. כאמור לעיל לאמיתו של דבר זה החלק „הקל" שבו. לכן לא בו יש לבקר את המאבק על ה„סטטוס קוו": הרש ייפתח במקומות אחרים להלוסין.

תקופת קונסנזוס זו נפסקה בשנות השישים. החלה תקופה של התהליכים [illegible] הנהגת הציבור הדתית לא הכירה את אותות הזמן [illegible] שאפשר להמשיך כבעבר. במקום לבחון כהוגן את הנתונים המשתנים ניסו לאלץ את הצד שכנגד להמשיך בשיטה שהפסיקה עד אז [illegible] זו בשיטה בלתי אפשרית, עקב כל זה החלו הבקיעים בסטטוס קוו להתגלות. השטחה שהתמוררת במפלגת העבודה אחרי המהפך גרמו, בעלימת עין מן התהליכים שקדמו לתמורה אלה בהרבה. יש בה יותר בקורטוב של שנאה למפלגת העבודה המקלקלת את השורה. (לזה ולעסק של „החקירה שלא היתה" התבוננותי בדברי על „שכתוב ההיסטוריה"). כך נולדה מכשלה כפולה: הסתת הדעת ממקור הסכנה האמיתי ובניית חייץ בינינו ובין ציבור הפועלים. (אל יובנו דברי אלה כאילו בגי האשמה במה שקרה בינינו ובין ציבור הפועלים מאוזנן. עיקר האשמה אצלנו; אולם אנחנו לא נאבקנו על שמירת יחסים שהם חיוניים בשבילנו).

התהליך השני מתמשך בשנתיים בדיקה [illegible] האידיאולוגיה היהודית בכלל. בזמן העליה הדתית ההמונית בשנות החמישים התחזק הציבור הדתי בארץ והיו צריכים להתחשב בו. לא [illegible] בן-גוריון שמספר הדתיים במחנה שלו גדל במספרם [illegible]. אילה כבר אז היה צפוי שיחול שינוי פנימי שיגבר בדור השני. [illegible] לפי מיטב ידיעתי — לא היה כזה. ממילא לא התקבלו החלטות [illegible] לקראת המאבקים שיתנהלו על רקע ציבורי שונה מבעבר — וקשה בהרבה. הרי לכל הדעות יש ליקויים ב„מערכת הציונות הדתית" — גם ר"מ אישון מודה בכך — שעיקרם היה מתוק את יכולתה של הציונות הדתית לעמוד בפרץ.

מה שנחוץ היה לעשות לא נעשה, על אף הדרישות שהושמעו לא פעם. [illegible] דברים אלה עמדו לנגד עיני כשכתבתי שהתמונה שרוצים ליצור הוא שבמצבם אשמים אך ורק הגורמים הלא-דתיים... והציבור שומר מצווה — אין למצוא בו פגם רציני וכו'". לכן עם כל הכבוד הגובר של ר"מ אישון אינה לעניין. הוא כותב „כי התפשטות הדתית שנתה פעמים". לשבית — אין זה קשור בתחום עם ליקויים. לשבות — זה דבר אחד שקורה בכל הנסיבות. אין להטיל בכלל זה אשמה.

אילו דברי שיטה, [illegible] זה דבר אחד להלירפי. [illegible] כי בדרך זו משתחררים מכל אחריות. זה בה שקיה ועל זה התרעתי. [illegible]

להצתי יש בדבריו של ר"מ אישון אף משום אישור לדברי. [illegible]

את הסיכה הזאת אפשר לבנות בצדק גבור [illegible] בן זכאי בבכבו פרשה זו.

לציונות הדתית דרושה שיטה

[illegible]

הדתית. ועל הכל: אינם מכירים בנו כיהודים יראי שמים כאשר אנו מקבלים עלינו עול תורה ומצוות (לדעתי בצורה שלמה יותר מהם).

לפי זה עלינו לנהל את הוויכוח עם החרדים בדרגה בו אנו נתבעים להגיד את כל האמת עליהם, כלומר מה הם בשבילנו לאור השקפתנו היהודית ומה הם עלולים לנו ולכלל ישראל, ואף בגינים עליהם „מצבים הטביגאריים" אנו מזהים עצמם. [illegible]

עלינו להבהיר באופן חד-משמעי מה מפריד אותנו מקיצוניהם העיקריים: הקראה לשתוף [illegible] אם יעלה הרצון משני הצדדים לפעול במשותף לטובת כלל ישראל. [illegible]

כיוצא בזה עניין ההקצנה. גם הוא צריך להיות נידון על פי השפעתו על כל מערכת היחסים בקרב העם. לא מספיק לראות בה תופעה בלתי רצויה ותו לא. כדי להסיר אי-הבנה: אני מדבר על הקצנה ביחסים בין בני-אדם ולא במה שנקרא הקצנה בקשר לחומרות ו„מידת חסידות" בקיום מצוות. לא מובן לי במה שאב ר"מ אישון את הדעה כאילו טענתי ש„ההקצנה שחלה בציבור הדתי... היא האשם בהתמוטטות הסטטוס קוו". ההקצנה פועלת בשני הכיוונים, האחת מגבירה ומדרבנת את „חברתה". היא בולטת במידה שהיא נעשית לאמצעי ראשי לציבור הדתי במאבקה עם הלא-דתיים. צורת הוויכוח עם האנטי-דתיים מגלה עד כמה דרך זו נפוצה והשפיעה. [illegible] האווירה שהיא יוצרת מגבירה את המגמות של ההתגוננות המקובלת כל כך אצל רבים בתוכנו.

כך נוצר מצב אבסורדי: מי שמחפש דרך לצאת מן המצב הקשה בצורה מתוכננת — הרי זה פירוש ההצעה לכריתת אמנה חברתית חדשה — מואשם ב„התבטלות עצמית". אין עוד מקום לבחינת ההצעות לגופן: מטילים דופי במי שאינו מסכים לחריפות הלשון שנוקטים והתקפות [illegible] כצד הדתיים, והן אנו עדים מדי פעם.

ההקצנה דוחקת הצידה את השיקול הענייני. ראו נא וראו מה קרה בבית הבג"ץ בשאלת הסגרת נקש. אלה שיצאו להגן על בית הדין הרבני לא בדקו כלל את המצב החוקי. התגובה ה„ספונטאנית" היתה להתקיף את היועץ המשפטי — שעשה מה שהיה צריך לעשות על פי החוק. הרי החוק קובע בפירוש שבשאלות סמכות בית המשפט (או בית-הדין) רק הבג"ץ מוסמך להכריע. במקום להקיע את המשפטנים שהתבי על היועץ המשפטי להפר את החוק (שביודעי ידוע להם!) והגנו בענייניות על בית הדין הרבני „צעקו חמס" כאילו כולם רוצים לפגוע בו.

הקו הזה ננקט לא רק ברגע הראשון. עדות לכך שאין ברירה מסגה הוא המדור „שיחות השבוע" (הצופה, כ"ג בתשרי). בו מובאים בראש הדברים דברי הרב פרדס תחת הכותרת: „פנייה היועץ המשפטי לבג"ץ — חלילה. נוספת בקיצוץ סמכותם של בתי דין רבניים". המראיין והמרואיין מתבססים, עם כל הכבוד, על אי-ידיעה ומודרכים על ידי „אינסטינקט של התגוננות". [illegible] עם הרב פרדס, אנו מקבלים את ההסבר הענייני של ד"ר יעקב הרקין, ראש לשכת עורכי הדין בדבר החובה המוטלת על היועץ המשפטי, כמוסבר לעיל, לאמור: „לא יכול כל אדם, אפילו הוא היועץ המשפטי של הממשלה לעשות דין לעצמו ולקבוע כי הוא אינו ממלא אחר צו משום שהוא, ואולי גם אחרים, בדעה כי זה ניתן ללא סמכות". והכותרת מה היא אומרת: „הפוגעים בבי"ד רבניים מעוניינים בהנהגת נישואין אזרחיים בארץ" — ממש הסעית הציבור עד כדי כך!

וזהו ההקצנה וזה זכרה זו ההתכנה המחרידה והזוות הקשה מכולה, אותה ראוה לנגד עיניו כי שמבצע לעשות מאמץ גדול כדי להגיע לאמנה חברתית חדשה בין דתיים ולא-דתיים. אין הצעה „לפרק את ההסכם שנקבע עם הכרזת המדינה..." (ראה לעיל). ההצעה אומרת: עלינו לבחון את האפשרויות ליצור בסיס חדש משותף, אחרי בירורים מעמיקים, על רקע של המצב: זה צריך להיות נסיון כן ורציני לצאת מן המילכוד הקיים, בו ידם של הקיצוניים על העליונה והם קובעים את מהלך הדברים.

בוודאי צודק ש„ספק רב אם ניתן יהיה להגיע להסכמה בין המחנות". לכן לא יעלה על הדעת „לפרק את הסטטוס קוו" עד שלא נמצא על אמנה חדשה תוך הסכמה רחבה ומבטחת הפעולות. אולם האם בגלל ספק זה אנו רשאים לשבת באפס מעשה?

מה מציעים לנו מרדן? „יש לשמור על המעט שנותר ומבוסס על שיקוף תמונת המצב של הקמת המדינה". (ראה לעיל) איך עושים זאת? על זה אין תשובה. לעומת זה רוצה ר"מ אישון להלך עלינו אימים כאילו אם „נתחום על אמנת הרשות (הן) צלולות להרוס את הבסיס שמשתייר המשמר על הזהות היהודית של מדינת היהודים". אוי לנו אם זהו מה שנשמר על זהותה היהודית של מדינת היהודים. אוי לנו כפליים אם נסתפק בזה ולא תקים בנו הרוח לבסס מחדש את החיים במדינה על יחס חיובי ובמסגרת תוך שיתוף בין דתיים ולא-דתיים. (אני מציין בסיפוק שר"מ אישון מודה היום שהלא-דתיים, קרי מפא"י „הבינו שאין לערער (את המדינה) משורשיה היהודיים", ועל סמך זה פעלנו יחד אתם. נראה שאחרי ככלות הכל היתה ממשות כלשהי ל„שותפות ההיסטורית").

הסכנה האמיתית

במקום ההשענה שר"מ אישון מעלה יש סבירות גדולה יותר לתסריט אחר: יהרסו היחסים הקיצוניים משני הצדדים יקבעו את קווי ההתפתחות. אזי יתרבו ויתרחבו הפריצות במה שנשאר עוד מן הסטטוס קוו ולא רק בתחום הבידור, כי אם בנושאים חמורים הרבה יותר. שיתוף אמיתי, כלומר כזה שלא יהיה מבוסס אך ורק על קנוניות פוליטיות, ייעשה קשה יותר ויותר.

אין בידינו אמצעים לאלץ את הקיצוניים לחדול ממעשיהם הנלוזים. הקיצונים במחנה הדתי יעשו הפגנות ויחפשו התנגשויות ותוך תקווה שבדרך זו יעוורר להן שיעזבו לטובתם; הצד השני ישלם באותו מטבע. בלי תפנית ממשית נתקרב ל„פתרון" של הפרדת הדת מן המדינה. פירוש הדבר — במקרה הטוב — הקמת חייץ בין דתיים ולא-דתיים שילך ויגבר. הוא יביא בסופו של דבר לנצחון של התפיסה „הדו-יותר" של החרדים והאומרת שאין מקום להידברות עם הלא-דתיים ולהשתתפות בחיים הציבוריים עליה.

לפי תפיסתנו הציונית-דתית נהוגו ראיית הגולה אין דרך לשינוי המצב אלא מרים בין הגורמים המשיבים שבשני המחנות. מרים כזה צריך להתנהל לא על גרם זה או אחר. הצדדים כאלה לא יחזיקו מעמד באווירה העכורה. יש לדון על שיטה ותוכנית מקיפה של הדיקות, לא כתוצאת מצב הירום, (כפי שהיה הסטטוס קוו!) כי אם על יסוד הרצון לשמור על אחדות העם ועל קביעת סדרי חיים במישור המעשי שיאפשר על קבועים רחב.

אמנה חדשה עשויה להיות אמצעי יעיל ואולי אף יחידי שיובילנו בכיוון הנכון. יהיה זה דבר חמור מאוד אם אמנם יתברר שאין אפשרות להגיע לידי הסכמה כלשהי. כי הרי זה יהיה סימן שהגענו למצב, בו אין עוד אפשרות לגשר על התהום הרובצת בינינו. זו בעיני סכנה אמיתית לעצם קיומנו כמדינה. אבל אפילו יהיה זה מצבנו, אולי הכרתנו תחזיר אותנו משפת התהום. ואם גם זה לא יהיה, מוטב שנוכל לומר לעצמנו שעשינו את הכל כדי לקדם פני הרע ולא הסתפקנו ב„שב ואל תעשה" — וגם לא בצעקה גדולה ומרה ובתביעות מן הצד שכנגד להיטיב את דרכו. לא לעשות [illegible] אנו נדרשים, כי אם כדי לעמוד בפרץ ההיסטוריה בכבוד.

בכל זאת — המלחמה לא נסתיימה

מאת משה אישון

לפנינו ויכוח שהוא בבחינת „מים שאין להם סוף". לא קל להכריע בו, בפרט כאשר כל אחד דבק בעמדתו. עם זאת אין להתעלם מהבעיות שעל הפרק. חשוב להעמיד דברים על דיוקם ולהניח לקורא ולמעיין לפסוק את פסוקו.

ביסוד אין ויכוח מהותי ביני לבין מכובדי ר' משה אונא, מראשי ומייסדי הקיבוץ הדתי. שנינו בדעה כי חל כירסום בסטאטוס-קוו. דעותינו נפרדות בכל הקשור בסיבות שהובילו לכך ובמיוחד לגבי הצעדים שיש לנקוט כדי לעצור את ההידרדרות הקשה שחלה ביחסי דת ומדינה.

כאשר אנו ניגשים לבחון את הסטאטוס-קוו הרי שעלינו לראות כקובעת את התשתית שהונחה עם הקמת המדינה. ארבעת היסודות שנרשמו יחם, כפי שמ' אונא מפרט אותם: שבת כיום מנוחה, כשרות במוסדות ממלכתיים, הנהגת נשואין וגירושין כתובה ואוטונומיה לחינוך הדתי — הם יסוד היסודות וכל מה שבא אחריהם אינו אלא מפרש ומבסס את העקרונות של הסטאטוס-קוו. אין איפוא מקום להבדיל בין הדברים, או ללמוד מהם כאילו החקיקה בתחומים הללו מצביעה כביכול על שינויים מתמידים שחלו בהגדרות של הסטאטוס-קוו.

יציקת תוכן בתשתית

מובן מאליו שלאחר שהונחה התשתית היה צורך למלא אותה תוכן ולחוקק. חוקים שבאים לתרגם התחייבות לשפת המעשה.

אם נבדוק את החוקים השונים שהכנסת חוקקה נמצא כי לא להוסיף באו על מה שהוסכם בין הציבור הדתי לבין תנועת העבודה, אלא להבטיח את ביצוע ההתחייבות הלכה למעשה.

הלכך, גם אם אני שותף להנחתו של מ' אונא כי מדובר ב„הסכם פוליטי עד תוקף" איני שותף לדעתו הקובעת כי „הרבה דברים חשובים לא נמצאו בו אפילו אזכור".

ארבעה הסעיפים שהם היסוד של הסטאטוס-קוו מקיפים את הכל. ולמרבה הצער, [illegible] נותרו עדיין הרבה דברים פתוחים, ממילא אין לראות את הסטאטוס-קוו הקיים כאילו מוצה על כל פרטיו ודקדוקיו. ניקח לדוגמא את הסעיף המדבר בהנהגת נשואין וגירושין דתיים כתובה. אמנם זכינו לחוק מפורש בנידון ולבתי-דין רבניים המוכרים במערכת שיפוטית עצמאית ובכל זאת חוק זה לוקה בחסר בכל הקשור במעמדם ותפקודם העצמאי של בתי-הדין הרבניים. ההתערבות השכיחה של הבג"ץ בפסיקתם של בתי הדין הרבניים מוכיחה זאת בעליל. גם בכל הקשור בסעיף הכשרות רק בזמן האחרון נתקבל החוק נגד הונאה בכשרות שאף הוא אינו שלם.

דומה שמכובדי משה אונא יודה שיש לא מעט בעיות בחקיקה המתייחסת לענייני שבת כיום מנוחה ובחלקה אף זו הקיימת אינה מקויימת הלכה למעשה. נשתרש נוהג במדינה שאין צורך לאכוף חוקים בעלי משמעות דתית וכו'.

לא נחוץ לפרט את רשימת הפרצות בסטאטוס-קוו, בפרט שאין בדברים משום חידוש. הם ידועים לכל.

מי שמציע כפתרון אמנה חדשה חייב להיות מודע לכך שהמערערים על הסטאטוס-קוו הקיים קוראים תיגר על היסודות שלו, אם זה בתחום השבת, אם זה בדיני אישות, חינוך וכו'. אין איפוא לצפות כי האמנה החדשה, תחזק את המעמד של בתי-הדין הרבניים ותביא עימה שיפור במעמדו של החינוך הדתי ובסדרי הכשרות הנהוגים במדינה.

בנסיבות הקיימות, בעת שאנו עדים, כהגדרתו של מ' אונא, להקצנה משני הצדדים, אין אפשרות סבירה להגיע להסכם חדש שיהיה טוב כמו הראשון. הסכם כזה, דרך טבע, חייב דיון מחודש בכל אחד מהסעיפים הכלולים בהסכם הסטאטוס-קוו, דבר שעלול לחדד את הוויכוח בין המחנות ובסופו אף להרע [illegible] כיום. ההגשמה איננה אמנה חדשה, אלא כיצד בטוחים שהסעיפים לאותו הסכם שהונח כאבן יסוד ערב ההכרזה על מדינת היהודים — לא יותר.

החיוב שבערפול

מ' אונא נתלה בדברים שהיו כלולים בדברי תשובתי למאמרו שבהסכם ההושענא רבא ש„הן לפיהם „ערפול שבסטאטוס-קוו צדיק". ואכן צריך הערפול על פני הכרעות חדות שהציבור הדתי — הנאמן לתורה ולמצוות אינו יכול ואף אסור לו לתת יד להגדרות שיש בהן משום ויתור מראש על עיקרים הכלולים בהלכה.

לדעת מ' אונא „הציונות הדתית דרושה שיטה ברורה ואסטרטגיה עקבית ששורשן ומקור יניקתן היא האידיאולוגיה שלה המבוססת במידה מכרעת על רעיון אחדות האומה". נכון, הציונות הדתית נושאת עיניה לאחדות האומה ורואה בה כלל חשוב בחיי העם והמדינה. אולם כאשר אני מדבר על האידיאולוגיה של התנועה, אסור להתעלם מהיסוד האידיאולוגי של הציונות הדתית המקופל במשפט אחד והוא רב משקל: ארץ ישראל לעם ישראל על פי תורת ישראל.

יתירה מזו, משנת תורה ועבודה לא באה לחדש ביהדות אלא לכונן חברה יהודית עובדת בארץ-ישראל המבוססת על שלמות היהדות.

הרב עוזיאל זצ"ל רשם באחת ההתבטאויות: „המזרחי לא חידש ביהדות, אך זה עיקר חידושו שהוא נגד כל החידושים שהחלו המחדשים ביהדות" והוא היסוד: „רוח התורה אינו מתחלק לשמאל וימין".

אין איפוא להסתפק בהדגשת הרעיון של אחדות האומה כאילו הוא עיקר העיקרים וכל השאר כ-בלע בין השורות.

הציונות הדתית קמה כדי להגשים חיי תורה ועבודה בארץ ישראל. עליה לשאת בגאון דגל זה, אפילו אם אין בכוחה להגשים את החזון בפרק זמן הנראה לעין.

קיצוניות משני צדדים

מובן שיש לציונות הדתית ויכוח קשה בנידון עם שני הצדדים — עם המחנה המתקרא חילוני — מזה ועם המחנה החרדי-קיצוני — מזה. הראשונים מבקשים לבנות את המדינה על יסודות חילוניים. סיסמתם היא: ככל העמים בית ישראל. האחרונים אינם מוכנים לראות במדינת ישראל הכבצאה בשום ראשית צמיחת גאולתנו של עם ישראל בארץ-ישראל. לא אחת שניהם מקצינים את עמדתם — הראשונים במעשי להכעיס ותוך קריאת תיגר על ההלכה היהודית, והאחרונים בהפגנות-נגד שלא הבירו יש בהן כדי לקיים את דברי חז"ל על הפסוק: „ואהבת את ה' אלוקיך" — לאהוב במעשיך הוא שיהא שם ה' על הבריות. מובן שהקצנה משני הצדדים אינה מוסיפה אהבת ישראל וודאי שאינה תורמת לאחדות ישראל.

בכל זאת כאשר אנו באים להתייחס להקצנה ותוצאותיה אל לנו להסתפק בהפניית חיצי הביקורת כלפי המחנה החרדי כאילו בו שורש הרע. אסור לנו לשכוח מאחר יזה את הקיצוניים במחנה החילוני ההורסים בשיטתיות את התשתית המשותפת בין דתיים לחילוניים שהסטאטוס-קוו הוא הבסיס הקיומי שלו.

יש להניח שגם משה אונא יודה שלציבור החרדי [illegible] ויכוח הרבה יותר גדול עם המחנה החילוני בכל הקשור בדמותה ובצלמה של מדינת היהודים.

עובדה היא שגם אנחנו — הציונים הדתיים — אינם מרוצים מהנעשה כיום בתחום יחסי דת ומדינה. גם אנחנו, ולא רק החרדים הקיצוניים, חשים נפגעים עד עומק הנפש עקב ריבוי חילולי השבת, פגיעה בבתי הדין הרבניים, קיפוח החינוך הדתי וכיוצ"ב.

יש מי שמנסה לטעון כאילו הציונות הדתית נגררת אחרי הקיצוניים שבמחנה החרדי. הם מניחים על כך תילי תילים של סברות לפיהן בהן שורש המשבר המצב עד היחסים בין דתיים וחילוניים ומערער את הסטאטוס-קוו בענייני דת ומדינה.

לא מיניה ולא מקצתיה. הציונות הדתית אינה נגררת אחרי אחרים, אך היא גם אינה יכולה להישאר אדישה למה שקורה היום במדינה, שכן אם תהליך זה לא ייעצר בעוד מועד — מדינת היהודים עלולה לאבד את זהותה היהודית.

יש להבדיל בין הוויכוח הקשה והמתמשך שיש לציונות הדתית עם המחנה החרדי קיצוני לבין המאבק שהוא תובעת הפעה על דמותה ועתידה היהודי של מדינת ישראל. עם החרדים הקיצוניים עלינו להתווכח בכל העוז ולהוכיח לא רק שדרכם אינם דרכנו אלא שזו אף בסתירה ליסודות היהדות. אולם את הוויכוח עלינו לנהל — בכוחות שלנו, בלא להיות מושפעים מדברי בכיים והדיחים בחוץ. זהו ויכוח אידיאולוגי בין הציונות הדתית לבין המתכחשים והמבטלים בפעמי הגאולה המשמיעים היום בארצנו. ברם, אין לקשור ויכוח זה עם הוויכוח שיש לנו עם המחנה החילוני שחלק ממנו הקצין מאוד ובסידו אף הוא מתכחש לפעמי הגאולה ולמתחייב מהם בבקשו לעקור שורשים יהודיים מן היסוד.

אלה הם, כאמור, שני ויכוחים נפרדים ואין לערבב אותם זה בזה. לא כן, כנראה, סובר משה אונא. בוויכוח המתמשך בינינו מסביב לעניין הסטאטוס קוו הוא מקדיש מקום נרחב לבעיית ההקצנה תוך שימת דגש כמה זו קשורה לסטאטוס-קוו המתפורר לרבות הצורך בכריתת אמנה חדשה בין הציונות הדתית למחנה החילוני שתגדיר מחדש את יחסי הגומלין בין דת ומדינה.

נראה לי שהצירופים הללו מסיטים אותנו מהעיקר ומוסיפים לטשטוש המושגים העיקריים שעליהם בנויה הציונות הדתית.

להאיר במאור שביהדות

מרן הרב קוק זצ"ל בהתייחסו לתפקידה של הציונות הדתית הדגיש, כי „הדת בישראל, אור ה' שבנשמתו, הבעת החיים היותר עצמיים והיותר פנימיים שלו... אי-אפשר שתנועת החיים שלו תהיה פרודה ונעקרת ממקור חייו זה... הציונות מוכיחה היא לשוב אל מקור החיים של האומה מראש צורים ואי-אפשר שדבר לא יהיה לה עם הדת.

הפקידה של הציונות הדתית לעמול כדי להביא את תנועת התחיה הציונית במאור שביהדות ולהאיר את מדינת ישראל באורות הקודש של תורת ישראל.

התפקיד זה אינו קל. אך אין אנו פטורים מלעמול כדי להביא את הבשורה של הציונות הדתית לכלל ישראל ולמדינת ישראל.

אומר מרן הרב קוק זצ"ל: „המזרחי מוכרח להיות בציונות מה שישראל בעמים: כוח של תסיסה תמידית, כוח שלא יחדל את עבודתו ואת סגולה הפריתו ויביע. ברכה את תקוותו לנצחון מוחלט ושלם של העתיד הכולל העליון והקבוע.

דומה, שיש בדברים אלה משום תשובה למי"ים המבקשים לקבוע דרך חדשה לציונות הדתית. הדרך התעלכות משורשיה האמיתיים המושרשים היטב בתורת ישראל והם חלק בלתי נפרד של ההוויה הציונית הדתית.

בכך תם, גם אם לא בשלום, הוויכוח המתמשך מסביב לסטאטוס-קוו. וגם אם אין הסכמה בינינו, נקווה כי זה תרם להבהרת הדברים ולהדריית המחשבה במחנה הציוני-דתי. ועל-כך מגיע ללא ספק יישר כח גדול לר' משה אונא על עירנותו, כשנתתי המבורה ועקרותיו בדרך שלו.

ואנו בדרכנו הלכנו, מתוך אמונה בצדקתה והקורא ידע וישפוט.

עיר האבות חברון

מאת חגי הוברמן

בפרשת השבוע „חיי-שרה" אנו קוראים שאברהם אבינו קנה א.ג מערת המכפלה: „וישקול אברהם לעפרון את הכסף אשר דיבר באוזני בני חת... ואחרי כן קבר אברהם את שרה אשתו אל מערת שדה המכפלה על פני ממרא היא חברון..." (בראשית כג, טז, יט).

ידוע המדרש המובא ב„בראשית רבה": „אמר ר' יודן: שלושה מקומות אין אומות העולם יכולין להונות את ישראל, לומר גזולים הם בידכם. ואלו הן: מערת המכפלה, ובית המקדש וקבורתו של יוסף. מערת המכפלה — דכתיב: „וישמע אברהם אל עפרון וישקול אברהם לעפרון" (בראשית כ"ג); בית-המקדש — דכתיב: „ויתן דוד לארנן במקום שקלי זהב משקל שש מאות" וקבורתו של יוסף — דכתיב: „ויקן את חלקת השדה" (בראשית ל"ג).

בשנת תש"ל יצא לאור „ספר חברון" — ספר המספר את תולדותיה של הקהילה היהודית בעיר האבות. את ההקדמה לספר כתב דוד בן-גוריון. את דבריו סיים במילים שהבאתן כאן תורמת לעניין, להכרעת הוויכוח בדבר דעותיו לגבי עתיד השטחים ששוחררו במלחמת ששת הימים:

„בארבעים שנות מלכות דוד — שבע שנים ומחצה הוא מלך בחברון. אולם העיר ירושלים שלא נזכרה כלל בתורה נעשתה ע"י גדול מלכי ישראל — לעיר הקודשה. אבל אין לשכוח: ראשיתו של גדול מלכי ישראל היתה בחברון. העיר שאליה בא העברי הראשון כשמונה מאות שנה לפני דוד המלך. תעשה משגה עצום ונורא אם לא נייצב את חברון, שכנתה וקודמתה של ירושלים, בישוב יהודי גדול ההולך בזמן הקצר ביותר. זה יביא ברכה גם לשכנינו הערבים. ראויה חברון להיות אחותה של ירושלים".

גולדה מאיר, בספרה האוטוביוגרפי „חיי", מייחדת מקום נכבד לפרשת ההתיישבות המחודשת בחברון אחרי מלחמת ששת-הימים, ובין השאר היא כותבת:

„האם יש בזה היגיון, שאלתי את עצמי ואת חברי, שהעולם (לרבות „הידידים" שלנו, החסודות מאין כמוהן) ידרוש ממשלה יהודית שתוציא תקנה האוסרת על יהודים כפריים להתיישב באיזה מקום שהוא עלי אדמות? מה היתה יקרה להם בחזון בסופו של דבר, זאת ידעתי לא יותר מכל אדם אחר. אבל נניח, אמרתי, שבאחד הימים אם ירצה ה', נחתום על חוזה שלום עם ירדן ו„נחזיר" את חברון, האם יהיה פירוש הדבר שאנו נסכים שלעולם לא יורשו ליהודים לגור שם שוב? מובן, ששום ממשלה בישראל לא תוכל להתחייב על איסור נצחי על ישיבת יהודים באיזה מקום שהוא בארץ-הקודש. וחברון לא היתה עיר-שוק רגילה. היתה לה חשיבות עצומה בעיני יהודים מאמינים" („חיי", עמ' 294).

ערב יום-הכיפורים תשל"ז חדרה למערת המכפלה קבוצה של פורעים ערבים, חיללו את תשמישי הקדושה במקום, קרעו את ספרי התורה, השחיתו ספרי קודש והותירו את הגווילים הקרועים מפוזרים על הרצפה. שלושה ימים אחרי כן נערכה בחברון לווית המונית בה נקברו באדמה ספרי התורה המחוללים. המעשה עורר זעם רב בציבור הדתי כולו וגרם למתח רב בחברון.

החשוב אחרי כן ב' חשון תשל"ז, קיימה עצרת האו"ם דיון על המצב בחברון. בעת שגריר ישראל באו"ם חיים הרצוג נשא את נאומו, הוציא ספר תנ"ך, פתח בפרשת „חיי-שרה" וקרא את הפסוקים המספרים על קניית מערת-המכפלה בידי אברהם אבינו. „חוזה זה, יש להדגיש, נחתם לפני ארבעת אלפים שנה" — אמר הרצוג בנאומו.

לאחר הנאום דרש הרצוג להכניס את הפסוקים למסמך רשמי של „מועצת הבטחון" שיופץ בקרב המדינות החברות באו"ם — ודרישתו נתקבלה. במכתב אל מזכ"ל האו"ם קורט ואלדהיים, בו העלה את הדרישה, כתב הרצוג, כי פרטי העיסקה עליה מספר ספר בראשית אמנם לא נרשמו במדורות הארגון העולמי, אך זאת רק משום שבזמנה היא לא נחשבה לעיסקה בינלאומית...

מהרסיך ומחריביך...

מאת מ' טרופר

ידועה המשמעות הדרשנית לכתוב „מהרסיך ומחריביך ממך יצאו" (ישעי' מ"ט, יז): המהרסים והמחריבים אותך יבואו מקרבך ומתוכך, כלומר: רשעי ישראל הם עצמם המהרסים והמחריבים את העם.

משמעות זו מקורה בחז"ל בדרשת הספרא (= „תורת כהנים") לכתוב „ורדו בכם שונאיכם"[1]: „שאיני מעמיד עליכם אלא מכם ובכם ובשעה שאומות העולם עומדים על ישראל אינם מבקשים אלא מה שבגלוי, שנאמר[2]: 'אם זרע ישראל ועלה מדין ועמלק ובני קדם ועלו עליו ויחנו עליהם וישחיתו את יבול הארץ וגו' '; אבל בשעה שעומדים מכם ובכם הם מחפשים אחר מטמוניות שלהם, שנאמר[3] 'ואשר אכלו שאר עמי'"[4].

מסתבר, שדרשה זו היא גם המקור לפירושם של רד"ק ומצודות לכתובנו, אם כי אינו זהה עימה, אך אכמ"ל בזה.

ברם, דומה שדרשה זו עצמה של חז"ל אינה נובעת אלא מתוך התבוננות מעמיקה בתופעה אחת עגומה מאד, שחזרה על עצמה פעמים רבות בתולדות הארוכות של עמנו והיא; כאמור, שהאויבים המסוכנים ביותר לעמנו יצאו מבניו שלו.

כדי להיווכח באמיתות התופעה די להזכיר את ישמעאל בן אברהם, שלפי המסורת המשותפת ליהודים ולמוסלמים הוא אביהם של הערבים... את עשו בנו של יצחק ואחיו של יעקב; ועשו זה הוא אבי עם אדום, זה האויב הקשה והנצחי של עם ישראל בימי בית ראשון ובית שני[5].

כמו כן יש להזכיר את מעשיהם של כת המתייוונים בסמוך לתקופת החשמונאים וביניהם ושל כת הצדוקים בסוף אותה תקופה ואחריה.

אך על כולם עולה ישו היהודי, שדת הנצרות מיוחסת לו; כי מה שעוללה זו לעם ישראל במשך מאות ואלפי שנים, כמעט מראשיתה ועד השואה ועד בכלל, ועדיין משטמתה ליהודי וליהדות מפעפעת גם הוה ושם גם בימינו — ספק רב אם היה בהיסטוריה האנושית כולה עוד עם, שסבל מידי אחד מבניו כאשר סבלנו אנחנו מ„אחינו בשרנו" — ישו היהודי.

ואם נעשה קפיצה אל ראשית המאה העשרים נימצא ב„יבסקציה", זה האיגוד של יהודים קומוניסטים, שכל תפקידו היה להעביר את שנים-שלושה מיליוני היהודים ברוסיה על דתם ולמחוק בכוח כל זכר לדת היהודית, לתרבות היהודית וללאומיות היהודית. ולצערנו הרב, הם עשו ו„הצליחו". הם הם האחראים לעבודה הנוראה, שקיבוץ כה גדול של יהודים, שהיה ער ותוסס, יוצר ופורה בתרבות היהודית, הגיע במשך כיובל שנים לידי ניתוק כמעט גמור מכל זיק של יהדות ולידי טמיעה כמעט מוחלטת בתרבות הקומוניסטית של עמי רוסיה הסובייטית. ניתוק וטמיעה כאלה לא פקדו שום קיבוץ של יהודים בכל מקום אחר בעולם. הוי אומר: „מהרסיך ומחריביך ממך יצאו"!

אך דומה, שבכל אותם המהרסים והמחריבים הפנימיים נתקיימה גם משמעות אחרת של הכתוב הנידון: הם יצאו והתרחקו מעם ישראל, היו כאבר מדולדל לאומה, עד שניתק ממנה לגמרי ואבד זכרם, כאדום או ככת הצדוקים; או שנהפכו לגוף זר לגמרי המתייחס באיבה רבה ונלוזה לעם ישראל, כערבים וכרוב עמי הנוצרים.

המהרסים והמחריבים שבימינו

לצערנו הרב, גם בימינו מצויים בתוכנו ובתוך מדינתנו מהרסים ומחריבים לא מעטים והם — כל הסיעות השמאלניות למיניהן, על סופריהן ומשורריהן ועל כל ה„אינטלקטואלים" שבהן. כולם מתנכלים לכל הקודש והמקודש בעם זה לדורי דורות. הם רוצים להרוס את שבת קדשנו ולהפכה ליום חולין בכל ערי ישראל. ואפילו בירושלים עיר הקודש, ע"י הקרנת סרטים, פתיחת חנויות ושווקים וכיו"ב. הם מבזים את הרבנות ואת בתי הדין הרבניים ומבקשים לקעקע את מוסד הנישואין, שנמסר לרשותם הבלעדית על פי חוק הכנסת. הם נלחמים להתיר מכירה חפשית של „דבר אחר" ושל חמץ בפסח, שנאסרה על פי חוק הכנסת. באחת — הם עושים הכל כדי שבית ישראל יהיה, חלילה, ככל הגויים ושמדינתנו היהודית תהיה ככל מדינה שבעולם.

חלק מהם אף פוגע חמורות בבטחון ישראל בפגישות הרבות, שהם נפגשים, בסתר ובגלוי, עם אויבינו בנפש — אנשי אש"ף לראשיהם ולשלוחותיהם השונות (ואף זאת הם עושים בניגוד לחקיקת הכנסת) והכרזותיהם הרבות, שבהם הם מלעיזים באזני כל העולם על מדינת ישראל, שהיא משתלטת, כביכול, על ערביי „השטחים" בשיטות של דיכוי ואכזריות.

למרבה הצער, חלק מהנוער החילוני, המנוער מכל ערכי היהדות, נגרר אחריהם ומשתתף בהפגנותיהם התכופות, שבאות לקדם את מטרותיהם הפסולות.

על תופעה עגומה זו בהווינו החברתיים הפנימיים יש לומר, מצד אחד, שהיהדות הנאמנה תעמוד בעזר ה' נגד כל המהרסים והמחריבים האלה כשם שעמדה נגדם בכל ההיסטוריה הארוכה שלה. ומאידך גיסא, יש לייעץ למהרסים ולמחריבים שיהרהרו מעט; אף יעיינו קצת בתולדות העם ויזכרו מה עלה בגורלם של המהרסים והמחריבים למיניהם; אולי יחזרו בהם ולא יהיו צפויים לגורל קודמיהם.

1 ויקרא כ"ו, יז.
2 שופטים ו', ג–ה.
3 מיכה ג', ג. ואכן הכתוב מדבר על „ראשי יעקב וקציני בית ישראל" (שם פס' א–ב) העושקים את עמם.
4 וראה פירוש המלבי"ם לדרשה זו.
5 ראה, למשל, עמוס א', יא; ספר עובדיה ומקבילה לו בירמיה מ"ט, ז–כב ועוד.

הצולדיוס

ב"ה
יום שישי, כ"א במרחשון תשמ"ח (13.11.1987)
גיליון מס' 309
בעריכת עפרה ורד
מזל מרחשון — עקרב

כל מי שצפה ביום שלישי האח-רון בטלוויזיה בתוכנית „ערב חדש", ראה בשידור ישיר את קבלת הפנים החמה לה זכה נשיאנו, נשיא מדינת ישראל, חיים הרצוג, בביקורו באר-צות-הברית, כאשר לצידו עמד נשיא ארצות-הברית, רונלד רייגן.

אמנם, הנשיא הרצוג שהה בעבר פעמים רבות בארצות-הברית בתפ-קידים שונים: הוא שימש כשגריר ישראל בארצות-הברית ואף כנציג באו"ם, הלא הוא ארגון האו-מות המאוחדות. אבל זו הפעם ה-ראשונה מאז קום המדינה, שנשיא ישראל מבקר בתוקף תפקידו זה בארצות-הברית. זכות זו נפלה ב-חלקו של הנשיא הרצוג.

הנשיא הרצוג התקבל ברוב פאר והדר, ועוד באותו יום זכה לכבוד הגדול לנאום לפני שני בתי הקונ-גרס, הוא בית הנבחרים (כמו ה-כנסת בישראל). מאורע זה, שאי-שות חשובה ממדינה אחרת נואמת לפני שני בתי הקונגרס, הוא מאורע נדיר ומכובד ביותר.

בנאומו הרגיש הנשיא הרצוג את הדברים הרבים המשותפים לשתי המדינות, ומעל לכול את שאיפתנו המשותפת לשלום ולאחוות עמים בעולם, כולל בפרט באזורנו, במזרח התיכון. הנשיא אף ציין בנאומו, כי השנה מלאו עשר שנים לביקורו של נשיא מצרים סאדאת בישראל. בעיקבות ביקורו נחתם הסכם הש-לום עם מצרים, הגדולה במדינות ערב. אנו זוכרים לטובה את המא-מצים והעזרה לה זכינו מצד שלטו-נות ארצות-הברית גם בנושא זה.

חשוב לציין כי ארצות-הברית היתה המעצמה הראשונה שהכירה במדינת ישראל, והתומכת בנו בכל שנות קיומנו.

נקווה, ידידיו הצעירים, שידידות זו, רבת השנים, תימשך, והמאמצים המשותפים לשלום ישאו פרי ות-גשם הפסוק, „ונתתי שלום בארץ ושמחת עולם ליושביה".

שבת שלום,
שלכם, עפרה

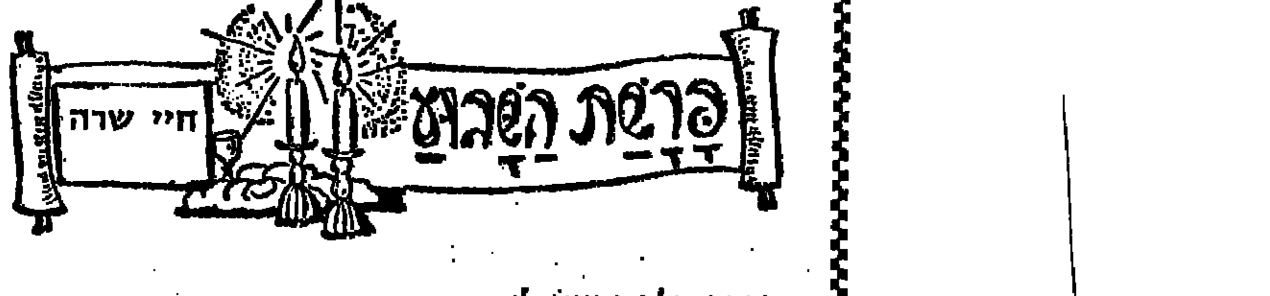

בכסף מלא יתננה לי... (בראשית כ"ג, ט')

הצדיק האמיתי אינו עושה את צדקותו ואת חשיבותו בין הבריות אמצעי להשיג בו טובות הנאה לעצמו — כפי שמסופר בספר „חובת הלבבות": מעשה בחסיד שבא לקנות סחורה. אמר שכנו של החסיד לתגרני: תתן לו (בלי כסף) כי הוא מאנשי התורה והיראה. אמר לו החסיד: לא באתי לקנות כי אם בממוני, בכסף מלא, ולא בתורתי.

★

ויצא יצחק לשוח בשדה (בראשית כ"ד, ס"ג)

הביטוי „לשוח בשדה" — פירושו לפי הפשט: לטייל בין האילנות והשיחים שבשדות.

רש"י וכן חכמי המדרש פירשו את המלה „לשוח" — מלשון תפילה ושיחה, כנאמר: „תפילה לעני כי יעטוף, ולפני ה' ישפוך שיחו" (תהלים ק"ב, א'); ואף למדו מכאן, שיצחק תיקן לישראל תפילת מנחה.

נשאלת השאלה, מדוע לא נאמר בכתוב במפורש: ויצא יצחק להתפלל בשדה?

אלא שכך צריכה להיות דרכה של עבודת השם: בלחש, בצנעה, בלא פירסום, בלא היות אדם עומד ומכריז על יראת שמים שלו.

(לקט אמורים).

דבר בשם אומרו

כל דבר, אתה למד ממנו מידה טובה: מה אתה למד ממונות? מידת ענווה, כשאתה נכנס, על כרחך אתה מכופף את עצמך.

(רבי אהרן רוקח מבלז)

משיב בהלכה:

הרב יונה מצגר

שאלה: האם מותר לשליח-ציבור בסניף בני עקיבא, להתפלל תפילת מנחה של שבת כשלגופו חולצה ששרווליה קצרים?

תשובה: יש המתירים לשליח-ציבור ללבוש חולצה ששרווליה קצרים, שמקום הנחת התפילין ומעלה מכוסה בשרוול, וממקום זה ומטה — מגולה, כיוון שאין זה מוגדר כ„מקומות המכוסים" שאסור לגלותם (שו"ת „יצחק ירונן" ח"ק סי' ג'). אך יש מן הפוסקים המקפידים בכך משום „כבוד הציבור". וכך ראיתי שהקפיד הרב צבי יהודה הכהן קוק זצ"ל בביתו כאשר ניגש לעמוד התפילה בחור ששרוולי חולצתו קצרים, ביקש ממנו הרב להתעטף עם הטלית על ידיו המגולות משום כבוד הציבור. והמחמיר תבוא עליו ברכה.

●

שאלה: האם ההלכה מתייחסת לגיל מסוים בו מוטלת חובה על הילד ללבוש באופן קבוע ציצית על גופו?

תשובה: הפוסקים מצטטים בשם ספר „יראים", שיש להלביש ילד קטן בציצית מאז שיודע כבר לדבר, ולפחות מאז הגיעו לגיל שלוש שנים. לומדים זאת מן הפסוק: „כי האדם עץ השדה" — כמו שהעץ, כל שלוש שנים הוא ערלה, כך הבן עד הגיעו לגיל שלוש פטור מלבישת ציצית, אך מגיל זה יש לחנכו ללבוש ציצית על גופו.

(עפ"י „ערוך השולחן", חשל"ה, „שמירת שבת כהלכתה").

בחירות ביער

מאת חנה בר

בעבי היער, בינות לעצים
התקבצו קרנפים, נמרים וקופים.
„התאספנו פאן", הכריז הגורילס,
„כי שלטון האריה עלינו נמאס.
הגיע הזמן להחליפו באחר,
נחליט נא יחדו מי יבחר".

ראשונה קפצה הגברת חסידה,
לכל עבר קרה ברגלה היחידה:
„אני היפה והחכמה מכל,
בחרו בי" קראה בקול.

„איזו גנדרנית, איזו גאוותנית",
הגיעה ונבנבה הגברת דוכיפת,
„אני רגישה ודואגת לזולת
כל מי שאכפת לו, שיבחר בדוכיפתו"

ירדה אנפה לבנת כנפיים
טלטלה ראשה, מצמצה בעיניים:
„אני מבטיחה יושר וכבוד
קראו לסדר ולהשכין שלום"

יצא האריה ושאג בקול:
„מי כמוני חזק ויודע כל,
מי כמוני אמיץ ומצפה בשלטון,
מאז ותמיד אני הראשון"

לפתע עיבר נשמעה צעירה,
חמור תמורתם הופיע בדהירה:
„הן יודע אל הכבוד, גם כסיל וכבער,
כי אני המתאים למלכות עיבר".

מן הצד עמד ידידנו הצב,
קרא לנסות, כלו חשב.
החליט לפסוע פסיעה מרשימה
אך עד שנע נסגרה הרשימה.

שקט השלה, נסגרו הקלפיות,
ובתור עמדו ידידנו החיות
סוס ונמלה, תיש וחמור
כל אחד חושב ממי לבחור.

מי את השלטון ישא בהדרו
זאת, ידידינו, נדע רק מחר.

נעליים חדשות לצורי

מאת יצחק בון

ביום ראשון הבריז התורן בכיתה: סימה ודוד אחרי לשיעור, צורי לא בא לבית-הספר". המורה לא שאלה למה אחרו השניים. כל יום חשבת היה גשום. ביום ראשון בבוקר ירדו גשמים. ברחוב שהם גרים סוללים כביש. בינתיים האדמה תחוחה והחליכה קשה מאוד. זה ידוע למורה וגם לילדים בכיתה. ובכן, מה הטעם לשאול מדוע אחרו? צורי גר רחוק. אולי עוד יבוא.

צורי לא בא ביום ראשון וגם לא ביום שני. ביום השני שאלה המורה: „מי יודע למה לא בא צורי?" „הוא שומר על הילדים הקטנים בבית. אמו אמרה לי", ענתה מלכה, שגרה קרוב לביתו של צורי מכל ילדי הכיתה. צורי לא בא גם ביום שלישי. בהפסקה לחשה מלכה למורה: „אין לו נעליים! לפני שבת הוא נעל מגפיים", אמרה המורה. „מגף אחד נסדק והוא בא הביתה ברגל רטובה", אמרה מלכה. „למה זה בסוד?" שאלה המורה.

„אני לא יודעת" — אמרה מלכה — „אני חושבת שהוא מתבייש. הוא אמר לי שהוא שומר על הילדים. סבתא שלו גרה על ידם, והוא לא צריך לשמור על הילדים".

ביום רביעי התבהרו השמים. צורי בא בסנדלי קיץ אף שהיה קר מאוד. צורי נתן למורה פתקה. ילדים סקרנים לדעת מה כתוב בפתקה — למה לא בא לבית-הספר. „כתוב שההורים לא הרשו לו ללכת מפני שהמגפיים שלו נקרעו". „ואין לו נעליים?" שאל מי שהיא. אף אחד לא השיב. הילדים הבינו בלי תשובה. חשבנו: אין דבר, יקנו לו נעליים חדשות.

ביום חמישי שוב לא בא צורי, מפני שירד גשם. מלכה אמרה בקול רם: „צריך לקנות לו נעליים!" „למה לא קונים לו?" „מפני שאין להם כסף!" — מלכה יודעת. „נקנה מקופת הכיתה!", אמר ילד אחד. ואחר טען: „הכסף שבקופה לא מספיק בשביל נעליים". אחת הילדות הציעה: „אולי ניקח מקופת הצדקה של בית-הספר? בבית-הספר יש קופת צדקה, הילדים תורמים בזמן התפילה. מי שרוצה וכמה שרוצה. „נשאל למי יש נעליים בבית בשביל ילדי". „לא, זה לא יפה. צריך לקנות לו נעליים חדשות!". „הוא יתבייש לקבל נעליים במתנה". הילדים דברו בזה הרבה, וכל מה שאמרו שמרו בסוד, כדי שלא יתגלו הדברים לצורי. המורה סיכמה: „נשתדל לקנות לו נעליים חדשות". הילדים סומכים על המורה ודי בעצות.

נסים יושב בפינת הכיתה. הוא צעקן די גדול. מכירים אותו. תמיד יש לו מה לומר. והוא אינו מקמץ בדיבורים. הוא זריז כל-כך לדבר, עד שהמלים יוצאות מפיו עוד לפני שהוא מספיק להצביע, לבקש רשות מהמורה. בשיחה בעניין הנעליים, הוא שתק. פלא! הוא צייר משהו, מחק, קרע את הנייר וצייר שוב. לא היה שיעור לציור. הוא לא התעניין בנושא — כך חשבו.

כולם טעו. גם הילדים וגם המורה. אחרי הלימודים נשאר הוא אחרון. חיכה שיחדר יתפנה מכל התלמידים ואמר למורה: „מורתי! יש לנו נעליים, זה בסדר!" המורה ידעה שאביו של נסים חנווני. יש לו חנות קטנה בשוק. והוא לא ידעה שיש בחנותו נעליים. — „חדשות?", שאלה המורה. „כן!", ענה נסים. — „טוב, תשאל את אביך כמה הן עולות". „מה? המורה לא מאמינה לי? זה בסדר!" המורה האמינה לו. „תגיד לאבא שאני אשתדל להשיג את הכסף עבור הנעליים".

נסים אמר לאביו שיש לו חבר שאין לו נעליים, ואין להוריו כסף עבור הנעליים. והוא, נסים, יודע איפוא גר חברו. אביו נתן לו זוג נעליים לפי מידת נעליו של נסים. נסים הביא את הנעליים אל צורי שימדוד אותן. הן התאימו לו. „תגיד לאימא שלך" — אמר לו נסים — „שהנעליים עולות רק עשרים שקלים בחנות שלנו. אנחנו חברים. אבא נותן לכם בהקפה. תשלמו מעט-מעט, מתי שיהיה לכם".

ביום שישי בבוקר בא צורי נעול נעליים חדשות, כולם ראו, תמהו ושתקו. הם ראו ושמעו — לא בסוד — איך שצורי ניגש אל נסים, נותן לו שלושה שקלים ואומר לו: „תן לאביך על חשבון הנעליים. אימא אמרה תודה! ושבכל שבוע הוא תשלם שלושה—ארבעה שקלים".

וצורי, עיניו לא שבעו מלהסתכל בנעליו החדשות. הוא לא ראה את המורה נכנסת לכיתה. כולם עמדו והוא עוד ישב, עיניו למטה — אל נעליו. וכששמע את קולה של המורה: „שלום ילדים, שבו!" רק אז קפץ צורי, עמד והתנצל: „שלום מורתי! קנו לי נעליים חדשות!".

תורת שעשועי

תשבץ לפרשת חיי שרה

מאת שולבית ציטרון

את הפתרונות יש לשלוח „חופה לילדים" רחוב המסגר 66, תל-אביב

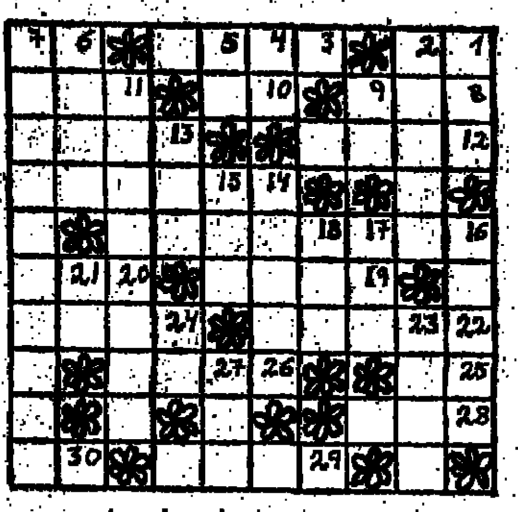

מאוזן — מימין לשמאל:

1) אחת מן הערים שכבש יהושע. 3) שליח, שרף. 5) ז'. 8) שנות חיי שרה (באותיות) 10) כלי עינויים קדמון שסוגרו בו את רגלי האסיר. 11) קרב פנים אל פנים (בראשי-תיבות). 12) שקט, שלו. 13) „והיה כ——— בערבה" (ירמיה י"ז, ו'). 14) ירוד לכיוון הנגב. 16) בסכום שקלים זה נקנתה מערת המכפלה (שתי מלים). 19) חכמה, תבונה. 20) מהדק לחיבור גליונות-נייר או לתליית כבסים. 22) יסרבו. 24) רהיט המשמש לשמירת חפצים שו-נים. 25) מילת שאלה. 26) שביל, דרך 28) בעל-חיים שורף 29) „... ואת ——— ילידי הענק" (יהושע ט"ו, י"ד). 30) „——— ותושב אנכי עמכם" (מפרשת השבוע).

מאונך — מלמעלה למטה:

1) תלש דבר עם השורש. 2) „בחסד ואמת ——— עוון" (משלי ט"ז, ו') (כתיב מלא). 4) סוג אדמה 5) הבל העולה ממים רותחים 6) נרגש 7) שם החתי שנתן לאברהם אבינו את מערת המכפלה (שלוש מלים). 9) „מהרצנים ועד ———" (במדבר ו', ד'). 11) מקום מותח של שרות אמנון (שתי מלים) 13) הריקו כלי מנוזליו. 14) שיר לאומי. 15) עת, טס. 16) „את שש האת ———" (יהושע ט"ו, י"ד). 17) שער (בארמית). 18) „הנה אנכי נצב על ——— המים"... (מפרשת השבוע). 21) חמישה-עשר (באות-יות). 23) יסוד כימי ממרכיבי ה-מים). 24) שטח-יבשה מוקף מים 27) נתן תרומה.

ב ה צ ל ח ה !

בין הפותרים נכונה יוגרל אלבום תמונות.

☆ תשבץ לפרשת „בהעלותך": דני יונתן, אחימעץ, תל-אביב.
☆ תפזורת סופרים וספרים: רונית שפירא, סלבנדי 3, פתח-תקווה.
☆ חידון עוד אות: מוריה מרוב-קה, רח' יונה גרין, פתח תקווה.
☆ חידון לפרשת „חוקת": רחל בלום, גיבורי ישראל 20, בני-ברק.
☆ חידת מילואים: שמחה מרוב-קה, יונה גרין פתח-תקווה.
☆ תשבץ גלים: חוה ושלומי ארנ-רייך, קריית משה, ירושלים.
☆ ניב בציור (שם כספר על קרן הצבי): דוב ונתן, עזרא 21, רחובות.
☆ תפזורת „בין-המצרים": אוטי סיון, סמילנסקי 43/15, ראשון לציון.
☆ חידון שבתות מיוחסות: שלו-מית חרוה, השלושה 7, בני-ברק.
☆ תשבץ לפרשת „עקב": אפרת ואהרן ורד, נחלת יצחק, תל-אביב.
☆ ניב בציור (אותיות קידוש לבנה): צבי דוד, הרב"ש סמואל, 33, חדרה.
☆ מצא את ההבדלים: מרים ואליאב מורוז, קרית-ארבע.
☆ תשבץ הרמזור: בני צרפתי, רח' קדושי-קהיר 24, חולון.
☆ תפזורת אלול: זהבית חסקיס, נחמיה 3, בני-ברק.
☆ חידון מזלות החודשים: שאול כהן, רח' השמיניות, מעלה אדומים.
☆ תשבץ כוורת: גחות לין, נח-לים.
☆ סיפור בציור: רפאל קארש, רח' החבלנים 15, רמת-גן.
☆ תשבץ הסוכה: אביטל נוגה, בן אליעזר 10, לוד.

בעריכת נעמי גוטקינד

נציגים במשרד הקליטה, משרד החינוך והסוכנות לחברות אמונה: „בקליטת העלייה יד שמאל אינה משתפת פעולה עם יד ימין..."

השמש זרחה. קדומים פרחה והקליטה את נשמתה נפחה וסליחה על הפרפרזה הגסה ל„על השחיטה" של ביאליק אבל עם הרגשה כבדה ומרה זו חזרתי בשבוע שעבר מסימפוזיון שנערך בהשתתפות נציגים ממשרד הקליטה, משרד החינוך ומחלקת העלייה של הסוכנות. הסיפורים מן השטח היו קשים. שמעתי על מחסור בחומר הסברה מפורט בשפות בהן דוברים העולים. שמענו על טקסטים להוראת עברית בארלפני מרכזי הקליטה שאין בה שמץ יהדות (והרי עברית אפשר ללמד ממשפט כמו: הלכתי לבית הכנסת במקום: הלכתי לקולנוע...), שמענו על תחרות בין תנועות נשים חילוניות לבין אמונה על תקציבים לעריכת מסיבות „בר־מצווה" לילדי עולים. החברות הפעילות בקליטה שאלו שוב ושוב: מדוע אין תיאום בין הגופים הקולטים עליה, מדוע משרד אחד לא יודע את אשר המשרד השני עושה, מדוע אין מחזרים בפרסית ובאמהרית (ברוסית יש), מדוע אין חוברת ברורה שתרכז את כל האינפורמציה החיונית לעולה חדש בארץ ובשפתו של העולה (חוברת כזו יש בעברית), ועל כל אלה ועוד שאלות קשות מאוד (כמו — מדוע לא מקציבים מימון להקמת מעונות יום בשיכוני הקבע אליהם עוברים העולים ממרכזי הקליטה) כל שיכלו המשיבים הרשמיים לענות היה: זה המצב. אין תיאום בין ראשי העוסקים בקליטה. יש מלחמה פוליטית ביניהם על כסאות וכיבודים והעולים החדשים נופלים בין הכיסאות.

גם כשנשאלו: מדוע לא מאפשרים לעולים בודדים וקשישים לרכוש דירת חדר או לשכור דירה כזו ענו במשיכת כתפים. כזהו החוק. כאלה התקנות. אין יחידות דיור קטנות אלא רק דירות גדולות ועוד אמרו נציגי הממשלה: תלחצו אתן, חברות אמונה, על המוסדות. אולי אתן תצליחו במקום שבו הפוליטיקאים נכשלו.

רק רגע, שאלו שוב חברות אמונה, ומה עם טקסטים יהודיים לאולפני העברית, קצת יידישקייט לעולים?

חסרה חתימה של שני מנכ"לים כדי לאשר תקציב להדפסת חומר לימודים יהודי — היתה התשובה הקפקאית המהממת. שתי חתימות? מה הבעייה? כמה זמן לוקח להחתים שני מנכ"לים? ששה חודשים אנחנו מחכים — וחתימה עוד אין, היתה התשובה.

לעומת התוכן המדכא — היה הקנקן נאה להפליא. גבעות ירוקות, שמים תכולים, שמש חמימה — כל אלה שיתפו פעולה עם פנינה נמיר מנהלת המדור לקליטה חברתית רוחנית של עולים בתנועת „אמונה" באשר קידמה את פני ששים חברותיה ברחבת הדשא של כפר הנופש בקדומים ביום שני שעבר. כל חברה קיבלה תיק ובו מאמרים מקדמים בנושא הקליטה. חדר האוכל היה ערוך חגיגית, התוכנית (פרי שיתוף הפעולה הפורה שבין נמיר לבין הדסה ארליך מזכירת המחלקה) מוכנה ושלושת הימים של נופש פלוס לימודים — יצאו לדרך. „ציפר" לו ראויות בהחלט המתנדבות המסורות שזכו במחמאות מפליגות מפי ישכר אילן, המפקח באגף שירותי הרווחה במחלקת העלייה, שמעון נחמה, מנהל אגף התלמידים במשרד החינוך, חני מרדכי נציג משרד הקליטה (שר הקליטה יעקב צור שלח ברכה מודפסת לחברות) ויוסי הראל, מנהל האגף למורשת ישראל במחלקת העלייה של הסוכנות.

כראוי לסמינר של „אמונה" הפתיחה היתה בדברי תורה. הרב מאיר האיתן, רב אזורי בשומרון דיבר על מצוות העלייה לארץ ישראל ומצוות ישובה של ארץ ישראל. דברי תורה בכל בוקר השמיעו גם חברות אמונה עצמן: הרבנית שרה משורר יו"ר ועדת קליטה בסניף פ"ת, שולמית קטן ושושנה בן יקיר.

ואז החלו הדיונים המקצועיים. אורי כהן, מנהל מחוז ירושלים והדרום במשרד הקליטה תיאר את העולים מארצות הרווחה ובעיקר מארצות הברית. רבים ביניהם מחפשים שורשים, רבים שומרי מצוות שעדיין מבררים אפשרויות של דיור, עבודה וקליטה חברתית בארץ. אך בעיני אורי כהן, העובדה שמתנדבות התנועה מסייעות לעולים שכבר הגיעו להתמצא בג'ונגל הביורוקרטיה הישראלית (לפשט הליכה קליטה מסורבלים ומתישים) היא חיונית אפילו יותר ממציאות דיור ועבודה. בדברים פעוטים אפשר להפוך חבלי קליטה מגיהנום לגן־עדן ולסייע בדברים הפעוטים הללו נדרשות המתנדבות.

חיה ברנשטיין, עולה מבריה"מ (הגיעה לפני ארבעה חודשים) סיפרה איך יהודים מעבר למסך מתאמצים ללמוד עברית ולקיים מצוות, וריגשה את כל שומעותיה. מינה פנטון שהנחתה את הדיון הזה סיפרה שאמונה אימצה את אנה תלמיאנסקי השובתת רעב במאבקה לקבלת רשות יציאה לישראל. מינה סיפרה עוד שאמונה נרתמת למלחמת הסברה נגד החוק הסובייטי הנוקשה המחייב הורים לחתום על הסכמתם ליציאת ילדיהם מבריה"מ **אפילו כאשר הם בוגרים ובעלי משפחות משלהם!**

עליה עם בעיות קורעות לב גם כן — היא העלייה האתיופית. פסיל לגאסה, רכז במינהל הסטודנטים במשרד הקליטה ועורך תוכניות בשידורי ישראל באמהרית הוא שסיפר לחברות על כך והפציר בהן לא להתעייף, להמשיך להגיש תמיכה רגשית ונפשית לאחיו יוצאי אתיופיה. הם עדיין זקוקים לכל יד עוזרת.

פי איש משרד החינוך שדחה את תלונות המתנדבות על הוסר שיתוף פעולה איתן מצד מנהלי בתי הספר לפיהם יש מתנדבות הקובעות שעה — ומאחרות. קובעות יום עם ילד עולה כדי לסייע לו בניח בלימודים — ומבטלות. חיוני לשמור על התמדה ולהתייצב על הרגע למשימה, אמר.

„הפרפרת" של היום השני, מנת הקינוח שהלהיבה את כל המשתתפות, היה הטיול בשומרון. מדריך בשם מנחם, מומחה לשבילי יש"ע, איש חברת „ארץ־תור" הוביל נשים שזו להן הפעם הראשונה בחבל ארץ יפהפה ופראי זה אל פיסגת הר כביר ואל מעיינות בידן, אל פיסגת הר גריזים ואל אלון מורה. הר ברכה, תפוח, עמנואל, אריאל — ציוני דרך בלתי נשכחים בטיול שהמופע האור־קולי של מדרשת קדומים בלילה, רק השלים אותו. צבי סלונים, מנהל המדרשה סיפר עוד על המקום ועל המפעל שלו, איך קרלטים עלייה בקדומים ואיך מנהלים שבתות אירוח לעולים במקומות אחרים (השבתונים, יצירה מקורית של אמונה, שמלכה כהן ע"ה עצבה בזמנו בטמפרמנט הזכור שלה — „אומצו" היום ע"י הסוכנות ולדברי יוסי הראל מתוכננות עשרות „שבתות עולים" שכאלה לשנה הבאה).

חברות אמונה על הדשא בקדומים. (צילום: ידידה א.)

עתה הגיעה שעתן של ברוריה בךשחר ואסתר קירש, חיה הרשקוביץ ואחרות לספר על חוויותיהן משבתות עם עולים ואיך נוהגות קדומים לארח עולים בשבת שכזו.

הגיע היום השלישי. יום הסימפוזיון עם נציגי המשרדים. נשמעו סקירות על מה שעושים, חלוקת תשמישי קדושה, חלוקת ריהוט וציוד ראשוני, הגשת סעד נפשי ועזרה רפואית. אבל כאמור יותר התרשמנו ממה שלא עושים. וההרגשה העזה ביותר בתום הוויכוח היתה שהמתנדבות חיוניות היום לא פחות מאי פעם.

חיה זיסהולץ, יו"ר ועדת קליטה ארצית של אמונה הדגימה לחברותיה את חשיבות עשייתן כאשר, הציגה בפניהן את דוד מולה, האתיופי, בוגר ישיבת בי"ע בבאר־שבע וסטודנט בבר־אילן שטופח בידי מתנדבות אמונה בנתניה, ועולה חדשה נוספת בשם תקווה, שהגיעו אלינו בדרך לא דרך מסוריה. סוזי סקאויר מרעננה, עולה מארה"ב תיארה גם היא כיצד קודם היתה נקלטת והיום היא בעצמה קולטת.

את הגיבוש הרעיוני לדיוקנה של אמונה כתנועת מתנדבות לקראת שנות ה־90 של המאה העניקה יו"ר התנועה, שרה שטרן־קטן לסמינר. „אוי למדינה ולעם אם לא תהיה עלייה ולא תהיה קליטה" אמרה שרה. „זה הבסיס לקיומנו". שרה הציעה לחברות אמונה לראות בקליטה ובהתנדבות למענה בעייה כלל לאומית, ולקחת חלק במרכזיותה של התנועה בתהליך הקליטה, מרכזיות שאין מי שעוסק בקליטה בארץ שאיננו מודע לה. איך כתבה אסתר זיכנר במקאמה שלה עם סיום הסימפוזיון?

„בואנה נהיה שליחות התנועה / ותהיה עבודתנו ברוכה ונאמנה / למען ארץ ישראל יפה!".

בערב, זכו המתנדבות לניתוח הנושא: כיצד אפשר לקרב את העולים החדשים אל השקפת העולם הציונית הדתית שלנו — מפי השר יוסף שפירא. במחנה החילוני — אמר. רפיון רוח ונפש. גישה של: אין מה לעשות. לא שם יימצאו הקולטים האמיתיים של „אחינו גיבורי התהילה" עולי בריה"מ. בנו, בציבור הדתי — יש כוח ויש רוח ויש התנדבות בלתי רגילה והעשייה של אמונה תוכיח. בעלייה, אמר יוסקה שפירא, למחנה שלנו תפקיד מרכזי וחיוני. שושנה ברשחר, יו"ר ועדת הקליטה בסניף ירושלים. שהנחתה את דיון הערב, היא הוכחה חיה למה שאמונה מסוגלת לעשות בקליטה. אין עולה חדש בירושלים, כמדומה — שלא שמע עליה.

אחרי הרצאות — צריך גם לדון במה ששומעים וקולטים. היום השני של הסמינר הוקדש איפוא בתחילתו לסדנאות. אתי פרץ, מנהלת הפרוייקט הארצי של המרכז לשירותי התנדבות ניהלה שיחה בשאלה אקוטית „עצמאות מול תלות ביחסי מתנדב ועולה" וכן — **„תיאום צפיות כבסיס לתקשורת תקינה".** אגב, נציגי משרדי הממשלה הפצירו במתנדבות שלא להבטיח דברים לעולים. אל תגידו לעולה מדוכא: יהיה בסדר. תוך שנה תקבל דירה. או — אל דאגה בחורף הבא יצטרף אליך קרובך. מאין לכם? עידוד וסיוע — כן. הבטחות — לא. הן דבר מסוכן.

בסדנה אחרת, שהנחו חיה זיסהולץ וברכה שטרנברג, דנו החברות בדרכים לארגון מתנדבות הקליטה בסניפים, איך מפעילים ועדת קליטה, ואיך מדרבנים חברות להתמיד בקליטה. שוב — שמענו סיפורים מ־

מה נצפה

ברדיו ✻ בטלוויזיה

בטלוויזיה הלימודית

יום שישי

14.35: תבונה ורגישות — סדרה עלילתית בת 7 פרקים עפ"י סיפורה של ג'יין אוסטין, העוסקת באהבתם של צעירים וברצון לרכוש מעמד בחברה באמצעות חתונה ורכוש. פרק 1 — הגברת דאשווד ושתי בנותיה, אלינור ומריאן, נאלצות לעזוב את ביתן — אחוזת נורלאנד, משום שאביהן הוריש אותה לבנו מנישואין קודמים. הן עוברות לגור בבית צנוע על אדמתו של קרוב משפחה. האחות הצעירה, מריאן, צעירה רומנטית ורגשנית, מתאהבת בצעיר קל דעת ששמו וילובי; ואחותה המבוגרת, אלינור, מתוודעת אל אדוארד, גיסו של אחיה החורג.

15.05: מפגשי בראשית — פרשת „חיי שרה" — שיחתו של פרופ' בנימין גרוס.

יום ראשון

15.55: רחוב סומסום — סידור המחילה — קיפי רוצה לבנות את סודי המכילה שלו — לשמיל יש רעיון איך לבצע זאת. תוכלו לערוך היום גם ביקור בנגריה וביחד עם קרמיט ביקור בביתה של הגבענה בתוך נעל.

16.25: ילדת הפלא — פרק 23 — לו היקר הטוב — סד לאוכון מנסה להעביר את משפחתו לכמבר בריאות ושיפור הבר־שר בהשפעת ידידו לו שנראה נפלא — — — אך למרות הכל נפטר לפתע מהתקף לב — עובדה שמיד מחזירה את המשפחה לאורח חייה הקודם...

יום שני

14.05: מגע — מהיר — אישי 2 — קצב משפיע על התנהגות האדם. מוריס — ילד שבגופו הושתל קוצב לב הרופא מסביר מה תפקידו של הלב ושל הקוצב. קצב במוסיקה — תפקיד המטרונום. הגיאות היא השעון של חיות החוף. מעקב אחר נדידת ציפורי חוף.

15.10: קשר משפחתי — משפחת אלימלך משוחחת עם אחי יותם על ריב בין אחיות.

16.00: האסיר — פרק 3 — האדם הסיטעוני — בעזרים מאמציב לשבור את רוחו של האסיר ולגרום לו להאמין שהוא מי שהוא אחר. מספר 2 מנסה על האסיר את השיטה המתקדמת ביותר שיש באמתחתו ומביא לכפר אדם שדומה להפליא לאסיר. בשלב מסוים מבינה האסיר מספר 2 שהוא הכפיל. והדרך לחירות כמעט נפתחת לפניו...

יום שלישי

14.05: סרט קולנוע — השנים העליזות — סרט המספר על נער עזוב ומלא חיים, מבית אמיד שאינו נקלט ביצום בית ספר עד שהוא מגיע לפנימייה מיוחדת. הסרט מתאר בהומור את תהליך קליטתו שם.

16.00: פרפר נחמד — המפעיל החום של הדוד נחום — הפעם עוזי מספר נעלים בחנות נעלים. גולי רוצה לעזור לו למכור הם מוכרים לאפי נעלי טיפול ריקוד ונעלי בית. אפי מספרה בצורת המנוצה: מדוע בהתחלה אין החיות זקוקות לנעלים וכן על המפעיל החום של הדוד נחום וארבעת הכיסים שלו ה משמשים לעכברון חדרי כ־בה. כאלה, מנוחה ובעשועים.

יום רביעי

15.25: על רופאים ואחיות — פרק רביעי — ראש הממשלה — ראש הממשלה מגיע לביה"ח לחנוך מחלקה חדשה. במהלך טקס הפתיחה הוא נפצע ומתנסה על גופו — או אצבעו — בטיפול המסור של הצוות הרפואי.

16.10: שביל באמצע שביל בצד — סיור הטבע: תחנת הכוח בנהריים, אתר האדם הקדמון בעובידיה.

יום חמישי

14.30: קשר משפחתי — משפחת אלימלך — שידור חוזר מתאריך 16.11.87.

15.10: רחוב סומסום — סליחה, אני עסוק — שמיל קנה מכנסיים חדשים. דרוש רק תיקון קל והם מושלמים. מי יבצע את התיקון? קיפי מנסה להשמיע שיר חדש שכתב, אך איננו מצליח לעשות זאת: מדוע?

16.00: זה־זה — שידור חי.

גלי צה"ל

✻ „מסורת מסורתי" — במוצאי יום מנוחה (מוצ"ש, 22.05).

✻ „שעה קלה של כלכלה" (א', 18.05).

✻ „חמש עשרה קטנות" — יומן גל"צ לעצירי צבא וביטחון (א', 18.45).

✻ „חילי הכסוף" — עם פלוגת הנדסה בצפון (ב', 18.05).

✻ „קלאסי כאן" — מגזין גל"צ על הנעשה במוסיקה קלאסית בארץ (ב', 20.05).

✻ אוניברסיטה משודרת — הורותו של הרב קוק — חופש והכרח. מרצה: פרופסור בן־שלמה (ב', 21.30).

✻ „שאלות אישיות" — יעקב אגמון מכוחח עם עזר ויצמן (ד', 20.05).

הערוץ השני

מוצ"ש

17.30: המלך ארתור — סרט אנימציה לילדים.
18.00: סרט — „רחל לינדזי נעדרת".
19.30: ג'אז צרפתי — תכנית שלישית.
20.00: תעודה — מגלי עולם — פרק ג'.
21.00: פופ.

יום ראשון

17.30: המלך ארתור.
18.00: סרט — „הזאב הבודד".
19.30: הבדרנים.
20.00: תעודה — מגלי עולם — פרק ד'.
21.00: פופ.

יום שני

08.30: משפט דמיאניוק — שידור ישיר.
17.30: שמש קטנה — אנימציה לילדים.
18.00: סרט — „היידי בת ההרים".
19.30: תקציר משפט.
20.00: תעודה — מגלי עולם — פרק ה'.
21.00: פופ.

יום שלישי

08.30: תקציר משפט דמיאניוק — שידור ישיר.
17.30: שמש קטנה.
18.00: סרט — „עד כלות הלילה" — עם איב מונטן ורומי שניידר.
19.30: תקציר משפט.
20.00: תעודה — מגלי עולם — פרק ו'.
21.00: פופ.

יום רביעי

08.30: תקציר משפט דמיאניוק — שידור ישיר.
17.30: שמש קטנה.
18.00: סרט — „מרוץ חלום הכסף".
19.30: תקציר משפט דמיאניוק.
20.00: תעודה — מגלי עולם — פרק ז'.
21.00: פופ.

יום חמישי

08.30: משפט דמיאניוק — שידור ישיר.
17.30: שמש קטנה.
18.00: סרט — „הקוסם המוזהב".
19.30: תקציר משפט.
20.00: תעודה — מגלי עולם — פרק ח'.
21.00: פופ.

פינת הבול

מאת חיים לנגלבן

המוזאון הבולאי של קרית הוותיקן

לציון הקמת המוזיאון הבולאי והנומיסמטי של מדינת קרית הוותיקן, הונפקה ב־29 בספטמבר סדרה בכמות הדפסה בולית של 450,000 סדרות מלאות.

הבולים עצמם, אופקיים במרתם, במידות 40×30 מ"מ, עם פרופורציה של 13 על 14, יצאו בגליונות דואר בני 20 בולים. הם מיוצרים על נייר גיר לבן ברוטוגראבורה רב־צבעית על־ידי המכון הפוליגראפי והמטבעה הממלכתית של איטליה.

הסדרה מורכבת משני ערכים על נושאים שונים. בול אחד בערך של 400 לירטות והשני — בערך של 3,500 לירטות. בחלקם העליון מופיעה עליהם הכתובת: „מוזיאון פילטלי נומיסמטי" ובחלקם התחתון המלים „דואר ותיקן" והערך בהתאם לבול.

הציורים שעל גבי הבולים מראים: הבול בערך של 400 לירטות, פנימו של החדר במוזיאון המיועד לנושאים בולאיים, יחד עם רפרודוקציה של הבול בן 5 סנטימו, בן הסדרה הראשונה של בולי מדינת קרית הוותיקן שיצאו עוד ב־1 באוגוסט 1929.

הבול השני בערך של 3,500 לירטות מראה פנימו של החדר אחר במוזיאון, המיועד לנושאים נומיסמטיים, יחד עם רפרודוקציה של הצד האחורי של מטבע הכסף בן 1,000 לירטות של השנה השלישית לכהונתו של האפיפיור יוחנן פאולוס השני, מטבע שהונפק בשנת 1986.

כן הראוי לציין, כי המוזיאון הבולאי והנומיסמטי של מימשל מדינת קרית הוותיקן, שהיה קיים עד כה באגף במלכות, נמצא כיום בתוך קרית הוותיקן, בחדרים באים שנבנו עוד במאה ה־15 סמוך לארמון האפוסטולי, בין חצר בלוודר לבין חצר בורג'ה.

המוזיאון מחולק למספר חדרים, מציג את כל התפוקה הבולאית והנומיסמטית של מדינת הוותיקן מ־1929 ועד היום, כולל החתמות דואר, רישומים, פלאסות טיפוגרפיות, תבניות גבס, תבניות אריד, הוצר אחל, הדרוש כדי להדגים את השלבים השונים בהפקתם של בולים ומטבעות.

יש גם הצגה בולאית ופרספקטיבית של המדינות האפוסטוליות השונות, כולל הצגת החומר המקורי מן התקופה.

אחד החדרים במוזיאון מבודד כדי לשמש כאולם כנסים.

שלטונות הדואר של הוותיקן הנפיקו גם סדרת בולים, המראים את המקומות בהם ביקר האפיפיור בשנה החולפת. הסדרה, בת שמונה ערכים שונים, עליהם מצויות תמונות אופייניות למקומות בהם ביקר האפיפיור.

שירותי טלקס פנים ארצי ובינלאומי

ביום ראשון, כ"ג מרחשון תשמ"ח — 15 בנובמבר 1987 יפתחו שירות של משלוח וקבלת טלקסים פנים־ארציים ובינלאומיים בערי השדה שלהלן: אילת, אשדוד, אשקלון, באר שבע, חדרה, טבריה, נתניה, עכו, פתח תקוה, רמת גן. השירותים יסופקו למנויים רשומים שיחוייבו באמצעות חשבון הטלפון עבור הטלקסים היוצאים והנכנסים.

צורות המסירה של טלקס נכנס עבור מנוי הן: הקראה טלפונית, בדלפק של בית הדואר, בדואר אקספרס, בדואר רגיל, באמצעות פקסימיליה, אם המנוי מצוייד במכשיר מתאים.

השירות לטלקסים יוצאים יינתן גם ללא־מנויים תמורת תשלום במזומנים. מסמכים נכנסים עבור לקוח שאינו מנוי יימסרו לו בדלפק בלבד לאחר הסדרת התשלום.

תעריפי השירות, שעות הפתיחה ופרטים נוספים ניתן לקבל בבתי הדואר המחוברים לעיל.

האיום הדמוגרפי מול נצח ישראל

(סוף מעמוד 3)

ד' לאבר: „לזרעך אתן את הארץ הזאת" — מציאות זו איננה בה־הילוך ואיננה עלולה להשתנות, ולפיה היא זו יצועה. מכאן הצורך בשליחות אליעזר להקים בית ליצחק.

שואלים המפרשים: מהו ההגיון להביא אשה מאור כשדים, וכי אנשי משפחתו שם אינם עובדי עבודה זרה כמו החיתים והכנענים? הסבר משכנע לשאלה זו מביא אברבנאל בשם הר"ן בדרשותיו: „עם הארץ", שבתוכם התגורר אברהם, היו מושחתים במבצע, ואופיים נובע מתורשה, שהרי „כנען היה ארור כפי נח והוא (כנען) היה מבני חם הפושע. תורשה, כמובן, עוברת לבנים מדור לדור. כה שאין כן בינעצ לאנשי אור כשדים, מולדתו של אברהם אבינו, שהוא עזב אותם והתרחק מאתם על פי צי ה'. הם לא היו מטבעם רעים, רק דעותיהם היו משובשות, והדברים שכרה ודעות אינם מועברות לזרעם אחריהם. „אם יקח (יצחק) מבנות כנען, יהיה גם כן הרע כנען; וכבר אמרו בי"כ, בנך הבא כן הנכריה — אינו קרוי בנך — — השקיה בשבע (לאברהם). „לזרעך אתן את הארץ הזאת". בשאלת השאלה — שהמפרשים הקלסיים שלנו — מדוע ציווה אברהם אבינו את אליעזר בכל התקיפות: „השמר לך פן תשיב את בני שמה!" הרי יש אפשרות ליצחק לבוא לאור כשדים, שם יתחתן עם המיועדת לו ויביא אותה אחרי כן לכנען!

לפי אברבנאל, רמז אברהם בעצמו את התשובה בהנחיה שנתן לאליעזר: „אשר לקחני מבית אבי ומארץ מולדתי" — איננו רוצה (איזא) לעזוב שכה לא שא יהא בני — — כפני זה היה בוחר לשבת בה (בארץ המובטחת) תמיד, ואיך, אם כן, יצא בני יהודי ממנה, כאיש אובד הוקתו. ומאחר ואם ישאל השואל: הלא אין המדובר כאן בירידה מן הארץ, אלא בביקור זמני; מאחר שיחותן ישוב ארצה עם אשתו? לשאלה היפותטית זו עונה אברבנאל בפיקחות, הבתיחס גם לימינו אלה: „יתכן שאין יאבי לעשה בשבוע רבה, אך יאבי לעשה בשנה אחת, אם יצחק יהיה ב„יורד", לא יוכל לבצע בחוץ לארץ את תוכניתו של הקב"ה בהבטחתו לאברהם: „ואעשך לגוי גדול, ואברכך, ואגדלה שמך והיה ברכה". — קובע האלשיך הק' — כי „הדר בחוץ לארץ דומה, כמי שאין לו אלו־הה" (כתובות קי, ב).

ד. בסיכום

בגעשה והתהנהגותו של אבי אומתנו בעבר הקדום, בסרם שהר של „עם אלילי אברהם", שוררה דיושרה במציאות חיינו „המודרני", כי שנה? אברהם אבינו. הזיהה האידיאליסט — או הכנענים הפרגמטיים. בצלי „עכשיו", אשר ר' הלל צייטלין, הי"ד, כינה אותם בשם „די מהר־נשטי־קייטס" (אלה השקרנים בעכשיו), כגורם הכי חשוב הקובע, שכן „מחר במחר", כפי שהנביא ציינם אותם) ד' התשובה היא: „אתם עדי, נאום ה' " (ישעיהו מג, י) — כי אברהם לא טעה ולא שגה!

לפעמים נדמה לנו שהננו כלואים בנסיבות גיאופוליטיות ודמוגרפיות ללא מוצא: מאחרינו המדבר ולפנינו הים הערבי, „הברהוב השמי" בלשון „הכנעני שבתוכנו, „הריאליסטים" גורעים במהלה פיקריכיים ומשתחווים ל„עם הארץ", שמוכנים לתת לנו מבחר קברים, אבל לא אוצרות חיים. במצבים „ריאליים" כאלה, נפלו „העכשוויסטים" במלכודת „ספרות תמורת שלום", בפה האשליה של „שלום הידידות עם שכנינו", וב„פאטה מורגנה" של „ועידת השלום במזרח הקרוב".

התוכנית הריאלית ביותר ל„מזרח הקרוב", קרי: מדינת ישראל, אצורה בסיפור „הזריבה" של רכישת מערת המכפלה. חזון אברהם, המושתת על ההבטחה השבועה הא־להית „לזרעך אתן את הארץ הזאת", היא יותר ריאלית מהמציאות הדמוגרפית המפחידה עד להיסטוריה את המתכחשים למורשת אברהם. „אתם עדי" כי החתי הכנעני וכל יתר עמי הארץ שאיכלו את „הארץ אשר אראך" קבורים בספרי המתים של ההיסטוריה, ואנחנו, „זרע אברהם אוהבי" (ישעיהו מא, ח) — אנחנו כאן, חיים וקיימים כאזרחי הארץ; ובלשון זמננו: במדינת ישראל הסוברנית.

בוודאי, שאין להקל ראש באיום הדמוגרפי ולסמוך על „נצח ישראל לא ישקר" (שמואל א, טו, כט). שכן בלשון זה „מחיר" יש לו. אמנם „וה' אמר — — ואברהם היו יהיה לגוי גדול ועצום — — כי ידעתיו" (בראשית יח, יז—יט) אולם הבטחה א־להית זו ניתנה „למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו ושמרו דרך ה'"! זוהי התרופה הבדוקה למחלת הדמוגרפיה והאימות הבטוחה כי „נצח ישראל לא ישקר".

תכניתי עשויה להגדיל

(סוף מעמוד 3)

החינוך האורטודוקסי בחו"ל מהווה 80 אחוז מהחינוך היהודי האינטגרלי. לכן, לא יתכן שקנה המידה למעמדנו בהסתדרות הציונית ייקבע אך ורק לפי מספר הצירים שלנו לקונגרס. ובמיוחד לאחר ההחלטה של בית הדין הציוני לגרוע ממשלחתנו באוה"ב 10 מתוך 27 צירים שנבחרו כחוק.

הציונות הדתית אינה יכולה גם להסכים שהקונגרס הציוני ומוסדות ההסתדרות הציונית יהפכו לזירת התגוששות בין הזרמים הדתיים וביגוח היהדות הדתית במדינת ישראל, או זירה לליבון בעיות פוליטיות, שאינן ענין למוסדות ההסתדרות הציונית אלא לתושביה של מדינת ישראל. אם ההסתדרות הציונית לא תעמוד ביסודותיה ויעדיה יתכן שבצמרן לתשוב על הקמת מדרגיה שתיקרא יהדות תורה וציון, כזאת המבססת אורחותיה על תורה וציון היא מדינת ישראל.

החזית הדתית בעיריית תל־אביב פורשת מהקואליציה משום שראש העיריה ע"פ־ייחה, שלפה להם, מתכבל לשעובד הדתי בעיר. האם אתה צופה מאבק שהלוכה היא הפתיחה הנוה יותר בשביל הציבור הדתי?

שיטת החזיתיים הארציה, לרשויות המקומיות, היא בעיקרי השבת וצביונן היהודי של חוצות ערי ישראל. לקח לנו זמן רב, כדי להסתגל למציאות החדשה הזו, ועתה לקראת הבחירות הבאות לכנסת ולרשויות המקומיות, עלינו לקחת בחשבון את המצב הזה, ולהיערך לקראת השתלבותנו הן בממשלה והן בהנהלות העיריות. יש לכבש את המצבים אשר רק על ידם נוכל לקיים שותפים במערכות הללו. באופן כללי אפשר לומר שבממשלה ובכנסת היחס של הליכוד לנושאים הדתיים היא חיובית וכשבמפס שאין בין נציגיה אנשים אנטי־דתיים שקשה להם לתמוך בחקיקה דתית או בהגבלות הנובעות מן הרצון לשוות למדינת ישראל צביון יהודי.

אנו מציינים כאבי „אסירי המחתרת היהודית", האם שנת ה־40 למדינה תביא בכנפיה את בשורת שחרורם המלא?

אני סבור ששנת ה־40 צריכה להיות שנה אשר בה תינתן אפשרות של סליחה וחנינה לרבים היושבים בכלא, בתנאי שידוע שלא יחזרו על מעשיהם, ושלא ייקלטו שוב בחבורה של עבריינים, וכי העבירות שעברו היו כשלון חד־פעמי ואין בהן משום בגידה במדינה ורצון לפגוע בה. אני מקווה שבין אלה יהיו גם אלה מהמחתרת. אני רואה באסירי המחתרת היהודית הקודמת, חיזוק לצורך לחון את אסירי המחתרת בא בכיוון חדש: מ„רצח יהודי", בראה, כי גם אסירי המחתרת נפלו קורבן למצבים השליליים שהם מקובלים בשביבם...